

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΟΥΣΤΙΝΟΥ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΟΣ ΑΝΑΤΡΟΠΗ ΔΟΓΜΑΤΩΝ ΤΙΝΩΝ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΙΚΩΝ.

Τῶν κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην σπουδὴν εἰς θεραπείαν τοῦ θεοῦ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων γινομένων καλῶν οὐδὲν οὕτως ἐστὶ δεκτὸν τῷ θεῷ, ὡς τὸ κατὰ δύναμιν σπουδάζειν βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους. Ταύτην οὖν τὴν προθυμίαν ἐν ὑμῖν, ᾧ τιμιώτατε πρεσβύτερε Παῦλε, σφόδρα οὖσαν διάπυρον ὄρων, ἐτοίμως ὑμῖν ὑπήκουσα περὶ ὧν ἐνετείλασθέ μοι βραχεῖαν τινα ποιήσασθαι τὴν ἐκλογὴν τῶν ἑλληνικῶν περὶ θεοῦ καὶ κτίσεως δογμάτων, οὐχ ἵνα τι γνῶς ἀληθὲς ἐξ αὐτῶν (πῶς γὰρ ἂν ὁ ἄνωθεν ἔχων τὴν διὰ τῶν προφητῶν περὶ τούτων διδασκαλίαν παρ' αὐτοῦ τοῦ τὴν κτίσιν πεποιηκότος θεοῦ;), ἀλλ' ἵνα γνῶς μὴ κατὰ τὴν ἀποδεικτικὴν ἐπιστήμην, καθ' ἣν ἐπαγγέλλονται Ἕλληνες περὶ θεοῦ τε καὶ κτίσεως τοὺς λόγους ποιεῖν, τοῦτο πεποιηκότας, ἀλλ' εἰκασμῷ τὸ δοκοῦν διορισμένους. Τῶν περὶ θεοῦ καὶ κτίσεως τοὺς λόγους πεποιημένων ἀνθρώπων οἱ μὲν παρ' αὐτοῦ τοῦ τὴν κτίσιν πεποιηκότος θεοῦ τὴν διδασκαλίαν ἐδέξαντο περὶ θεοῦ καὶ κτίσεως διὰ τῶν προφητῶν, τῶν πρὸς τοῦτο ὑπουργησάντων τῷ θεῷ, οὓς πρῶτον θείοις ἔργοις τοῖς δι' αὐτῶν γιγνομένοις ἀξίους τοῦ πιστεῦσθαι ἀνέδειξεν, εἴθ' οὕτως περὶ τῶν τοῖς διδασκομένοις ἀδήλων τὴν διδασκαλίαν παρέσχεν· οἱ δέ, τοῖς διὰ τῶν προφητῶν ἀπιστήσαντες λόγοις, τοῖς οἰκείοις αὐτῶν λογισμοῖς ἐπέτρεψαν θεογνωσίας τὴν εὔρεσιν. Καὶ κατ' ἐκείνους μὲν τοὺς ἐκ διδασκαλίας θεοῦ καὶ κτίσεως ἐγνωκότας τὴν διαφορὰν εἰς ἐστὶν ὁ θεός, καθ' ἑκάτερον τὸν τῆς ἀγενεσίας τρόπον ἀγέννητος ὢν, θεὸν δὲ ἢ θεοὺς οὔτε πρὸ αὐτοῦ οὔτε μετ' αὐτὸν ἐσχηκώς, συναΐδιον οὐκ ἔχων οὔτε ὑποκείμενον οὔτε ἀντικείμενον, ἀφθαρτον ἔχων τὴν οὐσίαν καὶ ἀνεμπόδιστον τὴν ἐνέργειαν, δημιουργὸς ὢν τοῦ κόσμου παντός, ἀρχὴν ἔχοντος τοῦ εἶναι καὶ τοῦ τί εἶναι καὶ τοῦ πῶς διαμένειν τὴν ἐκείνου θέλησιν. Ἡ γὰρ ἐν ἀφθαρσίᾳ διαμένει τὰ μέρη τοῦ κόσμου, ὡς ὁ οὐρανὸς καὶ τὰ οὐράνια καὶ αἱ ἀόρατοι δυνάμεις, ἢ ἐν τῷ γίνεσθαι τε καὶ φθεῖρεσθαι, ὡς τὰ ἐπὶ γῆς ζῶα τε καὶ φυτά. Καὶ ὡσπερ τὸ γεγονὸς οὐκ ἂν ἐγένετο μὴ ἐκείνου προστάξαντος Γενηθήτω, οὕτως οὐδ' ἂν διέμεινε μὴ ἐκείνου θεμένου τὸ πρόσταγμα, τοῖς μὲν ἀφθάρτοις τοῦ ἐστάναι εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος, τοῖς δὲ ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ τοῦ Ἀὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ πληρώσατε τὴν γῆν. Πρὸς ἐνδειξιν δὲ τῆς θείας αὐτοῦ δυνάμεως καὶ τοῦ μὴ νόμῳ φύσεως αὐτὸν δουλεύειν, ἀλλ' ἀυθεντία βουλήσεως τὸ δοκοῦν ἐργάζεσθαι, τὰ μὲν ἐν ἀρχῇ τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ φύσεως ἐκ τῆς γῆς καὶ τῶν ὑδάτων ἐποίησε, προστάξας· Ἐξαγαγέτω ἡ γῆ ψυχὴν ζῶσαν κατὰ γένος καὶ φυτὰ ἔχοντα ἐν ἑαυτοῖς τὸ σπέρμα καὶ ξύλα ποιοῦντα καρπούς· καὶ πάλιν· Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ψυχὴν ζῶσαν κατὰ γένος· τὰ δὲ ἐκ τῶν γενναρχῶν γεγεννημένα ἐκ τῆς καταβολῆς τοῦ σπέρματος γενέσθαι ὠρίσατο.

Καὶ περὶ τούτων πάντες οἱ παρὰ τοῦ θεοῦ πρὸς πάντας ἀνθρώπους ἀποσταλέντες προφητῆται ταῦτα φρονοῦντες διετέλουν, καὶ διαφωνία ἐν αὐτοῖς γέγονεν οὐδεμία· κατὰ δὲ τοὺς ἀπιστήσαντας μὲν τοῖς τῶν προφητῶν λόγοις, οἰκείῳ δὲ εἰ κασμιῶ περὶ θεοῦ καὶ κτίσεως τὸ δοκοῦν διορισαμένους, πολλή τις ἐστὶν ἢ πρὸς ἀλλήλους τε καὶ πρὸς ἑαυτοὺς διαφωνία ἐν τοῖς περὶ τῶν ὄντων καὶ τῆς τούτων ἀρχῆς κατ' οὐσίαν τε καὶ ἀριθμὸν καὶ κίνησιν καὶ πέρας, καθὼς δείκνυται ἐκ τοῦ πρώτου λόγου τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως Ἀριστοτέλους, μετὰ τοῦ μηδὲν αὐτὸν ἀληθεύειν περὶ ὧν διείληφε διορίσασθαι πραγμάτων.

α. Ἐκ τοῦ πρώτου λόγου τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως Ἀριστοτέλους.

Ἄει γὰρ ἔστι τι ὃ ὑπόκειται, ἐξ οὗ γίνεται τὸ γινόμενον, οἷον τὰ φυτὰ καὶ τὰ ζῶα ἐκ σπέρματος. Γίνεται δὲ τὰ γινόμενα ἀπλῶς τὰ μὲν μετασχηματίζει, οἷον ἀνδριάς, τὰ δὲ προσθέσει, οἷον τὰ ἀυξανόμενα, τὰ δὲ ἀφαιρέσει, οἷον ἐκ τοῦ λίθου ὁ Ἑρμῆς, τὰ δὲ συνθέσει, οἷον οἰκία, τὰ δὲ ἀλλοιώσει, οἷον τὰ τρεπόμενα κατὰ τὴν ὕλην. Πάντα δὲ τὰ οὕτω γινόμενα φανερόν ἐστι ἐξ ὑποκειμένων γίνεται. Καὶ τοῦτο διττόν· ἢ γὰρ τὸ ὑποκείμενον ἢ τὸ ἀντικείμενον. Λέγω δὲ ἀντικεῖσθαι τὸ ἄμουσον, ὑποκεῖσθαι δὲ τὸν ἄνθρωπον.

Εἰ πρῶτόν ἐστι τὸ σπεῖρον σπέρμα καὶ ὕστερον τὸ ἐκ σπέρματος γιγνόμενον καὶ γενητὰ ἀμφότερα, τῆ μὲν γενέσει τοῦ κειμένου ἐκ σπέρματος γιγνομένου ὑπόκειται τὸ σπέρμα, τῆ δὲ γενέσει τοῦ σπεῖραντος ὑποκεῖσθαι τὸ σπέρμα οὐ δυνατόν· οὐκ ἄρα αἰεὶ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ ἐκ σπέρματος γίνεται.

Ἔτι εἰ ζῶον γενητὸν ἐκάτερον, τὸ σπεῖρον καὶ τὸ ἐκ σπέρματος γιγνόμενον, καὶ οὐκ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὑποκειμένου ἐκάτερον, ἀλλὰ θάτερον μὲν ἐκ τοῦ σπέρματος, ἕτερον δὲ οὐκ ἐκ τοῦ σπέρματος, πῶς οὐ ψευδὲς τὸ αἰεὶ τὰ ζῶα γίνεσθαι ἐκ τοῦ σπέρματος; Καὶ περὶ τῶν φυτῶν ὁ αὐτὸς λόγος. Ἔτι εἰ ἀρχὴ μὲν τοῦ ἐκ σπέρματος γιγνομένου ἐστὶ τὸ σπεῖρον, ἄγνωστον δὲ τοῦτο καὶ ἀδιόριστον ἐν τῇ πραγματείᾳ τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως Ἀριστοτέλους, τίνας ἔνεκεν ἐγράφη αὕτη ἢ πραγματεία, τῆς ἀρχῆς ἀγνοουμένης τοῦ πρώτου ζώου τε καὶ φυτοῦ; Ἀκολουθεῖ γὰρ τῇ ἀγνωσίᾳ τῆς ἀρχῆς ἢ ἀγνωσίᾳ τῶν ἐξ ἀρχῆς.

Εἰ τὸ ζῶον, τὸ ἐκ σπέρματος γιγνόμενον, γίνεται δὲ κατὰ φύσιν, δηλὸν ὅτι τοῦ αὐτοῦ ζώου γιγνομένου μὲν, μὴ ἐκ σπέρματος δέ, οὐ γίνεται κατὰ φύσιν. Εἰπάτωσαν οὖν οἱ Ἀριστοτελικοί, κατὰ τί γίνεται τὸ ζῶον τὸ μὴ κατὰ φύσιν γιγνόμενον. Ἔτι εἰ διαφορᾶς κατὰ γένεσιν τοῦ ζώου δοθείσης, τοῦ τε ἐκ σπέρματος καὶ κατὰ φύσιν καὶ τοῦ μὴ ἐκ σπέρματος μήτε κατὰ φύσιν γιγνομένου, ἀνάγκη πεπερασμένην εἶναι τὴν γένεσιν, πῶς οὖν συνάναρχα λέγουσιν Ἕλληνες τὰ τε ζῶα καὶ τὰ φυτὰ τῷ θεῷ, τὰ κατὰ φύσιν γεγονότα, τὰ μήτε τῷ πρώτῳ ζώῳ τε καὶ φυτῷ σύγχρονα εἶναι δυνάμενα; Ἔτι εἰ ἅπαν τὸ γιγνόμενον αἰεὶ σύνθετόν ἐστι, πῶς τὸν τρόπον τῶν κατὰ σύνθεσιν γιγνομένων τῆ οἰκείᾳ τοῦ τρόπου διαφορᾶ τῶν ἄλλων τῶν τῆς γενέσεως τρόπων διέστειλας; Εἰ γὰρ ἅπαν γενητὸν σύν

θετον, κατὰ σύνθεσιν ἀνάγκη γίνεσθαι· ἀλλ' εἰ ὁ τρόπος τῆς κατὰ σύνθεσιν γενέσεως πάση γενέσει ἀρμόττει, περιττῶς τῶν ἄλλων τῆς γενέσεως τρόπων διέσταλται τῇ οἰκείᾳ διαφορᾷ. Ἔτι εἰ τὰ ὑποκείμενα ταῖς ἠθείαις γενέσεσιν οὐσίαι εἰσὶ καὶ ἐν αὐταῖς θεωρεῖται τὸ διττὸν τοῦ ὑποκειμένου, τουτέστι τὸ ὑποκείμενον καὶ τὸ ἀντικείμενον, ἡ δὲ ὕλη οὐσία οὐκ ἔστι, πῶς ἀρμόττει ὁ τρόπος τῆς γενέσεως τῶν ἐξ οὐσιῶν γιγνομένων τῷ τρόπῳ τῆς γενέσεως τῶν μὴ ἐξ οὐσίας γιγνομένων; Ἀνάγκη ἄρα ἡ οὐσίαν εἶναι τὴν ὕλην, ἢ τῷ τρόπῳ ἐτέρῳ γίνεσθαι τὰ ἐκ τῆς ὕλης γιγνόμενα παρὰ τοὺς ἠθέντας τρόπους τῆς γενέσεως. Ἀλλ' ἐπειδὴ τῇ πραγματείᾳ τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως ἡ ὕλη διώριστα μὴ εἶναι οὐσία καὶ ὁ τρόπος τῆς γενέσεως τῶν ἐξ αὐτῆς γιγνομένων οὐ παραδέδοται, πῶς οὐ περιττὴ αὕτη ἡ πραγματεία, ἐν ἣ τὸ σαφές ἄπορον; Ἔτι εἰ, ὡς ἀνάγκη τῇ φύσει καὶ τῇ τέχνῃ τὸ μὴ ἐκ τοῦ τυχόντος ποιεῖν τὰ τυχόντα, ἀλλ' ἐκ τῶν ὠρισμένων τὰ ὠρισμένα, οὕτως ἀνάγκη καὶ τῷ θεῷ ἐκ τῶν ὠρισμένων ποιεῖν τὰ ὠρισμένα, τίς ἐστὶν ὁ τῷ θεῷ τοῦτον τὸν ὄρον θέμενος; Ὅτι δὲ τῇ φύσει καὶ τῇ τέχνῃ ὁ θεὸς ἔθηκε τοῦτον τὸν ὄρον, φανερόν. Εἰ δὲ ὁ θεὸς ὑπὸ τὸν ὄρον οὐκ ἔστιν, ἀλλὰ ποιεῖ ἐκ τοῦ τυχόντος τὰ τυχόντα, τῇ τοῦ ὄρου ἀνάγκῃ μὴ κωλυόμενος τοῦ ποιεῖν ἃ βούλεται, πῶς οὐκ ἠλευθέρωται καὶ τοῦ ὄρου τοῦ ποιεῖν ἐκ τῶν ὑποκειμένων κατ' ἀνάγκην;

β. Τοῦ αὐτοῦ Ἀριστοτέλους ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἔστι δὲ τὸ ὑποκείμενον ἀριθμῶ μὲν ἓν, εἶδει δὲ δύο.

Ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος καὶ ὁ χρυσὸς καὶ ὄλως ἡ ὕλη ἀριθμητὴ· τόδε γάρ τι μᾶλλον, καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκὸς ἐξ αὐτοῦ γίνεται τὸ γιγνόμενον· ἡ δὲ στέρησις καὶ ἡ ἐναντίωσις συμβεβηκός· ἐν δὲ τὸ εἶδος, οἶον ἡ τάξις, ἡ μουσικὴ ἢ τῶν ἄλλων τι τῶν οὕτω κατηγορουμένων. Δι' ὧν ἔστι μὲν ὡς δύο λεκτέον εἶναι τὰς ἀρχάς, ἔστι δὲ ὡς τρεῖς καὶ ἔστι μὲν ὡς τὰ ἐναντία, οἶον εἴ τις λέγοι τὸ μουσικὸν καὶ τὸ ἄμουσον ἢ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν ἢ τὸ ἠρμωσμένον καὶ τὸ ἀνάρμωστον, ἔστι δὲ ὡς οὐ· ὑπ' ἀλλήλων γὰρ πάσχειν τὰ ἐναντία ἀδύνατον.

Λύεται δὲ καὶ τοῦτο διὰ τὸ ἄλλο εἶναι τὸ ὑποκείμενον· τοῦτο γὰρ οὐκ ἐναντίον. Ὡστε οὔτε πλείους τῶν ἐναντίων αἱ ἀρχαὶ τρόπον τινά, ἀλλὰ δύο ὡς εἶπεῖν τῷ ἀριθμῷ, οὔτε αὐτὰ παντελῶς δύο διὰ τὸ ἕτερον ὑπάρχειν τὸ εἶναι αὐτοῖς, ἀλλὰ τρεῖς.

Εἰ ἔστι τὸ ὑποκείμενον ἀριθμῶ μὲν ἓν, εἶδει δὲ δύο, ἀφ' ὧν δεῖ ἐν τῷ ἐνὶ ὑποκεισθαι, πῶς οὐκ ἔστι τὸ ὑποκείμενον αὐτὸ ἑαυτῷ ὑποκείμενον; Εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, πῶς οὐκ ἔστι ψευδὲς τὸ εἶδει δύο εἶναι τὸ ὑποκείμενον; Ἔτι εἰ δεῖ ὑποκεισθαι τι ἀεὶ τῶν γιγνομένων, ἔστι δὲ τοῦτο ἡ ὕλη, πῶς οὐκ ἔστιν ἡ ὕλη ἀεὶ γενητή; Ἀεὶ γὰρ τῷ ἐνὶ τῶν ἐναντίων ὑπόκειται. Ἡ γὰρ τῇ στερήσει ὑπόκειται ἢ τῷ εἶδει ἓνα τῶν ὄντων τῇ στερήσει· καὶ τῷ εἶδει μὲν γίνεται ἕμμορφος, τῇ στερήσει δὲ ἄμορφος. Πῶς οὖν οὐκ ἔστιν οὐσία γενητὴ ἢ ὕλη, ἀεὶ τὸ εἶναι γενητῶς ἔχουσα; Ἔτι εἰ ἡ στέρησις οὐδὲν

ἔστιν ἕτερον παρὰ τὴν ἀναίρεσιν παντὸς τοῦ ὄντος, ἔχουσα δὲ ταύτην ἢ ὕλη, πῶς οὐκ ἀνήρηται αὐτῆς καὶ τὸ εἶναι αὐτὴν ὕλην; Ἔτι εἰ ἀπόντος τοῦ εἶδους τῆς ὕλης ἄπεστιν αὐτῆς καὶ τὸ εἶναι αὐτὴν οὐσίαν καὶ τὸ τότε τι καὶ τὸ ὄν, οὐδαμοῦ ἄρα ἢ ὕλη ἀπόντος αὐτῆς τοῦ εἶδους. Ἔτι εἰ ἀριθμητὴ ἢ ὕλη, τὰ δὲ ἐναντία τὰ ταύτη συμβεβηκότα οὐκ ἀριθμητά, πῶς τρεῖς ἀρχαί, ἢ τε ὕλη καὶ τὰ ταύτη συμβεβηκότα; Εἰ οὐδὲν ὦν ἐν τῇ συστάσει τῶν φύσεων γιγνομένων θεωροῦμεν ἔστιν ἐκ τῆς ὕλης, οὐδὲ τὸ ποιὸν οὐδὲ τὸ ποσόν, πῶς ἐξ αὐτῆς τὰ γιγνώμενα γίνεταί καθ' αὐτά; Εἰ ἀδύνατόν τι εἶναι καὶ μὴ εἶναι τότε τι, πῶς διὰ τὴν στέρησιν τότε τι μὴ οὐσα ἢ ὕλη τὸ εἶναι ἔχει; Εἰ ἢ στέρησις καὶ τὸ εἶδος τῆ ὕλης συμβέβηκεν, οὐσία δὲ οὐκ ἔστιν ἢ ὕλη, πῶς ταύτη συμβέβηκε τὰ ἐναντία; Τῇ γὰρ οὐσία συμβαίνει τὰ συμβεβηκότα. Εἰ ὡσπερ ἢ τάξις ἐν τοῖς τεταγμένοις, οὕτως καὶ τὸ εἶδος ἐν τῇ ὕλει, πῶς τὰ μὲν ἄτακτα πρὸ τῆς τάξεως τὸ εἶναι τότε τι ἔχει, ἢ δὲ ὕλη πρὸ τοῦ εἶδους τὸ εἶναι τότε μὴ ἔχουσα, σώζεται ἐν τῇ ὕλει ἢ ἀναλογία τῆς τάξεως ὡς πρὸς τὸ εἶδος; Εἰ ἐν τῇ συνθέσει μὲν τῶν γιγνομένων δύο θεωροῦνται μόναι ἀρχαί, ἢ τε ὕλη καὶ τὸ εἶδος, χωρὶς δὲ συνθέσεως τρεῖς εἰσιν ἀρχαί, ἢ τε ὕλη καὶ ἢ στέρησις καὶ τὸ εἶδος, δῆλον ἄρα ὅτι μὴ ὄντος μὲν τοῦ γιγνομένου κείμεναί τρεῖς ἦσαν ἀρχαί· ὄντος δὲ τοῦ γιγνομένου οὐ τρεῖς, ἀλλὰ δύο. Πῶς οὖν οὐκ ἔστι τὸ γιγνόμενον ἀρχὴ τῆς ἀπωλείας τῆς μιᾶς ἀρχῆς, ἢ εἰ μὴ ἀπώλετο, οὐκ ἂν ἐγένετο τὸ γιγνόμενον; Εἰ ὡσπερ πάσχει ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τοῦ μουσικοῦ καὶ τοῦ ἀμούσου καὶ τὸ σῶμα ὑπὸ ψυχροῦ καὶ θερμοῦ καὶ ἢ φωνῆ ὑπὸ τῆς ἀρμονίας τε καὶ ἀναρμοστίας, οὕτως πάσχει ἢ ὕλη ὑπὸ τοῦ εἶδους καὶ τῆς στερήσεως, ἔστω ἢ ὕλη οὐσία, ὡς ἄνθρωπος καὶ τὸ σῶμα, ἢ συμβεβηκός, ὡς ἢ φωνή, ἵνα σωθῇ τὸ τῆς ἀναλογίας ἀκόλουθον. Εἰ δὲ οὔτε οὐσία ἔστιν ἢ ὕλη οὔτε συμβεβηκός, οὐδ' ἄρα πάσχει ὑπὸ τῶν ἐναντίων.

γ. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Πόσαι μὲν οὖν αἱ ἀρχαὶ τῶν περὶ γένεσιν φυσικῶν, καὶ πῶς, εἴρηται· καὶ δῆλόν ἐστιν ὅτι δεῖ ὑποκεῖσθαι τι τοῖς ἐναντίοις καὶ τὰ ἐναντία δύο εἶναι. Τρόπον δὲ τινα ἄλλον οὐκ ἀναγκαῖον· ἰκανὸν γὰρ τὸ ἕτερον τῶν ἐναντίων ποιεῖν τῇ παρουσίᾳ καὶ ἀπουσίᾳ τὴν μεταβολήν. Ἡ δὲ ὑποκειμένη φύσις ἐπιστητὴ κατὰ ἀναλογίαν. Ὡς γὰρ πρὸς ἀνδριάντα χαλκός ἢ πρὸς κλίνην ξύλον ἢ πρὸς τῶν ἄλλων τι τῶν ἐχόντων μορφήν ἢ ὕλη καὶ τὸ ἄμορφον ἔχει πρὶν λαβεῖν τὴν μορφήν, οὕτως αὕτη πρὸς οὐσίαν ἔχει καὶ τὸ τότε τι καὶ τὸ ὄν. Μία μὲν οὖν ἀρχὴ αὕτη, οὐχ οὕτω μία οὐσα οὐδὲ ἐν ὡς τὸ τότε τι, μία δὲ ἢ ὁ λόγος, ἔτι δὲ τὸ ἐναντίον τούτῳ ἢ στέρησις. Πότερον δὲ οὐσία τὸ εἶδος ἢ τὸ ὑποκείμενον, οὐπω δῆλον.

Εἰ τὸ εἶδος τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ εἰδοποιεῖ τὴν ὕλην καὶ τῇ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ ποιεῖ ἀνείδεον, εἰσὶ δὲ ἀρχαὶ δύο, τό τε εἶδος καὶ τὸ ἀνείδεον, ποιεῖ δὲ αὐτὰ ταῦτα καὶ ἢ στέρησις τῇ

παρουσία αὐτῆς καὶ τῇ ἀπουσίᾳ, ἔσονται ἄρα αἱ ἀρχαὶ ὑπ' ἀλλήλων γιγνόμεναι τε καὶ ἀναιρούμεναι καὶ οὐκ αἴδιοι· τὸ γὰρ αἴδιον παρουσίας τινὸς καὶ ἀπουσίας οὐ χρήζει πρὸς τὸ εἶναι. Εἰ τῇ παρουσίᾳ καὶ ἀπουσίᾳ τῶν ἐναντίων γίνεται τῶν ἀρχῶν ἡ μεταβολή, δῆλον ὅτι γίνεται ἡ μεταβολή ἐκ τοῦ εἶναι αὐτὰς ἀρχάς. Πῶς οὖν δύνανται μένειν ἀρχαί, αἱ ἀποβεβλη κυῖαι τὸ εἶναι ἀρχαί; Εἰ ἡ ἀρχὴ ἀρχὴν ἔχουσα οὐκ ἔστιν ἀρχή, πῶς ἡ ὕλη, τοῦ μὲν εἶναι ἀρχὴν ἔχουσα τὸ εἶδος, τοῦ δὲ μὴ εἶναι τὴν στέρησιν, δύνανται εἶναι ἀρχή; Τὸ φύσιν ὀνομάζειν τὸ ὑποκείμενον τῇ στέρησει, τὸ μῆτε οὐσία ὄν μῆτε τόδε τι μῆτε ὄν, πῶς οὐκ ἔστι περιττόν; Εἰ ἀρχαὶ οὔτε ἐξ ἄλλων εἰσὶν οὔτε ἐξ ἀλλήλων, ἔστι δὲ ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ εἶδους ἡ στέρησις καὶ ἐκ τῆς ἀπουσίας τῆς στέρησεως τὸ εἶδος, πῶς οὐκ εἰσὶν ἐξ ἀλλήλων ἀρχαί, τό τε εἶδος καὶ ἡ στέρησις; Τῇ γὰρ ἀπουσίᾳ ἀλλήλων ποιητικαὶ ἀλλήλων. Εἰ ὄν ἔχει λόγον ὁ χαλκὸς πρὸς τὸν μέλλοντα ἐξ αὐτοῦ γίνεσθαι ἀνδριάντα, τοῦτον ἔχει ἡ ὕλη πρὸς τὴν οὐσίαν καὶ τὸ τόδε τι καὶ τὸ ὄν, πῶς ὁ μὲν χαλκός, ἐὰν μὴ ἦ οὐσία καὶ τόδε τι καὶ ὄν, λόγον ἔχειν πρὸς τὸν ἀνδριάντα οὐ δύναται, ἡ δὲ ὕλη, μῆτε οὐσία οὔσα μῆτε τόδε τι μῆτε ὄν, ἀναλογίαν ἔχειν πρὸς τὸν χαλκὸν δύνανται; Εἰ πάντα τὰ ἐν συστάσει τῶν φυσικῶν θεωρούμενα αἰσθήσει ἐστὶν ἐπισητά, πῶς ἡ ὕλη, ἐξ ἧς τὰ αἰσθητά, ἀναλογία ἐστὶν ἐπισητή καὶ οὐκ αἰσθήσει, ἢ πῶς ὅλως ἐκ μὴ αἰσθητοῦ δυνατὸν γενέσθαι τὰ αἰσθητά; Εἰ τόδε τί ἐστὶ καὶ τὸ μίαν ἀρχὴν εἶναι, πῶς ἡ ὕλη τὸ μὲν εἶναι μίαν ἀρχὴν ἔχει, τὸ δὲ εἶναι αὐτὴν τόδε τι οὐκ ἔχει; Καὶ εἰ τὸ εἶναι τόδε τι καὶ τὸ τόδε τι μὴ εἶναι οὐσία ἐστί, πῶς ἡ ὕλη τὸ μὲν τόδε τι μὴ εἶναι ἐστὶν, οὐσία δὲ οὐκ ἔστι; Πῶς δὲ δύνανταί τις ἐκβάλλειν τὴν ὕλην τοῦ εἶναι ἔν, ὁ διελὼν αὐτὴν εἰς δύο εἶδη, εἷς τε τὸ ὑποκείμενον τῷ γιγνομένῳ καὶ εἰς τὸ ἀντικείμενον; Εἰ οὕτω δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων, εἰ οὐσία ἐστὶ τὸ εἶδος ἢ τὸ ὑποκείμενον, πῶς ἀποφαντικῶς εἴρηκε περὶ τῆς ὕλης τὸ μὴ εἶναι αὐτὴν οὐσίαν μῆτε τόδε τι μῆτε ὄν; Τὸ γὰρ ὑποκείμενον εἴρηκεν εἶναι τὴν ὕλην. Ποτὲ μὲν μὴ εἶναι αὐτὴν οὐσίαν μῆτε τόδε τι μῆτε ὄν, ποτὲ δὲ ἄδηλον εἰ οὐσία ἐστί, πῶς οὐκ ἔστι τῶν οὐκ εἰδόντων ὅ φασι;

δ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ζητήσαντες οἱ κατὰ φιλοσοφίαν πρῶτοι τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν φύσιν τῶν ὄντων ἐξετράπησαν οἷον ὁδὸν τινα ἄλλην ἀπωσθέντες ὑπὸ ἀπειρίας, καὶ φασι οὔτε γίνεσθαι τῶν ὄντων οὐδὲν οὔτε φθείρεσθαι διὰ τὸ ἀναγκαῖον μὲν εἶναι γίνεσθαι τὸ γινόμενον ἢ ἐξ ὄντος ἢ ἐκ μὴ ὄντος, ἐκ δὲ τούτων ἀμφοτέρων ἀδύνατον εἶναι· οὔτε γὰρ τὸ ὄν γίνεσθαι (εἶναι γὰρ ἤδη) ἐκ τε μὴ ὄντος οὐθὲν ἂν γενέσθαι (ὑποκεῖσθαι γάρ τι δεῖ). Καὶ οὕτω δὴ τὸ ἐφεξῆς συμβαῖνον αὐξόντες οὐδὲ εἶναι πολλά φασι ἀλλὰ μόνον αὐτὸ τὸ ὄν.

Ἴκανά καὶ ταῦτα μαρτυρῆσαι τῇ ἀληθείᾳ τοῦ ὕφ' ἡμῶν

·ηθέντος περὶ τῶν παρ' Ἑλλησι φιλοσόφων, ὡς κατὰ τὴν ἀποδεικτικὴν ἐπιστήμην περὶ τῶν ὄντων τοὺς λόγους μὴ πεπονηκότων, ἀλλ' εἰκασμῶ τὸ δοκοῦν διορισμένων.

ε. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἡμεῖς δὲ λέγομεν ὅτι τὸ ἐξ ὄντος ἢ μὴ ὄντος γίνεσθαι, ἢ τὸ μὴ ὄν ἢ τὸ ὄν ποιεῖν τι ἢ πάσχειν ἢ ὀτιοῦν τόδε γίνεσθαι, ἕνα μὲν τρόπον οὐδὲν διαφέρει ἢ τὸ τὸν ἰατρὸν ποιεῖν τι ἢ πάσχειν ἢ ἐξ ἰατροῦ εἶναι τι ἢ γίνεσθαι· ὥστε ἐπειδὴ τοῦτο διχῶς ἢ πλεοναχῶς λέγεται, δῆλον ὅτι καὶ τὸ ἐξ ὄντος καὶ τὸ ὄν ἢ ποιεῖν ἢ πάσχειν. Οἰκοδομεῖ μὲν οὖν ὁ ἰατρός, οὐχ ἢ ἰατρὸς δὲ ἀλλ' ἢ οἰκοδόμος, καὶ λευκὸς γίνεται, οὐχ ἢ ἰατρὸς ἀλλ' ἢ μέλας· ἰατρεύει δὲ καὶ ἀνίατρος γίνεται, ἢ ἰατρός. Ἐπεὶ δὲ μάλιστα λέγομεν τὸν ἰατρὸν κυρίως ποιεῖν τι ἢ πάσχειν ἢ γίνεσθαι ἐξ ἰατροῦ, ἔαν ἢ ἰατρὸς ταῦτα ποιῇ ἢ πάσχη, δῆλον ὅτι καὶ τὸ μὴ ἐξ ὄντος γίνεσθαι τοῦτο σημαίνει, τὸ ἢ μὴ ὄν. Ὅπερ ἐκεῖνοι μὲν οὐ διελόντες ἀπέστησαν, καὶ διὰ ταύτην τὴν ἄγνοιαν τοσοῦτον προσηγνόησαν, ὥστε μὴθὲν οἶεσθαι γίνεσθαι μήτ' εἶναι τῶν ἄλλων, ἀλλ' ἀνελεῖν πᾶσαν τὴν γένεσιν. Ἡμεῖς δὲ καὶ αὐτοὶ φαμεν γίνεσθαι μὲν οὐδὲν ἀπλῶς ἐκ μὴ ὄντος, ὅμως μέντοι γίνεσθαι ἐκ μὴ ὄντος, οἷον κατὰ συμβεβηκός· ἐκ γὰρ τῆς στερήσεως, ὅ ἐστι καθ' αὐτὸ μὴ ὄν, οὐκ ἐνυπάρχοντος γίνεται. Θαυμάζεται δὲ τοῦτο καὶ ἀδύνατον οὕτω δοκεῖ, γίνεσθαί τι ἐκ μὴ ὄντος. Ὡσαύτως δὲ οὐδὲ ἐξ ὄντος οὐδὲ τὸ ὄν γίνεσθαι, πλήν κατὰ συμβεβηκός· οὕτω δὲ καὶ τοῦτο γίνεσθαι τὸν αὐτὸν τρόπον, οἷον εἰ ἐκ ζώου ζῶον ἂν γίνοιτο καὶ ἐκ τινὸς ζώου τι ζῶον, οἷον εἰ κύων ἐξ ἵππου γίνοιτο. Γίνοιτο μὲν γὰρ ἂν οὐ μόνον ἐκ τινὸς ζώου ὁ κύων, ἀλλὰ καὶ ἐκ ζώου, ἀλλ' οὐχ ἢ ζῶον· ὑπάρχει γὰρ ἤδη τοῦτο· εἰ δέ τι μέλλοι γίνεσθαι ζῶον μὴ κατὰ συμβεβηκός, οὐκ ἐκ ζώου ἔσται, καὶ εἴ τι ὄν, οὐκ ἐξ ὄντος οὐδὲ ἐκ μὴ ὄντος. Τὸ γὰρ ἐκ μὴ ὄντος εἴρηται ἡμῖν τί σημαίνει, ὅτι ἢ μὴ ὄν. Ἐτι δὲ καὶ τὸ εἶναι ἅπαν ἢ μὴ εἶναι οὐκ ἀναιροῦμεν.

Εἰ τὸ μὴτε ἐκ τοῦ ἀπλῶς ὄντος μήτε ἐκ τοῦ ἀπλῶς μὴ ὄντος δυνατόν ἐστι γενέσθαι τι κοινόν ἐστι τῶν ἐξ ἀπειρίας τε καὶ ἀγνοίας ἀναιρούντων τὴν γένεσιν, καὶ τούτου τοῦ τοὺς σφαλλομένους διορθωσαμένου, πῶς οὐκ ἀνήρηται ἡ γένεσις κατὰ τὸν διορθωσάμενον, ὡς ἀνήρηται κατὰ τοὺς σφαλλομένους; Εἰ ἀδύνατον ἐστι γενέσθαι τι κατὰ συμβεβηκός ἐξ ὄντος καὶ ἐκ μὴ ὄντος, μὴ προεπινοουμένης τῆς γενέσεως τοῦ καθ' αὐτὸ γιγνομένου, οἷον ἀδύνατον τὸν ἰατρὸν γενέσθαι λευκὸν μὴ τοῦ μέλανος λευκοῦ γιγνομένου, καὶ ἀδύνατον τὸν ἰατρὸν οἰκοδομεῖν μὴ τοῦ οἰκοδόμου οἰκοδομοῦντος, ἔαν ἢ μέλας καὶ οἰκοδόμος ὁ ἰατρός, πῶς γίνεται τι κατὰ συμβεβηκός ἐξ ὄντος καὶ ἐκ μὴ ὄντος, μηδενὸς προηγουμένως καθ' αὐτὸ γιγνομένου; Εἰ πρῶτον μὲν τὸ ζῶον, ὕστερον δὲ τὸ ζῶον ἐκ ζώου καὶ τό τι ζῶον ἐκ τινὸς ζώου, καὶ τῇ μὲν γενέσει τοῦ ζώου ἐκ ζώου ὑπόκειται τὸ σπέρμα, τῇ δυνάμει μὲν ζῶον, ἐνεργείᾳ δὲ οὐ

ζῶον, τῆ δὲ γενέσει τοῦ ἀπλῶς ζώου τὸ ὑποκείμενον οὐκ ἦν σπέρμα, πῶς οὐκ ἔστι παρὰ φύσιν γιγνόμενον τὸ ζῶον ἐκ μὴ ζώου; Εἰ πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸ γιγνόμενον ἢ μὲν ὕλη ἦν, τὸ δὲ γιγνόμενον ἐξ αὐτῆς οὐκ ἦν, τί ἦν ἢ ὕλη; Οἶον εἰ ὕλη ἦν τοῦ ἵππου πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸν ἵππον, εἰ πάντα τὰ ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ ἵππου θεωρούμενά ἐστι γενητά, πῶς ἦν ἀγένητος ἢ ὕλη, ἐξ ἧς γέγονεν ἵππος; Εἰ καθ' αὐτὸ μὲν οὔτε ἢ στέρησις ὄν ἐστιν οὔτε ἢ ὕλη, τὸ δὲ συμβεβηκὸς τῷ καθ' αὐτὸ ὄντι συμβαίνει, πῶς κατὰ συμβεβηκὸς δυνατὸν γενέσθαι τι ἐκ τῆς στέρησεως, μήτε καθ' αὐτὸ μήτε κατὰ συμβεβηκὸς οὔσης; Ὅν διεzeugμένων ὄντων ἀδύνατόν ἐστι γενέσθαι τι ἐξ οὐ δενὸς αὐτῶν, τούτων οὔτε συμπεπλεγμένων δυνατὸν γενέσθαι τι οἶον ἐκ τοῦ ὄντος ἀπλῶς οὐ δυνατὸν γενέσθαι τι, ὡσαύτως καὶ ἐκ τοῦ ἀπλῶς μὴ ὄντος, ἵνα ταῖς Ἀριστοτέλους χρησώμεθα φωναῖς. Πῶς ἀμφοτέρω γέγονε δυνατά, καὶ τὸ γενέσθαι ἐξ ὄντος καὶ τὸ γενέσθαι ἐκ μὴ ὄντος; Εἰ τὸ ὑποκείμενον, ἐξ οὗ γίνεταί τὸ γιγνόμενον, τοῖς ἐναντίοις ἀνάγκη ὑποκεῖσθαι, οὐκ ἄρα γίνεταί τι ἐκ τῆς στέρησεως κατὰ συμβεβηκὸς τοῖς ἐναντίοις μὴ ὑποκειμένης; Ὅ τὸ πᾶν μὴ ἄναιρῶν μήτε εἶναι μήτε τὸ μὴ εἶναι, ἀλλὰ συγχωρῶν τὸ πᾶν εἶναι καὶ μὴ εἶναι, πῶς δύναται ἀληθεύειν λέγων τὴν ὕλην μὴ εἶναι μήτε οὐσίαν μήτε τόδε τι μήτε ὄν; Εἰ γίνεταί μὲν τὸ γιγνόμενον, οὐκ ἐξ ἀπλῶς δὲ μὴ ὄντος οὔτ' ἐξ ἀπλῶς ὄντος, ἀλλὰ ἐξ ἀμφοτέρων, γίνεταί ἄρα καὶ ἐκ τῆς ὕλης ὡς ἐκ τοῦ ὄντος καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, καὶ ὡς ἐκ τοῦ τόδε τι ὄντος καὶ τόδε τι μὴ ὄντος. Ἄλλ' εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, ψευδὲς ἄρα τὸ ἠθὲν περὶ τῆς ὕλης, τὸ μήτε αὐτὴν εἶναι οὐσίαν μήτε τόδε τι μήτε ὄν. Ὅσπερ ἢ ὕλη ἐστὶν ἄμορφος, οὕτως καὶ τὸ εἶδος ἐστὶν ἄῦλον. Ἄλλ' εἰ μὲν ἢ ὕλη καὶ τὸ ἄμορφον αὐτῆς εἰσι δύο ἀρχαί, καὶ τὸ εἶδος ἄρα καὶ τὸ ἄῦλον αὐτοῦ δύο ἔσσονται ἀρχαί. Πῶς οὖν τεσσάρων οὐσῶν τῶν ἀρχῶν τρεῖς μόναι ἐτέθησαν ἀρχαί.

. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἡμεῖς γὰρ ὕλην καὶ στέρησιν ἕτερον εἶναί φαμεν, καὶ τούτων τὸ μὲν οὐκ ὄν εἶναι κατὰ συμβεβηκός, τὴν ὕλην, τὴν δὲ στέρησιν καὶ καθ' αὐτήν, καὶ τὴν μὲν ἐγγὺς καὶ οὐσίαν πως, τὴν δὲ οὐδαμῶς. Οἱ δὲ τὸ μὴ ὄν εἶναί φασι, τὸ μέγα καὶ τὸ μικρὸν ὁμοίως, ἐν τὸ συναμφοτέρον ἢ τὸ χωρὶς ἐκάτερον. Ὅστε παντελῶς ἕτερος ὁ τρόπος οὗτος τῆς τριάδος κάκεῖνος.

Εἰ κατὰ συμβεβηκὸς οὐκ ὄν εἶναι τῆ ὕλη ἐστί, δῆλον ὅτι κατὰ συμβεβηκὸς ἢ ὕλη οὔτε ὕλη ἐστὶν οὔτε ἀρχή ὄντος γάρ ἐστι τὸ εἶναι ὕλη καὶ τὸ εἶναι ἀρχή. Καὶ εἰ κατὰ συμβεβηκὸς οὐκ ὄν εἶναί ἐστι τῆ ὕλη διὰ τὴν στέρησιν, δῆλον ὅτι κατὰ συμβεβηκὸς ὄν ἐστι διὰ τὸ εἶδος. Ἔσται ἄρα τῆ ὕλη καθ' αὐτὸ μὲν οὐδέποτε ὄν, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ αἰεὶ, ποτὲ μὲν οὐκ ὄν εἶναι, ποτὲ δὲ ὄν εἶναι. Πῶς οὖν οὐκ ἔστιν ἄτοπον τὸ λέγειν ἐγγὺς εἶναι οὐσίας καὶ οὐσίαν πως τὸ μηδέποτε καθ' αὐτὸ ὄν; Εἰ ἄλλο τὸ ὕλην εἶναι καὶ ἄλλο τὸ τινὸς εἶναι ὕλην,

καὶ στερεῖται μὲν ἡ ὕλη τοῦ τινὸς εἶναι ὕλην, τοῦ δὲ εἶναι αὐτὴν ὕλην οὐ στερεῖται, ἔσται ἄρα ἡ ὕλη ὄν καὶ οὐκ ὄν, ὄν μὲν διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν ὕλην, οὐκ ὄν δὲ διὰ τὸ μὴ εἶναι αὐτὴν τινὸς ὕλην. Ἄλλ' εἰ μηδενὸς ἐστὶν ὕλη ἢ ὕλη, οὐδὲν ἄρα τῆς ἀμορφίας ἐστὶν ἡ ὕλη. Εἰ δὲ τῆς ἀμορφίας ἐστὶν ἡ ὕλη, οὐδέποτε ἄρα ἦν ἡ ὕλη ἢ ὕλη, ἀλλ' αἰεὶ τινὸς ὕλη, ποτὲ μὲν τῆς ἀμορφίας, ποτὲ δὲ τῆς μορφῆς. Ὅτι δὲ τί ἐστὶν ἡ ἀμορφία δηλὸν ἐξ οὗ ἐτέθη ἀρχὴ εἶναι τῶν γιγνομένων. Ἄλλ' εἰ ταῦτα οὕτως ἔχει, οὐδέποτε ἄρα οὐκ ὄν εἶναι τὴν ὕλην, ἀλλ' αἰεὶ ὄν εἶναι, ποτὲ μὲν ἀμορφον, ποτὲ δὲ μεμορφωμένην· διὸ καὶ αἰεὶ γενητή. Εἰ δύναται ἡ ὕλη τὴν συναΐδιον αὐτῆς ἀποβαλεῖν ἀμορφίαν, δύναται ἄρα καὶ τὴν συναΐδιον αὐτῆς ἀποβαλεῖν ἀγενεσίαν. Εἰ δὲ μὴ τὸ δεύτερον, οὐδ' ἄρα τὸ πρῶτον. Πῶς οὖν γίνεταί τὸ γιγνόμενον ἐκ τῆς ὕλης, τῆς ὕλης τὴν συναΐδιον αὐτῆς ἀμορφίαν μὴ ἀποβαλλομένης; Εἰ, ὥσπερ ὁ τρόπος τῆς κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην τριάδος ἕτερός ἐστι παρὰ τὸν τρόπον τῆς κατὰ Πλάτωνα τριάδος, οὕτω καὶ ἡ τριάς ἑτέρα, πῶς οὐκ ἔστιν ἀρχὴ τῶν γιγνομένων ἢ ἐξὰς ἀλλ' ἢ τριάς; Καὶ εἰ ἡ τριάς οὐχ ἑτέρα, πῶς ὁ τρόπος αὐτῆς ἕτερος;

ζ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἡ μὲν γὰρ ὑπομένουσα συναιτία τῆ μορφῆ τῶν γιγνομένων ἐστίν, ὥσπερ μήτηρ· ἡ δὲ ἑτέρα μοῖρα τῆς ἐναντιώσεως πολλάκις ἂν φαντασθεῖται τῷ πρὸς τὸ κακοποιὸν αὐτῆς ἀτενίζοντι τὴν διάνοιαν οὐδὲ εἶναι τὸ παράπαν. Ὅντος γάρ τινος θεοῦ καὶ ἀγαθοῦ καὶ ἐφετοῦ, τὸ μὲν ἐναντίον αὐτῷ φαμεν εἶναι, τὸ δὲ πεφυκέναι ἐφίεσθαι καὶ ὀρέγεσθαι αὐτοῦ κατὰ τὴν φύσιν αὐτοῦ. Τοῖς δὲ συμβαίνει τὸ ἐναντίον ὀρέγεσθαι τῆς αὐτοῦ φθορᾶς. Καίτοι οὔτε αὐτοῦ οἶόν τε ἐφίεσθαι τὸ εἶδος διὰ τὸ μὴ εἶναι ἐνδεές, οὔτε τὸ ἐναντίον φθαρτικά γὰρ ἀλλήλων τὰ ἐναντία. Ἀλλὰ τοῦτό ἐστὶν ἡ ὕλη, ὥσπερ ἂν εἰ θῆλυ ἄρρενος καὶ αἰσχροῦ καλοῦ· πλὴν οὐ καθ' αὐτὸ αἰσχροῦ, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός, οὐδὲ θῆλυ, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός. Φθείρεται δὲ καὶ γίνεται ἔστι μὲν ὥς, ἔστι δὲ ὡς οὐ. Ὡς μὲν γὰρ τὸ ἐν ᾧ, καθ' αὐτὸ φθείρεται· τὸ γὰρ φθειρόμενον ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ στέρησις· ὡς δὲ κατὰ δύναμιν, οὐ καθ' αὐτό, ἀλλ' ἀφθαρτον καὶ ἀγένητον ἀνάγκη αὐτὴν εἶναι. Εἴτε γὰρ ἐγένετο, ὑποκεισθαι τι δεῖ πρῶτον, τὸ ἐξ οὗ ἐνυπάρχοντος· τοῦτο δ' ἐστὶν αὐτὴ ἡ φύσις, ὥστ' ἔσται πρὶν γενέσθαι. Λέγω γὰρ ὕλην τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ἐκάστῳ, ἐξ οὗ γίνεται τι ἐνυπάρχοντος μὴ κατὰ συμβεβηκός. Εἴτε φθείρεται, εἰς τοῦτο ἔσχατον ἀφίξεται, ὥστε ἐφθαρμένη ἔσται πρὶν φθαρῆναι.

Εἰ, ὥσπερ ἀρχὴ τῶν γιγνομένων ἡ ὕλη καὶ τὸ εἶδος, οὕτω καὶ ἡ στέρησις, πῶς ἢ μὲν ὕλη συναιτία τῆ μορφῆ τῶν γιγνομένων, ἢ δὲ στέρησις οὐ συναιτία; Εἰ διὰ τοῦτο ἀρχὴ τὸ εἶδος, ἐπειδὴ ἐξ αὐτοῦ τὸ εἶναι τῷ γιγνομένῳ, δηλὸν ὅτι καὶ ἡ στέρησις διὰ τοῦτο ἀρχὴ, ἐπειδὴ δι' αὐτὴν τὸ μὴ εἶναι τῷ γιγνομένῳ. Πῶς οὖν ἀρχὴ λέγεται τῶν γιγνομένων ἢ στέ

ρησις; Εἰ, ὅτε πάρεστι τὸ εἶδος, τότε ἡ στέρησις οὐχ ὑπομένει, δηλὸν ὅτι μὴ παρόντος τοῦ εἴδους ὑπομένει ἡ στέρησις. Πῶς οὖν οὐκ ἔστιν ἄτοπον τὸ λέγειν μὴ εἶναι τὸ ὑπομένον; Ὅντος γὰρ ἐστὶ τὸ ὑπομένειν. Εἰ ἑτέρα μοῖρα τῆς ἑναντιώσεώς ἐστὶν ἡ στέρησις, καὶ τὸ κακοποιὸν ταύτης ἐστὶ τὸ εἶδος, πῶς οὐκ ἔστι τὸ εἶδος ἀγαθὸν τε καὶ κακόν, ἀγαθὸν μὲν τῇ ὕλῃ, ὡς δι' αὐτοῦ ὑπάρχειν τῇ ὕλῃ τὸ οὐσία εἶναι, κακὸν δὲ τῇ στερήσει, ὡς δι' αὐτοῦ ἀναιρουμένη; Εἰ ἔστι τι θεῖον τε καὶ ἀγαθὸν καὶ ἐφετόν, καὶ ἔχει τὸ ἐναντίον ὃ οὐκ ἔστιν οὔτε ἀγαθὸν οὔτε ἐφετόν, ἔσται ἄρα τὸ θεῖον ἀγαθὸν τε καὶ οὐκ ἀγαθόν, ἐφετόν τε καὶ οὐκ ἐφετόν, διὸ καὶ θεῖον τε καὶ οὐ θεῖον. Εἰ δὲ ἄτοπον τοῦτο, οὐκ ἄρα τὸ θεῖον τὸ ἀγαθόν τε καὶ ἐφετόν ἔχει τι ἐναντίον· τὸ γὰρ ἀπλῶς ἀγαθὸν πᾶσιν ἀγαθόν, οὐ τισὶ μόνον. Εἰ τὸ ἐναντίον τοῦ ἀγαθοῦ οὐκ ἐφίεται τοῦ ἀγαθοῦ (φθορᾶς γὰρ τῆς αὐτοῦ φύσεως ἐφίεται, εἰ ἐφίεται τοῦ ἀγαθοῦ) καὶ τὸ εἶδος ἑαυτοῦ οὐκ ἐφίεται (ἀνευ δεῆς γὰρ τὸ εἶδος), ἔστι δὲ τὸ θεῖον ἐφετόν τε καὶ ὀρεκτόν, τίνι δὲ ἐφετόν τε καὶ ὀρεκτόν εἰ μὴ τῇ ὕλῃ; Ἐμψυχος ἄρα ἢ ὕλη· ἐμψύχου γὰρ ἐστὶ τὸ ἐφίεσθαι καὶ ὀρέγεσθαι. Εἰ δὲ ἔμψυχος ἢ ὕλη, πῶς οὐκ ἔστι ψευδὲς τὸ οὐκ ὄν εἶναι κατὰ συμβεβηκὸς τὴν ὕλην; Ἡ γὰρ ψυχὴ ὄν ἐστὶ, καὶ τὸ ψυχὴν ἔχον ὄν ἐστὶν. Εἰ, ὡς θῆλυ ἐφίεται τοῦ ἄρρενος καὶ ὡς αἰσχροὺς τοῦ καλοῦ, ἢ ὕλη ἐφίεται τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ οὐκ ἔστιν ἢ ὕλη καθ' αὐτὸ θῆλυ καὶ αἰσχροὺς, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς, δηλὸν ὅτι οὐδὲ καθ' αὐτὸ ἐφίεται τοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς. Ἔσται ἄρα καὶ τὸ θεῖον οὐ καθ' αὐτὸ ἀγαθόν τε καὶ ἐφετόν καὶ ὀρεκτόν, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκὸς· ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον λέγειν. Εἰ ἔστιν ἢ ὕλη γεννητὴ μὲν διὰ τὸ εἶδος, φθαρτὴ δὲ διὰ τὴν στέρησιν, ἀγέννητος δὲ δι' ἑαυτὴν καὶ ἀφθαρτος, ἔσται ἄρα ἢ ὕλη αἰεὶ μὲν φθαρτὴ ἢ γεννητὴ, ἀφθαρτος δὲ καὶ ἀγέννητος οὐδέποτε· αἰεὶ γὰρ ἢ στερήσει ὑπόκειται τῇ ἐν αὐτῇ φθειρομένῃ, ἢ τῷ εἶδει τῷ ἐν αὐτῇ γιγνομένῳ. Τὸ ἀγέννητον ἐπὶ μὲν τῶν γεννητῶν τὴν στέρησιν σημαίνει γενέσεως δυναμῆς ἔσεσθαι, ἐπὶ δὲ τῶν αἰδίων τὴν ἀπόφασιν πάσης σημαίνει γενέσεως τῆς τε προγεγονυίας καὶ τῆς μελλούσης ἔσεσθαι· οἷον ὁ χαλκὸς ὁ μέλλων ἔσεσθαι ἀνδριάς, πρὶν γένηται ἀνδριάς, ἀγέννητος λέγεται κατὰ στέρησιν, διὰ τὸ δύνασθαι αὐτὸν γενέσθαι ἀνδριάντα· ἐπὶ δὲ θεοῦ τὸ ἀγέννητον πάσης ἀπόφασιν σημαίνει τῆς κατ' οὐσίαν γενέσεως προγεγονυίας τε καὶ μελλούσης. Δύο τοίνυν ὄντων τῶν τῆς ἀγενεσίας τρόπων, κατὰ ποῖόν ἐστιν ἀγέννητος ἢ ὕλη; Εἰ μὲν κατὰ στέρησιν, ἀγέννητος ἄρα ἢ ὕλη ὡσπερ ὁ χαλκός, εἰ δὲ κατὰ ἀπόφασιν ἐστὶν ἢ ὕλη ἀγέννητος, οὐδὲν ἄρα γίνεται ἢ ὕλη· οὔτε, ὄν λόγον ἔχει ὁ χαλκὸς πρὸς τὸν ἀνδριάντα, τοῦτον δύναται ἔχειν ἢ ὕλη πρὸς τὴν οὐσίαν, καθὰ εἶπεν Ἀριστοτέλης. Εἰ οὕτως ἐστὶ ἢ ὕλη ἀγέννητος ὡς ὁ θεός, καὶ δύναται ὁ θεὸς ἐκ τοῦ ἀγενήτου ποιῆσαι τι, δηλὸν ὡς δύναται ὁ θεὸς καὶ ἐκ τοῦ ἀπλῶς μὴ ὄντος ποιῆσαι τι. Ἦν γὰρ ἔχει ἀνεπιτηδειότητα τὸ μὴ ὄν πρὸς τὸ μὴ γενέσθαι τι ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν καὶ κατὰ τέχνην, τὴν

αὐτὴν ἔχει καὶ τὸ αἰδίως ἀγένητον πρὸς τὸ γενέσθαι τι ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν καὶ κατὰ τέχνην. Πῶς οὖν ἐκ μὲν τοῦ αἰδίως ἀγενήτου ἠδυνήθη ὁ θεὸς ποιῆσαί τι, ἐκ δὲ τοῦ ἀπλῶς μὴ ὄντος οὐκ ἠδυνήθη; Ἀλλὰ προδήλως ἡ ἀπιστία τοῦ δύνασθαι τὸν θεὸν ἐκ μὴ ὄντος ποιῆσαί τι τοὺς μὲν πρώτους φιλοσόφους εἰς ἄρνησιν πάσης τῶν ὄντων ἐκ τῆς ὕλης γενέσεως ἀπώσατο, τὸν δὲ τοῦτο διορθωσάμενον Ἀριστοτέλην εἰς ἀναίρεσιν τῆς γενέσεως τῆς ὕλης. Εἰ ἔστι τι γιγνόμενον καὶ ἔστι τι ὃ τοῦτο γίγνεται, καθὰ εἶπεν ἐν τοῖς ἀνωτέρω, οὐδὲν ἄρα τούτων ἐστὶν ἡ ὕλη, εἰ ἀγένητός ἐστι καὶ ἄφθαρτος. Εἰ ἀγένητός ἐστιν ὕλη καὶ ἄφθαρτος, ἐξ ἀνάγκης καθ' ἑκάτερον τὸν τῆς ἀγενεσίας τρόπον ἀγένητός ἐστιν· οὐτ' ἄρα γίνεται τι ἐξ αὐτῆς οὔτε φθείρεται ἐν αὐτῇ. Πῶς οὖν φθίρεται ἐν ἀφθάρτῳ ἢ στέρησις; Εἰ μία ἐστὶν ἡ ὕλη, πολλὰ δὲ καὶ διάφορα τὰ ἐξ αὐτῆς γιγνόμενα, πῶς ἀνάγκη μένειν τὴν ὕλην ἀγένητον, τοῦ αἰεὶ διαιρετοῦ αὐτῆς μὴ δυναμένου μένειν ἀδιαιρέτου; Εἰ ἀριθμῶ μὲν μία ἐστὶν ἡ ὕλη, εἶδει δὲ δύο, καὶ ἔστιν ἀγένητος καὶ ἄφθαρτος, ἢ ἄρα ὅλη ἐστὶν ἀγένητος καὶ ἄφθαρτος ἢ τὸ ἥμισυ αὐτῆς. Ἄλλ' εἰ μὲν ὅλη ἐστὶν ἀγένητος καὶ ἄφθαρτος, δῆλον ὅτι καὶ τὸ ἥμισυ αὐτῆς τοιοῦτον· εἰ δὲ τὸ ἥμισυ αὐτῆς ἐστὶν ἀγένητόν τε καὶ ἄφθαρτον καὶ τὸ ἥμισυ αὐτῆς οὐ τοιοῦτον, ἔσται ἄρα ἡ ἀντίφασις περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀληθῆς· ὅπερ ἀδύνατον. Εἰ τὸ δεχόμενον τὸ εἶδος ἢ ἐκεῖνο γίγνεται ἢ ἐξ ἐκείνου γίγνεται, πῶς ἀγένητος ἢ ὕλη τὸ εἶδος δεχομένη; Εἰ τῶν ὄντων ἐστὶ τὸ ἀγένητον εἶναι καὶ ἄφθαρτον, πῶς ἡ ὕλη καὶ ὄν οὐκ ἔστι καὶ ἀγένητος καὶ ἄφθαρτός ἐστιν; Εἰ τὸ ἀγενήτως ὄν ἐν τῷ ἀγενήτῳ ἀγένητον καὶ τοῦτο, πῶς ἡ ἀγένητος οὕσα ἐν τῇ ὕλει στέρησις γίνεται καὶ φθείρεται; Εἰ, καθὼς εἴρηται, ἰκανὸν τὸ ἕτερον τῶν ἐναντίων τῇ ἑαυτοῦ παρουσίᾳ τε καὶ ἀπουσίᾳ ποιεῖν τὴν μεταβολήν, τί τὸ μεταβαλλόμενον τῆς ὕλης ἀγενήτου καὶ ἀφθάρτου οὔσης; Εἰ τὸ ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον περὶ τὴν οὐσίαν θεωρεῖται τοῦ ἀγενήτου καὶ ἀφθάρτου ὄντος, ποῦ τὸ ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον τῆς ὕλης, οὐσίας μὴ οὔσης τῆς ὕλης; Εἰ μὴ ἦν γενητὸς ὁ χαλκὸς κατὰ τὴν προγεγονυῖαν αὐτοῦ γένεσιν, οὐδὲ ἀνδριάς ἐγένετο. Πῶς τοίνυν γίνεται ἡ ὕλη ἢ ἐκ τῆς ὕλης τι, τῆς ὕλης μὴ προγεγονυῖας; Εἰ μὴ ἐφθείρετο ὁ χαλκός, οὐδὲ τὸ χαλκοῦν ἐφθείρετο. Πῶς τοίνυν φθείρεται τὸ ὑλικόν, τῆς ὕλης ἀφθάρτου οὔσης; Εἰ ἐκ τῶν ἀσωμάτων σῶμα οὐκ ἀποτελεῖται, πῶς γέγονε σῶμα ἐκ τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἶδους, καθ' αὐτὰ ἀσωμάτων ὄντων; Εἰ φυσικῇ ἀνάγκῃ ἀκολουθεῖ τῷ ἀγενήτῳ καὶ ἀφθάρτῳ τὸ ἀδιαιρέτον καὶ τὸ ἄτρεπτον, πῶς ἐν τοῖς διηρημένοις κατὰ γένη εἶδεσίν ἐστιν ἡ ἀγένητος καὶ ἄφθαρτος ὕλη, καὶ πῶς κατὰ ἀλλοίωσιν γίνεται τὰ τρεπόμενα κατὰ τὴν ὕλην, καθὼς ἐν τῇ ἐκθέσει τῶν τῆς γενέσεως τρόπων διωρίσατο ἐν τοῖς ἀνωτέρω;

η. Ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως Ἀριστοτέλους. Ἐνα μὲν οὖν τρόπον ἡ φύσις οὕτω λέγεται, ἡ πρώτη ἐκάστῳ ὑποκειμένη ὕλη τῶν ἐχόντων ἐν αὐτοῖς ἀρχὴν κινήσεως

καὶ μεταβολῆς, ἄλλον δὲ τρόπον ἢ μορφή καὶ τὸ εἶδος τὸ κατὰ τὸν λόγον. Ὡσπερ γὰρ τέχνη λέγεται τὸ κατὰ τὴν τέχνην καὶ τὸ τεχνικόν, οὕτω καὶ φύσις τὸ κατὰ φύσιν λέγεται καὶ τὸ φυσικόν.

Τί οὖν ἂν εἴποιμεν τὸ κατὰ τὴν ὕλην καὶ τὸ ὑλικόν εἰ μὴ ὕλην; Εἶπε τί ἕτερον; Εἰ δὲ ὕλην λέγοιμεν τοῦτο, ἔσται ἄρα τότε ὕλην εἶναι τὴν ὕλην, ὅτε τὸ κατὰ τὴν ὕλην καὶ τὸ ὑλικόν· καὶ γὰρ ἡ φύσις τότε φύσις, ὅτε τὸ κατὰ φύσιν καὶ τὸ φυσικόν· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ τέχνη. Τὰ γὰρ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκφωνούμενα τὸν αὐτὸν πρὸς ἄλληλα ἔχει λόγον. Ἄλλ' εἰ τότε ἡ ὕλη ὑπάρχει, ὅτε τὸ κατὰ τὴν ὕλην καὶ τὸ ὑλικόν, οὐκ ἄρα ἀγέννητος ἡ ὕλη.

θ. Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ὡστε ἄλλον τρόπον ἢ φύσις ἂν εἴη τῶν ἐχόντων ἐν αὐτοῖς κινήσεως ἀρχὴν ἢ μορφή καὶ τὸ εἶδος, οὐ χωριστὸν ὄν ἄλλ' ἢ κατὰ τὸν λόγον. Τὸ δὲ ἐκ τούτων φύσις μὲν οὐκ ἔστι, φύσει δέ, οἷον ἄνθρωπος.

Εἰ κατὰ φύσιν ἔστιν ὁ ἄνθρωπος καὶ φυσικόν τι ζῶον, πῶς οὐκ ἔστι φύσις ὁ ἄνθρωπος; Διορισάμενος γὰρ ἔλεγε· Φύσις λέγεται τὸ κατὰ φύσιν καὶ τὸ φυσικόν.

ι. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἐν μὲν οὖν τοῖς κατὰ τέχνην ἡμεῖς ποιοῦμεν τὴν ὕλην τοῦ ἔργου ἕνεκα, ἐν δὲ τοῖς φυσικοῖς ὑπάρχει οὐσα.

Ἐπειδὴ ἔστιν ἔργον ἕτερον τὸ μήτε κατὰ φύσιν μήτε κατὰ τέχνην, ποῦ τούτου τοῦ ἔργου τὴν ὕλην θετέον; Γίνεται γὰρ ζῶον ἐκ ζώου· καὶ εἰ μὴ πρῶτον τὸ ζῶον, οὐδὲ ζῶον ἐκ ζώου. Καὶ κατὰ φύσιν μὲν γίνεται τὸ ἐκ ζώου ζῶον, οὐ κατὰ φύσιν δὲ τὸ ζῶον ἀπλῶς. Ἄλλ' εἰ μὲν ἐν τοῖς κατὰ τέχνην ἡ ὕλη ἔξωθεν, ἐν δὲ τοῖς κατὰ φύσιν ἢ ὕλη ἐν τοῖς φυσικοῖς, δῆλον ὅτι ἐν τοῖς μήτε κατὰ τέχνην μήτε κατὰ φύσιν ἔργοις ἡ ὕλη ἐτέρως ὑπάρχει· ἢς εἰ μὴ ποιήσῃ τὸν διορισμὸν ὁ περὶ τῶν φυσικῶν τὴν πραγματείαν ἔχων, ἀσύστατα ποιεῖ καὶ τὰ ἤδη διορισθέντα. Εἰ γὰρ τότε οἰόμεθα εἰδέναι ἕκαστον, ὅταν τὰ αἷτια γνωρίζωμεν τὰ πρῶτα καὶ τὰς ἀρχὰς τὰς πρώτας, πῶς ἂν γνωρίσειεν ἂν τις τὸ ἐκ ζώου ζῶον, ὁ τὸ ζῶον ἀγνοῶν τὸ μὴ ἐκ ζώου; Ἐκεῖνο γὰρ τούτου ἀρχὴ τε καὶ αἷτιον.

ια. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἐπειδὴ ἔστι τὸ αὐτόματον καὶ ἡ τύχη αἷτια ὧν ἂν νοῦς γένοιτο αἷτιος ἢ φύσις, ὅταν κατὰ συμβεβηκὸς αἷτιόν τι γένηται τούτων αὐτῶν, οὐθὲν δὲ κατὰ συμβεβηκὸς ἔστι πρότερον τῶν καθ' αὐτό, δῆλον ὅτι οὐδὲ τὸ κατὰ συμβεβηκὸς αἷτιον πρότερον τοῦ καθ' αὐτό. Ὑστερον ἄρα τὸ αὐτόματον καὶ ἡ τύχη νοῦ καὶ φύσεως· ὥστε εἰ ὅτι μάλιστα τοῦ οὐρανοῦ αἷτιον τὸ αὐτόματον, ἀνάγκη πρότερον νοῦν αἷτιον καὶ φύσιν εἶναι καὶ ἄλλων πολλῶν καὶ τοῦδε τοῦ παντός.

Ἐν τούτοις οὐ μόνον τῶν πρώτων καὶ τῶν δευτέρων αἷτιῶν ἦν οὐκ ἐφύλαξεν εἶπε τὴν τάξιν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν, ὄν καὶ αὐτὸν ἐν τῷ δευτέρῳ λόγῳ τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως ἐν τοῖς ἀνωτέρῳ ὑπεξείλετο τῆς αὐτομάτου γενέσεως, ἐνταῦθα

ὑπέβαλε τῇ γενέσει οὐ μόνη τῇ αὐτομάτῳ, ἀλλὰ καὶ τῇ διὰ νοῦ τε καὶ φύσεως ὅπερ ἐστὶ προδήλως ἄτοπον, τὸ τὸν εἰληφότα διὰ νοῦ τε καὶ φύσεως τὴν κατ' οὐσίαν γένεσιν, διὰ τῶν πρώτων αἰτίων, τοῦτον πάλιν διὰ τῶν δευτέρων αἰτίων τὴν αὐτὴν λαβεῖν γένεσιν. Ἔτι δὲ πῶς οὐκ ἔστι τῶν ἀτοπῶν τάτων τὸ τὸν αὐτὸν ποτὲ μὲν ἐξελεῖν τῆς αὐτομάτου γενέσεως, ποτὲ δὲ ὑποβάλλειν ταύτη, καὶ ποτὲ μὲν ἀγένητον ὀνομάζειν, ποτὲ δὲ γενητὸν ὑπὸ φύσεως; Ποιήσομαι δὲ τῶν φωνῶν τούτων τὴν ἔκθεσιν, ἐν αἷς ταῦτα ποιεῖ, ἴν' ἐκ παρὰλλήλου γνωσθῇ τὸ ἐν αὐτῷ περιεχόμενον ψεῦδος.

ιβ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Εἰσὶ δὲ οἱ καὶ τοῦ οὐρανοῦ τοῦδε καὶ τῶν κοσμικῶν πάντων αἰτιῶνται τὸ αὐτόματον· ἀπὸ ταύτομάτου γὰρ φασι γενέσθαι τὴν δίνην καὶ τὴν κίνησιν τὴν διακρίνασαν καὶ καταστήσασαν εἰς ταύτην τὴν τάξιν τὸ πᾶν. Καὶ μάλα τοῦτό γε αὐτὸ θαυμάσαι ἄξιον λέγοντας· τὸ γὰρ τὰ μὲν ζῶα καὶ τὰ φυτὰ ἀπὸ τύχης μῆτε εἶναι μῆτε γίνεσθαι, ἀλλ' ἦτοι φύσιν ἢ νοῦν ἢ τοιοῦτον ἕτερον εἶναι τὸ αἴτιον (οὐ γὰρ ὅτι ἔτυχεν ἐκ τοῦ σπέρματος ἐκάστου γίνεσθαι, ἀλλ' ἐκ μὲν τοιοῦδι ἐλαίαν, ἐκ δὲ τοιοῦδι ἄνθρωπον), τὰ δὲ θεϊότερα τῶν φανερῶν ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου γίνεσθαι, τοιαύτην δὲ αἰτίαν μηδεμίαν εἶναι οἷαν τῶν ζώων ἢ τῶν φυτῶν. Καίτοι εἰ οὕτως ἔχει, τοῦτό γ' αὐτὸ αἴτιον εἴη ἂν ζητήσεως, καὶ καλῶς ἔχει λεχθῆναί τι περὶ αὐτοῦ τούτου. Πρὸς γὰρ τῷ καὶ ἄλλως ἄλογον εἶναι τὸ λεγόμενον, ἔτι ἀτοπώτερον τὸ λέγειν ταῦτα ὀρώντας ἐν μὲν τῷ οὐρανῷ οὐθὲν ἀπὸ ταύτομάτου γινόμενον, ἐν δὲ τοῖς οὐκ ἀπὸ τύχης πολλὰ συμβαίνοντα ἀπὸ τύχης· καίτοι εἰκός γε ἦν τὸ ἐναντίον.

Ὅτι μὲν ἀπὸ ταύτομάτου γεγονέναι τὸν οὐρανὸν καὶ πάλιν μὴ ἀπὸ ταύτομάτου, δηλοῦσιν αἱ λέξεις, ὧν τὴν ἔκθεσιν πεποιήκαμεν ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως ἐν τοῖς δυσὶ κεφαλαίοις, τῷ τε ἑνδεκάτῳ καὶ τῷ δωδεκάτῳ. Ὅτι δὲ ἀγένητον καὶ πάλιν γενητὸν ὑπὸ φύσεως λέγει αὐτόν, ποιήσομαι καὶ τούτων τῶν λέξεων τὴν ἔκθεσιν, ἐν αἷς τοῦτο πεποιήκεν.

ιγ. Ἐκ τοῦ δευτέρου Περὶ οὐρανοῦ λόγου Ἀριστοτέλους.

Ὅτι μὲν οὖν οὐ γέγονεν ὁ πᾶς οὐρανὸς οὔτε ἐνδέχεται φθαρῆναι, καθάπερ τινὲς φασιν, ἀλλ' ἔστιν εἷς καὶ αἴδιος, ἀρχὴν μὲν καὶ τελευτὴν οὐκ ἔχων τοῦ παντός αἰῶνος, ἔχων δὲ καὶ περιέχων ἐν ἑαυτῷ τὸν ἄπειρον χρόνον, ἔκ τε τῶν εἰρημένων ἐξέσται λαμβάνειν τὴν πίστιν.

Ταῦτα περὶ τῆς ἀγενεσίας τοῦ οὐρανοῦ εἰπὼν Ἀριστοτέλης, ὅρα οἷα πάλιν περὶ τῆς γενέσεως αὐτοῦ λέγει ἐν τῷ πρώτῳ Περὶ οὐρανοῦ λόγῳ.

ιδ. Ἐκ τοῦ πρώτου Περὶ οὐρανοῦ λόγου.

Καὶ ὀρθῶς ἔοικεν ἢ φύσιν τὸ μέλλον ἔσεσθαι ἀγένητον καὶ ἄφθαρτον ἐξελέσθαι ἐκ τῶν ἐναντίων· ἐν τοῖς ἐναντίοις γὰρ ἢ γένεσις καὶ ἢ φθορά.

Εἰ τῶν ἀδυνάτων μὲν οὐδὲν οὔτε ἐστὶν οὔτε ἔσεσθαι δυ

νατόν, ἐστὶ δὲ τῶν ἀδυνάτων τὸ μέλλον ἔσσεσθαι ἀγένητον εἶναι, ἀναρχόν τε καὶ ἀτελεύτητον, ἔχον τε καὶ περιέχον ἐν ἑαυτῷ τὸν ἄπειρον χρόνον, ἔσται ἄρα ὁ ταῦτα λέγων δυνατοῦ τε καὶ ἀδυνάτου πράγματος ἀγνοῶν τὴν διαφορὰν.

ιε. Ἐκ τοῦ πρώτου Περιὶ οὐρανοῦ λόγου Ἀριστοτέλους, ἐν τῷ τέλει τοῦ λόγου.

Οὐθὲν γὰρ ἀπὸ ταύτομάτου οὔτε ἄφθαρτον οὔτε ἀγένητον οἶόν τε εἶναι.

Πῶς οὖν ἂν τις πιστεύσειε τῷ ἀμφοτέρω λέγοντι περὶ τοῦ οὐρανοῦ; Ἐν μὲν τῷ ἐνδεκάτῳ κεφαλαίῳ τὸ αὐτόματον αἴτιον εἶναι λέγει τοῦ οὐρανοῦ, ἐν δὲ τῷ τρισκαιδεκάτῳ ἄναρχόν τε καὶ ἀγένητον τὸν οὐρανὸν εἶναι λέγει.

ι. Ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως.

Διτταὶ δὲ ἀρχαὶ αἰ κινουῦσαι φυσικῶς, ὧν ἡ ἑτέρα οὐ φυσικὴ· οὐ γὰρ ἔχει κινήσεως ἀρχὴν ἐν ἑαυτῇ. Τοιοῦτον δὲ ἐστὶν εἴ τι κινεῖ μὴ κινούμενον, ὥστε τό τε παντελῶς ἀκίνητον καὶ τὸ πάντων πρώτον.

Πῶς ἂν οὖν κινήσειε φυσικῶς ἡ ἀρχή, ἡ μήτε φυσικὴ οὔσα μήτε κατὰ φύσιν κινουῦσα; Τῇ γὰρ μόνη φυσικῇ ἀρχῇ τῇ κατὰ φύσιν κινούσῃ ἀκόλουθόν ἐστὶ τὸ φυσικῶς κινεῖν. Εἰ ἀρχὴ ἡ μὴ οὔσα φυσικὴ οὐκ ἔχει ἐν ἑαυτῇ ἀρχὴν κινήσεως, δηλὸν ὅτι ἡ φυσικὴ ἀρχὴ ἔχει ἐν ἑαυτῇ ἀρχὴν κινήσεως· ἀλλ' ἡ ἀρχὴ ἡ ἀρχὴν ἔχουσα οὐκ ἔστιν ἀρχή. Εἰ ἐν τοῖς αἰδίως ἀγενήτοις οὐδὲν οὐδενὸς πρότερον ἢ ὕστερον εἶναι δύναται, πῶς ἡ ἀρχὴ ἀκίνητος, ἡ μὴ κινουμένη, κινουῦσα, πάντων πρώτόν ἐστὶν ἢ ὅλως ἀρχή;

ιζ. Ἐκ τοῦ τρίτου λόγου τῆς αὐτῆς πραγματείας.

Τοῦ δὲ εἶναι ἄπειρον τὴν πίστιν λαμβάνουσιν ἔκ τε τοῦ χρόνου· οὗτος γὰρ ἄπειρος· ἔτι τῷ οὕτως ἂν μόνως μὴ ὑπολείπειν γένεσιν καὶ φθοράν, εἰ ἄπειρον εἶη ὅθεν ἀφαιρεῖται τὸ γινόμενον.

Εἰ ὁ χρόνος αἰεὶ ἐν τῷ γίνεσθαι τὸ εἶναι ἔχει, τὸ δὲ γινόμενον πρὸ τοῦ γίνεσθαι οὐκ ἦν, πῶς ἄπειρος ὁ χρόνος, οὗ αἰεὶ τῆς ὑπάρξεως προηγεῖται ἡ ἀνυπαρξία; Καὶ γὰρ τὸ μήπω ὄν μέλλει παρεῖναι, καὶ τὸ μέλλον μέλλει παρελθεῖν, καὶ τὸ παρελθὸν ἔμελλε γίνεσθαι. Εἰ τῷ μὴ ὑπολείπεσθαι τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν ἀνάγκη ἄπειρον εἶναι τὴν γένεσιν καὶ τὴν φθορὰν, ἔσται ἄρα καὶ ἡ γένεσις καὶ ἡ φθορὰ ἄναρχος, ὥσπερ τὸ ἀγένητον καὶ τὸ ἄφθαρτον· εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, οὐκ ἄρα ἄπειρος ἡ γένεσις καὶ ἡ φθορὰ.

ιη. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἄλλὰ μὴν οὐδὲ ἀριθμὸς οὕτως ὡς κεχωρισμένος καὶ ἄπειρος· ἀριθμητὸν γὰρ ὁ ἀριθμὸς ἢ τὸ ἔχον ἀριθμόν. Εἰ οὖν τὸ ἀριθμητὸν ἐνδέχεται ἀριθμῆσαι, καὶ τὸ διεξελεθεῖν ἂν εἶη δυνατόν τὸ ἄπειρον.

Εἰ τοῦ ἀριθμητοῦ καὶ τοῦ ἔχοντος ἀριθμόν οὐκ ἔστιν ἄπειρος ὁ ἀριθμὸς, ἀριθμητὸς δὲ ὁ γεγωνὺς χρόνος, πεπερασμένος ἄρα ἂν εἶη γεγωνὺς χρόνος.

ιθ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ὅτι δέ, εἰ μὴ ἔστιν ἄπειρον οὐδαμῶς, πολλὰ ἀδύνατα συμβαίνει, δῆλον· τοῦ τε γὰρ χρόνου ἔσται τις ἀρχὴ καὶ τελευτή, καὶ τὰ μεγέθη οὐ διαιρετὰ εἰς μέγεθος, καὶ ἀριθμὸς οὐκ ἔσται ἄπειρος.

Εἰ τοῦ ἀπείρου τὸ μὲν ἔστιν ἐνεργεία, τὸ δὲ δυνάμει, ἀδύνατον δὲ τὸ νῦν ἐνεργεία ὄν τοῦ ἀπείρου μὴ πρότερον εἶναι δυνάμει, ἀδύνατον ἄρα τὸ ἄπειρον αἰεὶ τὸ μὲν εἶναι ἐνεργεία, τὸ δὲ δυνάμει, ἀλλὰ εἰ πρότερον μὲν δυνάμει, ὕστερον δὲ ἐνεργεία. Εἰ, ὡς περ κατὰ τὸ μέλλον ἀτελεύτητος ὁ χρόνος, οὕτως καὶ κατὰ τὸ παρεληλυθὸς ἀναρχος, ἔσται ἄρα ὁ χρόνος ὡς περ ἀγέννητος κατὰ τὸ μέλλον οὕτως καὶ κατὰ τὸ παρεληλυθὸς. Εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον ἀγέννητον εἶναι τὸν χρόνον κατὰ τὸ μέλλον, καθ' ὃ οὐπω ἦν γεγονώς, γεγονώς δὲ κατὰ τὸ παρεληλυθός, οὐκ ἄρα ἀναρχος ὁ χρόνος. Τοῦ μὲν γὰρ ἀνάρχου οὐκ ἔστι γένεσις, τοῦ δὲ χρόνου ἔστιν. Εἰ οὐδὲν δύναται ἐνεργεία εἶναι ἄπειρον, οὐκ ἄρα αἰ ἤδη ληφθεῖσαι διχοτομίαι τοῦ μεγέθους ἀπειροὶ εἰσίν, οὔτε ὁ ἤδη ληφθεὶς ἀριθμὸς ἀμφοτέροι γὰρ ἐνεργεία εἰσίν. Εἰ δὲ οὐκ εἰσίν ἀπειροί, πεπερασμένοι ἄρα· εἰ δὲ πεπερασμένοι, καὶ ἀρχὴν ἄρα ἔχουσι, τὸ μὲν τοῦ διχοτομεῖσθαι, ὁ δὲ τοῦ ἀριθμεῖσθαι.

κ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Τὸ ἄπειρον ἔστι μὲν προσθέσει, ἔστι δὲ ἀφαιρέσει. Τὸ δὲ μέγεθος ὅτι μὲν κατ' ἐνεργείαν οὐκ ἔστιν ἄπειρον, εἴρηται, διαιρέσει δὲ ἔστι. Λείπεται οὖν δυνάμει εἶναι τὸ ἄπειρον. Οὐ δεῖ δὲ τὸ δυνάμει ὄν λαμβάνειν, ὡς περ, εἰ δυνατόν τουτὶ ἀνδριάντα εἶναι, ὡς καὶ ἔσται τουτὶ ἀνδριάς, οὕτω τι καὶ ἄπειρον, ὃ ἔσται ἐνεργεία· ἀλλ' ἐπεὶ πολλαχῶς τὸ δυνάμει εἶναι, ὡς περ ἡμέρα ἔστι καὶ ὁ ἀγών, τῷ αἰεὶ ἄλλο καὶ ἄλλο γίνεσθαι, οὕτω καὶ τὸ ἄπειρον. Καὶ γὰρ ἐπὶ τούτων ἔστι καὶ δυνάμει καὶ ἐνεργεία. Ὅλως μὲν γὰρ οὕτως ἔστι τὸ ἄπειρον, τῷ αἰεὶ ἄλλο καὶ ἄλλο λαμβάνεσθαι, καὶ τὸ λαμβανόμενον αἰεὶ πεπερασμένον εἶναι, ἀλλ' αἰεὶ ἕτερον καὶ ἕτερον.

Εἰ κατ' ἐνεργείαν οὐκ ἔστι τι ἄπειρον, δῆλον ὅτι πᾶν τὸ ἐνεργεία ὄν αἰεὶ πεπερασμένον ἔστι· πεπερασμένον δὲ ὄν ἐξ ἀνάγκης ἀρχὴν ἔχει, ἀρχὴν δὲ ἔχον ἐξ ἀνάγκης ἔστι γενητόν, γενητόν δὲ ὄν ἦν ἄρα ποτὲ ὅτε οὐκ ἦν. Τοῦτο ἐπὶ παντὸς ἀπείρου προσθέσει τε καὶ ἀφαιρέσει, δυνάμει τε καὶ διαιρέσει λεγομένου.

κα. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Οὐδ' εἴ τι ἔξω ἔστι, τοῦτο ἄπειρόν ἐστιν· ἀλλὰ τὸ δεχόμενον τὸ ἔξωθεν μείζον γίνεται οὗ ἦν πρὸ τοῦ δέξασθαι τὸ ἔξωθεν. Τὸ δὲ τῇ προσθήκῃ τοῦ ἔξωθεν μείζον ἑαυτοῦ γιγνόμενον αἰεὶ πεπερασμένον ἔστιν.

Εἰ τὸ ἄπειρον αἰεὶ ἐν προσθήκῃ καὶ ἀφαιρέσει, αἰεὶ ἄρα ἐν γενέσει τὸ ἄπειρον. Πῶς οὖν ἀναρχον τὸ αἰεὶ ἐν τῷ γίνεσθαι τὸ εἶναι ἔχον; Γενητόν γὰρ ἀναρχον οὐκ ἔστιν.

κβ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἄπειροί αἰεὶ διχοτομίαι τοῦ μεγέθους. Ὅστε δυνάμει

μέν ἐστιν, ἐνεργεία δὲ οὐ· ἀλλ' αἰὲν ὑπερβάλλει τὸ λαμβανόμενον παντὸς ὠρισμένου πλήθους. Ἄλλ' οὐχ ὀριστὸς οὗτος ὁ ἀριθμὸς, οὐδὲ μένει ἢ ἀπειρία ἀλλὰ γίνεται, ὥσπερ καὶ ὁ χρόνος καὶ ὁ ἀριθμὸς τοῦ χρόνου.

Εἰ οὐ μένει ἢ ἀπειρία ἀλλὰ γίνεται, ὥσπερ καὶ ὁ χρόνος καὶ ὁ ἀριθμὸς τοῦ χρόνου, οὐδὲν ἄρα ἀπειρον ἀγένητον. Εἰ δὲ πᾶν ἀπειρον γενητόν, γενητὰ ἄρα καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐν οἷς λέγεται εἶναι τὸ ἀπειρον. Εἰ τὸ συμβαῖνον τῷ ἀπείρῳ ἐξ ἀνάγκης συμβαίνει κ-κείνοις ἐν οἷς ἐστιν ἢ ἀπειρία, συμβαίνει δὲ τῷ ἀπείρῳ τὸ γενέσθαι καὶ τὸ εἶναι ἠργμένον, γενητὸς ἄρα ὁ χρόνος καὶ ἠργμένος· ὡσαύτως δὲ καὶ ἡ κίνησις, ἧς ὁ χρόνος ἐστὶν ἀριθμὸς.

κγ. Ἐκ τοῦ τετάρτου λόγου τῆς αὐτῆς πραγματείας.

Τὸ γὰρ μὴ ὄν οὐδαμοῦ εἶναι.

Πῶς οὖν ἢ ὕλη μηδὲν οὔσα, μήτε οὔσα μήτε ὄν μήτε τόδε τι;

κδ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Δόξειε δ' ἂν καὶ Ἡσίοδος ὀρθῶς λέγειν, ποιήσας πρῶτον τὸ χάος. Λέγει γοῦν Πάντων μὲν πρῶτιστα χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα γαῖ' εὐρύτερνος", ὡς δέον πρῶτον ὑπάρξαι χώραν τοῖς οὔσι, διὰ τὸ νομίζεῖν, ὥσπερ οἱ πολλοί, πάντα εἶναί που καὶ ἐν τόπῳ. Εἰ δέ ἐστι τοιοῦτον, θαυμαστή τις ἂν εἴη ἢ τοῦ τόπου δύναμις καὶ προτέρα πάντων· οὐ γὰρ ἄνευ τῶν ἄλλων οὐδὲν ἐστίν, ἐκεῖνο τῶν ἄλλων ἀνάγκη πρῶτον εἶναι.

Εἰ τοίνυν πρῶτος ὁ τόπος καὶ ὕστερα τὰ ἐν τῷ τόπῳ φυσικῇ ἀνάγκῃ, καθὼς εἶπεν ὁ Ἡσίοδος καὶ ὁ Ἀριστοτέλης προσεμαρτύρησε τῇ τοῦ λόγου ὀρθότητι, πῶς οὐκ ἔστι τῶν ἀδυνάτων τὸ τὸν ὄντα ἐν τῷ τόπῳ οὐρανὸν λέγειν ἀγένητον; Τοῦτο γὰρ ἴσον ἐστὶ τῷ λέγειν πρὸ τοῦ ἀγενήτου εἶναι τὸ γενητόν.

κε. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Πρῶτον μὲν οὖν δεῖ κατανοῆσαι ὅτι οὐκ ἂν ἐζητεῖτο ὁ τόπος, εἰ μὴ ἢ κίνησις ἦν ἢ κατὰ τὸν τόπον· διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὸν οὐρανὸν οἴομεθα μάλιστα ἐν τῷ τόπῳ, ὅτι αἰὲν ἐν κινήσει.

Εἰ ἀδύνατον ἐστὶ τὸ ἀγένητον πρὸς τὸ εἶναί τε καὶ πρὸς τὸ κινήθηναι δεῖσθαι τοῦ κινήτου, ἀδύνατον ἄρα τὸν οὐρανὸν εἶναι ἀγένητον· ἐπιδέεται γὰρ τοῦ τόπου πρὸς τὸ εἶναί τε καὶ πρὸς τὸ κινήθηναι.

κ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Μέγεθος μὲν γὰρ ἔχει ὁ τόπος, σῶμα δὲ οὐθέν.

Εἰ μὲν πεπερασμένα ἔχει ὁ τόπος τὰ διαστήματα καὶ τὸ μέγεθος, γενητὸς ἄρα ὁ τόπος· εἰ δὲ ἀπειρα, ἢ ἄρα δυνάμει ἢ ἐνεργείᾳ. Ἀλλὰ εἰ μὲν δυνάμει, ἔστι γενητὸς ἄρα ὁ τόπος, ὥσπερ ὁ χρόνος καὶ ὁ τοῦ χρόνου ἀριθμὸς· εἰ δὲ ἐνεργείᾳ, ψευδὴς ἄρα ὁ λόγος ὁ λέγων μηδὲν ἐνεργείᾳ δύνασθαι εἶναι ἀπειρον. Εἰ κατὰ μὲν πρόνοιάν τινός ἐστιν ὁ τόπος ὃ ἐστὶ καὶ ἔχει ὃ ἔχει, γενητὸς ἄρα ὁ τόπος καὶ τῆς

προνοίας δεύτερος· εἰ δὲ ἀγενήτως τε καὶ ἀνάρχως ἐστὶν ὁ τόπος ὃ ἐστὶ καὶ ἔχει ὃ ἔχει, ἀγένητος ἄρα ὁ τόπος καὶ πρῶτος τῶν ἐν τόπῳ πάντων, ἐν οἷς ἐστὶν ὁ οὐρανὸς καὶ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ φαινόμενα· οὐ γὰρ ἄνευ τῶν ἄλλων οὐδὲν ἐστὶν, ἐκεῖνο δὴ τῶν ἄλλων ἀνάγκη πρῶτον εἶναι.

κζ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ὡς γάρ, εἰ ἀλλοιοῦται, ἔστι τοῦτο ὃ νῦν μὲν λευκὸν πάλαι δὲ μέλαν (διό φαμεν εἶναί τι τὴν ὕλην), οὕτως καὶ ὁ τόπος διὰ τῆς τοιαύτης τινὸς δοκεῖ εἶναι φαντασίας, πλὴν ἐκεῖνο μὲν διότι ὃ ἦν ἀήρ τοῦτο νῦν ὕδωρ, ὁ δὲ τόπος ὅτι οὐ ἦν ὁ ἀήρ ἐνταῦθά ἐστὶ νῦν ὕδωρ.

Εἰ ὃν ἔχει λόγον ὁ τόπος πρὸς τὰ ἐν αὐτῷ, τοῦτον ἔχει ἢ ὕλη πρὸς τὰ ἐν αὐτῇ διὰ τῆς ὁμοίας φαντασίας, ἄληπτος δ' ὁ τόπος καὶ ἢ ὕλη, οὐδὲν ἄρα ἐστὶν ἢ ὕλη τῶν ἐν αὐτῇ ἀλλοιουμένων τε καὶ γιγνομένων καὶ οὐκ οὐσία. Πῶς οὖν ἐτέθη ἢ ὕλη οὐσία εἶναι τῶν ἀπλῶς γιγνομένων;

κη. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Πᾶν σῶμα ἢ κατὰ φοράν ἢ κατ' αὔξησιν κινητὸν καθ' αὐτό που, ὁ δὲ οὐρανός, ὡσπερ εἴρηται, οὐ που ὅλως οὐδὲ ἐν τινι τόπῳ ἐστίν, εἴ γε μηδὲν αὐτὸν περιέχει σῶμα.

Εἰ τὸ κατὰ φοράν κινητὸν καθ' αὐτό που, κατὰ φοράν δὲ κινητὸς ὁ οὐρανός, καὶ καθ' αὐτό ἄρα ἀνάγκη εἶναι που τὸν οὐρανόν. Εἰ δὲ μὴ τὸ δεύτερον, οὐδ' ἄρα τὸ πρῶτον· ἀχώριστα γὰρ ἀλλήλων, καὶ τῇ ἀναίρεσει τοῦ θατέρου ἀκολουθεῖ ἢ τοῦ δευτέρου ἀναίρεσις. Εἰ οὐκ ἔστιν ὁ οὐρανὸς ἐν τόπῳ καθ' αὐτό, πῶς κυκλικὴν φοράν φερόμενος τῶν μερῶν αὐτοῦ τὰ μὲν ἄνω γίνεται κάτω, τὰ δὲ κάτω γίνεται ἄνω; Ἄνω δὲ καὶ κάτω ὧν τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσι, πῶς οὐκ ἔστι ψευδὲς τὸ λέγειν τὸν οὐρανὸν μὴ εἶναι ἐν τόπῳ;

κθ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Στιγμῆς οὐκ ἔστιν ὁ τόπος.

Οὐκοῦν οὐκ ἔστι ποῦ ἢ στιγμή, ὡσπερ καὶ τὸ μὴ ὄν· εἰ δὲ ψευδὲς τοῦτο, ὄν ἄρα ἐστὶν ἢ στιγμή καὶ ποῦ. Εἰ δὲ ποῦ, καὶ τόπον αὐτῆς εἶναι ἐξ ἀνάγκης.

λ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Καὶ ἔστιν ὁ τόπος καὶ ποῦ, οὐχ ὡς ἐν τόπῳ δέ, ἀλλ' ὡς τὸ πέρασ ἐν τῷ πεπερασμένῳ. Οὐ γὰρ ἐν τόπῳ τὸ ὄν, ἀλλὰ τὸ κινητὸν σῶμα.

Εἰ πᾶν τὸ ἐν τόπῳ ποῦ ἐστὶ, καὶ οὐ πᾶν τὸ ποῦ ἐν τόπῳ ἐστὶ, πλέον ἄρα τὸ ποῦ τοῦ ἐν τόπῳ. Πῶς οὖν μιᾶς κατηγορίας εἶναι λέγεται τὸ ποῦ καὶ τὸ ἐν τόπῳ, τὰ τοσοῦτον ἀλλήλων διαφέροντα, ὥστε καὶ τὸν τόπον λέγειν εἶναι μὲν ποῦ, οὐκ ἐν τόπῳ δέ; Καὶ εἰ τὸ πέρασ τοῦ πεπερασμένου, ἑτέρου μὲν πεπερασμένου ἐστὶ τόπος, ἑτέρου δὲ πέρασ, πῶς οὐκ ἔστιν ἀνάγκη αἰετὸν τὸν τόπον εἶναι καὶ τόπον καὶ πέρασ; Καὶ εἰ πρὸ τῶν ἐν τόπῳ ὁ τόπος ἐστὶ, πῶς οὐ λέλυται ἢ ἀνάγκη τοῦ αἰετὸν τὸν τόπον εἶναι τόπον μὲν ἄλλου, πέρασ δὲ ἄλλου; Καὶ εἰ τὸ μηδαμῶς ὄν οὐκ ἔστιν ἐν τόπῳ (εἴη γὰρ ἄν που, καθὼς εἶπε), πῶς οὐκ ἔστι ταῦτὸν τὸ

ποῦ τῷ ἐν τόπῳ; Καὶ εἰ μὴ ἅπαν ἐν τόπῳ τὸ ὄν, πῶς οὐκ ἔσται ταῦτὰ τῷ μὴ ὄντι τινὰ τῶν ὄντων, εἴ γε τὸ μὴ εἶναι ἐν τόπῳ κοινόν ἐστιν ἀμφοτέρων; Καὶ εἰ τὸ κινητὸν σῶμα μόνον ἐν τόπῳ ἐστί, πῶς ὁ οὐρανός, σῶμα ὄν κινητὸν, οὐκ ἔστιν ἐν τόπῳ;

λα. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ὅτι μὲν οὖν ἢ ὅλως οὐκ ἔστιν ἢ μόλις καὶ ἀμυδρῶς, ἐκ τῶνδὲ τις ἂν ὑποπτεύσειε. Τὸ μὲν γὰρ αὐτοῦ γέγονε καὶ οὐκ ἔστι, τὸ δὲ μέλλει καὶ οὐπω ἐστίν. Ἐκ δὲ τούτων καὶ ὁ ἄπειρος καὶ ὁ ἀεὶ λαμβανόμενος χρόνος σύγκειται. Τὸ δὲ ἐκ μὴ ὄντων συγκείμενον ἀδύνατον ἂν δόξειε μετέχειν οὐσίας. Παντός γὰρ μεριστοῦ, ἐάν περ ἦ, ἀνάγκη, ὅτε ἔστιν, ἦτοι ἔνια ἢ πάντα τὰ μέρη εἶναι τοῦ δὲ χρόνου τὰ μὲν γέγονε, τὰ δὲ μέλλει, ἔστι δὲ οὐθέν, ὄντος μεριστοῦ. Τὸ δὲ νῦν οὐ μέρος μετρεῖν γὰρ τὸ μέρος καὶ συγκεῖσθαι δεῖ τὸ ὅλον ἐκ τῶν μερῶν· ὁ δὲ χρόνος οὐ δοκεῖ συγκεῖσθαι ἐκ τῶν νῦν.

Εἰ πᾶν τὸ γιγνόμενον πρὸ τοῦ γενέσθαι οὐκ ἦν, οὐκ ἄρα αἰδίδος τε καὶ ἀναρχος ὁ χρόνος· διὸ οὔτε ἡ κίνησις ἐστὶν αἰδίδος τε καὶ ἀναρχος, ἧς ὁ χρόνος ἐστὶν ἀριθμὸς. Εἰ γὰρ τὸ μέλλον μέρος τοῦ χρόνου οὐπω ἐστίν, ἦν δὲ καὶ τὸ γεγονὸς μέρος τοῦ χρόνου πρὸ τοῦ γενέσθαι μέλλον, ἦν ἄρα ὅτε οὐκ ἦν τὸ γεγονὸς μέρος τοῦ χρόνου. Καὶ εἰ δεῖ τὸ ἄπειρον ἀναρχον εἶναι, οὐκ ἄρα ἄπειρος ὁ χρόνος, τὴν μεταβολὴν τοῦ μέλλοντος ἔχων ἀρχὴν τοῦ εἶναι. Καὶ εἰ μὲν τὸ γεγονὸς μέρος τοῦ χρόνου ἐνεργεία ἐστὶ χρόνος, τὸ δὲ μέλλον δυνάμει, ἐν δὲ τοῖς οὖσιν ἡ ἐνέργεια καὶ δύναμις, οὐκ ἄρα ἐκ μὴ ὄντων σύγκειται ὁ ἐκ τοῦ γεγονότος καὶ μέλλοντος συγκείμενος χρόνος. Καὶ εἰ τῆς οὐσίας οὐ μετέχει ὁ χρόνος, ἀλλ' ὅμως τοῦ παρακεῖσθαι ταῖς οὐσίαις μετέχει, ὡς καὶ ἐκ τούτου φανερόν ὅτι τῶν ὄντων ἐστὶν ὁ χρόνος. Καὶ εἰ τὸ γεγονὸς μέρος τοῦ χρόνου ἐν τοῖς γεγονόσι μέρεσι τοῦ μεριστοῦ θεωρεῖται, πῶς οὐθέν μέρος ἐστὶ τοῦ χρόνου, μεριστοῦ ὄντος; Καὶ εἰ τὸ νῦν οὐκ ἔστιν ἐλάχιστον μέρος τοῦ χρόνου, τί ἐστὶ τὸ ἐξαίφνης καὶ τὸ ἄτομον καὶ ἡ στιγμή τοῦ χρόνου λεγόμενον; Πῶς ἐνδέχεται ἐκ μὲν τοῦ μέλλοντος γίνεσθαι εἰς τὸ νῦν τὴν μεταβολὴν, ἐκ δὲ τοῦ νῦν εἰς τὸ παρεληλυθός, τοῦ νῦν μὴ ὄντος μέρους τοῦ χρόνου; Πάντα γὰρ μέρος τοῦ χρόνου, πρῶτον, μέλλον, ὕστερον, νῦν, ἔπειτα, παρεληλυθός.

λβ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ τετάρτου λόγου τῆς αὐτῆς πραγματείας.

Ὅτι μὲν τοίνυν οὔτε κίνησις οὔτε ἀνευ κινήσεως ὁ χρόνος ἐστί, φανερόν.

Ἄλλ' ὅτι γενητός ὁ χρόνος καὶ οὐκ αἰδίδος, ἠργγμένος καὶ οὐκ ἀναρχος, πεπερασμένος καὶ οὐκ ἄπειρος, φανερόν ἐστι καὶ τοῦτο. Εἰ δὲ ὁ χρόνος τοιοῦτος, ἐξ ἀνάγκης καὶ ἡ κίνησις, ἧς ἀριθμὸς ἐστὶν ὁ χρόνος.

λγ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ὅση γὰρ ἡ κίνησις, τοσοῦτος καὶ ὁ χρόνος ἀεὶ δοκεῖ

γεγονέναι.

Οἷς τὸ γενητὸν καὶ τὸ γεγονέναι πρόσεστι, τούτων ἔξ ἀνάγκης τὸ αἰδιὸν τε καὶ ἀναρχον καὶ τὸ ἄπειρον ἄπεστιν. λδ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Τότε φαμέν γεγονέναι χρόνον, ὅταν τοῦ προτέρου καὶ ὑστέρου ἐν τῇ κινήσει αἰσθησιν λάβωμεν. Ὅριζομεν δὲ τῷ ἄλλο καὶ ἄλλο ὑπολαβεῖν αὐτὰ καὶ τὸ μεταξὺ αὐτῶν ἔτερον. Ὅταν γὰρ ἕτερα τὰ ἄκρα τοῦ μέσου νοήσωμεν, καὶ δύο εἴπη ἢ ψυχὴ τὰ νῦν, τὸ μὲν πρότερον τὸ δὲ ὑστερον, τότε καὶ τοῦτό φαμεν εἶναι χρόνον· τὸ γὰρ ὀριζόμενον τῷ νῦν χρόνος εἶναι δοκεῖ· ἔστι γὰρ ὁ χρόνος ἀριθμὸς κινήσεως κατὰ τὸ πρότερον καὶ ὑστερον. Οὐκ ἄρα κινήσις ὁ χρόνος, ἀλλ' ἢ ἀριθμὸν ἔχει ἢ κινήσις. Σημεῖον δέ· τὸ μὲν πλεῖον καὶ ἔλαττον κρίνομεν ἀριθμῷ, κινήσιν δὲ πλείω καὶ ἐλάττω χρόνῳ.

Ὅ τὴν γένεσιν τοῦ χρόνου τῷ ἐν τῇ κινήσει προτέρῳ καὶ ὑστέρω ὀριζόμενος αἰδιὸν τε καὶ ἀναρχον καὶ ἄπειρον οὔτε τὸν χρόνον λέγει οὔτε τὴν κινήσιν· εἰ γὰρ γέγονεν, οὔτε αἰδιὸν ἐστὶν οὔτε ἀναρχον, καὶ εἰ τοῖς οἰκείοις ἄκροις ἐστὶ περατουμένη, ἄπειρος οὐκ ἔστιν.

λε. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Τὸ δὲ νῦν τὸν χρόνον μετρεῖ, ἢ πρότερον καὶ ὑστερον, καὶ ἀκολουθεῖ τῷ μεγέθει ἢ κινήσις, ταύτη δὲ ὁ χρόνος.

Εἰ οὐκ ἔστι τὸ νῦν μέρος τοῦ χρόνου, καθὼς εἶπεν ἐν τῷ τριακοστῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ, πῶς μετρεῖ τὸν χρόνον; Ἡ ἄρα οὐ μετρεῖ τὸν χρόνον τὸ νῦν, ἢ μέρος αὐτὸ ἀνάγκη εἶναι τοῦ χρόνου. Καὶ εἰ ἀκολουθεῖ τῷ μεγέθει ἢ κινήσις, ταύτη δὲ ὁ χρόνος, γενητὸν ἄρα τὸ μέγεθος, ὡσπερ ἢ κινήσις καὶ ὁ χρόνος, τὰ ἐκείνῳ ἀκολουθοῦντα.

λ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Τῆς γραμμῆς ἐλάχιστος ἀριθμὸς πλήθει μὲν ἐστὶ δύο ἢ μία, μεγέθει δὲ οὐκ ἔστιν ἐλάχιστος· ἐλάχιστος γὰρ κατὰ μὲν ἀριθμὸν ἐστὶν ὁ εἷς ἢ δύο, κατὰ δὲ μέγεθος οὐκ ἔστιν.

Εἰ μὴ ἐλάχιστόν ἐστὶ μέρος ἐν τῇ γραμμῇ μὲν ἢ στιγμῇ, ἐν τῷ χρόνῳ δὲ τὸ νῦν, τί ἕτερόν ἐστὶν ἢ στιγμῇ ἐν τῇ γραμμῇ καὶ τὸ νῦν ἐν τῷ χρόνῳ; Εἰ δὲ οὐκ ἐλάχιστόν ἐστὶ μέρος, ἀλλὰ πέρας, πῶς οὖν χωρὶς μὲν τοῦ πεπερασμένου ἀδύνατόν ἐστὶν εἶναι τὸ πέρας, χωρὶς δὲ τῆς γραμμῆς ἐνδέχεται εἶναι τὴν στιγμῇ; Καὶ εἰ ἐν οἷς οὐκ ἔστι τὸ ἐλάχιστον, ἐν τούτοις οὐδὲ τὸ μέγιστον, κατὰ τί ἢ λοιπὴ διαφορὰ τῶν μερῶν, τοῦ μεγίστου καὶ τοῦ ἐλαχίστου ἀναιρουμένης τῆς διαφορᾶς;

λζ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ὅστε φανερόν ὅτι τὰ αἰεὶ ὄντα ἢ τὰ αἰεὶ μὴ ὄντα οὐκ ἔστιν ἐν χρόνῳ· οὐ γὰρ περιέχεται ὑπὸ χρόνου, οὐδὲ μετρεῖται τὸ εἶναι αὐτῶν ὑπὸ τοῦ χρόνου.

Πῶς οὖν τὴν κινήσιν εἴρηκας εἶναι αἰδιόν, καὶ τὸν χρόνον ταύτης ἀριθμόν; Ὡν γὰρ ὁ χρόνος ἐστὶν ἀχώριστος, ταῦτα οὐκ ἐνδέχεται μὴ εἶναι ἐν χρόνῳ.

λη. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἔσα μήτε κινεῖται μήτε ἡρεμεῖ, οὐκ ἔστιν ἐν χρόνῳ· τὸ μὲν γὰρ ἐν χρόνῳ εἶναι ἐστὶ τὸ μετρεῖσθαι χρόνῳ, ὁ δὲ χρόνος κινήσεως καὶ ἡρεμίας μέτρον.

Εἰ τὸ ὄν ἐν τῷ χρόνῳ ἐκεῖνο κινεῖται καὶ ἡρεμεῖ, κινεῖται δὲ ὁ οὐρανὸς κατὰ τὸν λέγοντα καὶ ἡρεμεῖ ἡ γῆ, ἐν χρόνῳ ἄρα ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ ἡ τούτων κινήσις τε καὶ ἡρεμία. Καὶ εἰ γενητὸς ὁ χρόνος, ἐξ ἀνάγκης ἄρα γενητὸς καὶ ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ.

λθ. Ἐκ τοῦ πέμπτου λόγου τῆς αὐτῆς πραγματείας.

Ἔσατε ἀνάγκη ἐκ τῶν εἰρημένων τρεῖς εἶναι μεταβολάς, τὴν τε ἐξ ὑποκειμένου εἰς ὑποκείμενον, καὶ τὴν ἐξ ὑποκειμένου εἰς μὴ ὑποκείμενον, καὶ τὴν ἐκ μὴ ὑποκειμένου εἰς ὑποκείμενον. Ἡ γὰρ οὐκ ἐξ ὑποκειμένου εἰς μὴ ὑποκείμενον οὐκ ἔστι μεταβολὴ διὰ τὸ μὴ εἶναι κατ' ἀντίθεσιν· οὔτε γὰρ ἐναντία οὔτε ἀντίφασίς ἐστίν. Ἡ μὲν οὖν οὐκ ἐξ ὑποκειμένου εἰς ὑποκείμενον μεταβολὴ κατ' ἀντίφασιν γένεσις ἐστίν, ἡ δ' ἐξ ὑποκειμένου εἰς οὐχ ὑποκείμενον φθορά.

Οὐδαμοῦ ἄρα ἡ ὕλη, ἣν εἶπες ἐν τοῖς ἀνωτέρω ὑποκείμενην τοῖς γινομένοις τε καὶ φθειρομένοις, τοῖς μὲν ὡς ἐξ οὔ, τοῖς δὲ ὡς εἰς ὄ.

μ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Τὸ μὲν γὰρ μὴ λευκὸν ἢ μὴ ἀγαθὸν ὅμως ἐνδέχεται κινεῖσθαι κατὰ συμβεβηκός (εἴη γὰρ ἄνθρωπος τὸ μὴ λευκόν), τὸ δὲ ἀπλῶς μὴ τότε οὐδαμῶς ἀδύνατον γὰρ τὸ μὴ ὄν κινεῖσθαι.

Εἰ ἐκ τοῦ μὴ κινουμένου ἀδύνατον γενέσθαι οὐσίαν, καὶ τὸ ἀπλῶς τότε μὴ ὄν οὐδαμῶς κινεῖται (ἀδύνατον γὰρ τὸ μὴ ὄν κινεῖσθαι), πῶς γέγονεν ἐκ τῆς ὕλης οὐσία ἀπλῶς τότε τι οὐκ οὔσης;

μα. Ἐκ τοῦ ὀγδόου λόγου τῆς αὐτῆς πραγματείας.

Εἰ δὲ ἀδύνατον εἶναι καὶ νοῆσαι χρόνον ἄνευ τοῦ νῦν, τὸ δὲ νῦν μεσότης τις, καὶ ἀρχὴν καὶ τελευτὴν ἔχον, ἀλλ' ἀρχὴν μὲν τοῦ ἐσομένου χρόνου, τελευτὴν δὲ τοῦ παρελθόντος, ἀνάγκη αἰεὶ εἶναι τὸν χρόνον· τὸ γὰρ ἔσχατον τοῦ τελευταίου ληφθέντος χρόνου τὸ νῦν ἐστίν· οὐδὲν γὰρ ἔστι λαβεῖν ἐν τῷ χρόνῳ παρὰ τὸ νῦν. Ὡσαυτὸς ἐπεὶ ἐστὶν ἀρχὴ καὶ τελευτὴ, ἀνάγκη ἐπ' ἀμφοτέρα εἶναι χρόνον. Ἄλλ' εἰ χρόνον, ἀνάγκη καὶ κίνησιν, εἴπερ ὁ χρόνος πάθος ἐστὶ κινήσεως.

Ἐν τούτοις κατασκευάζει ὁ Ἀριστοτέλης τὸν οὐρανὸν εἶναι αἰδίον. Εἰ γὰρ μεσότης τις ἐστὶ καὶ ἀρχὴ καὶ τελευτὴ, καὶ ἐκατέρωθεν αἰεὶ ἔχει χρόνον, ὧς τεθέντι ἀναγκαίως ἔπεται τὸ τὸν χρόνον εἶναι αἰδίον· καὶ εἰ ὁ χρόνος αἰδίος, καὶ ἡ κινήσις ἐξ ἀνάγκης ἐστὶν αἰδίος, ἥς ὁ χρόνος ἐστὶν ἀριθμὸς καὶ εἰ ἡ κινήσις αἰδίος, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ κινούμενον σῶμα αἰδίον ἐστὶ. Τοῦτο δὲ ἀτόπως ἔθηκε τὸ συναίδιον εἶναι· καὶ ἐλεγχθήσεται οὕτως. Ὡς γὰρ γενήσεται ὁ μέλλων γί

νεσθαι χρόνος, οὕτως γέγονε καὶ ὁ παρελθών. Ἄλλ' ὁ μέλλον γίνεσθαι χρόνος, ὥσπερ τὴν μέλλουσαν γένεσιν ἔχει, οὕτως καὶ τὴν ἀρχὴν· καὶ ὥσπερ οὐδὲν τοῦ παρελθόντος ἐστὶν ἐν τῷ μέλλοντι, οὕτως οὐδὲν τοῦ μέλλοντός ἐστιν ἐν τῷ παρόντι. Ἄλλ' εἰ τὸ νῦν ὄν ἐστὶ καὶ πάρεστι, τὸ δὲ μέλλον οὐπω ἐστὶν οὔτε ὄν οὔτε παρόν, οὐκ ἄρα ἐστὶ τὸ παρόν νῦν ἀρχὴ τοῦ μέλλοντος χρόνου, ἀλλὰ τὸ μέλλον ἔσεσθαι νῦν ἐκεῖνό ἐστὶν ἀρχὴ τοῦ μέλλοντος, ὃ οὔτε μεσότης τις ἐστίν, ἔχον ἐπ' ἀμφοτέρα χρόνον, ἀλλ' ἐπὶ θάτερον, οὔτε ἀρχὴ καὶ τελευτή, τὸ αὐτὸ μὲν νῦν, ἄλλου δὲ καὶ ἄλλου χρόνου, οἷον ἀρχὴ μὲν τοῦ μέλλοντος, τελευτή δὲ τοῦ παρελθόντος· ἀλλ' ἄλλο μὲν νῦν ἀρχὴ καὶ ἄλλο τελευτή, τοῦ αὐτοῦ δὲ χρόνου. Ἄλλως δὲ εἰ ἀδύνατον τὸ νῦν εἶναι νῦν, ἐὰν μὴ πρότερον ἢ μέλλον καὶ οὐκ ὄν, ἀδύνατον ἄρα τὸ νῦν συναΐδιον εἶναι. Εἰ γὰρ πᾶν τὸ πρότερον οὐκ ὄν, ὕστερον δέ, γενητόν τοῦτο, τοιοῦτον δὲ καὶ τὸ νῦν, γενητόν ἄρα τὸ νῦν· εἰ δὲ τὸ νῦν, ἐξ ἀνάγκης καὶ ὁ πᾶς χρόνος, οὐ ἀρχὴ καὶ τελευτή τὸ νῦν· καὶ εἰ ὁ χρόνος, ἐξ ἀνάγκης καὶ ἡ κίνησις, ἧς ὁ χρόνος ἐστὶν ἀριθμός· καὶ εἰ ἡ κίνησις, ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ κινούμενον σῶμά ἐστι γενητόν.

μβ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ὅλως δὲ τὸ νομίζειν ταύτην τὴν ἀρχὴν εἶναι ἰκανήν, ὅτι αἰεὶ ἔστιν οὕτως ἢ γίνεται, οὐκ ὀρθῶς ἔστιν ὑπολαβεῖν, ἐφ' ὃ Δημόκριτος ἀνάγει τὰς περὶ φύσεως αἰτίας, ὅτι οὕτως καὶ τὸ πρότερον ἐγένετο· τοῦ δὲ αἰεὶ οὐκ ἀξιοῖ ἀρχὴν ζητεῖν, λέγων ἐπὶ τινων ὀρθῶς, ὅτι δὲ ἐπὶ πάντων, οὐκ ὀρθῶς. Καὶ γὰρ τὸ τρίγωνον ἔχει δυσὶν ὀρθαῖς αἰεὶ τὰς γωνίας ἴσας, ἀλλ' ὅμως ἐστὶ τι τῆς αἰδιότητος ταύτης ἔτερον αἴτιον αἴδιον· τῶν μέντοι ἀρχῶν οὐκ ἔστιν αἴτιον αἰδίων οὐσῶν.

Εἰ τοίνυν ὡς γίνεται νῦν, οὕτως καὶ τὸ πρότερον ἐγένετο, οὐκ ὀρθῶς ἔστιν ὑπολαβεῖν ἀρχὴν εἶναι τῶν αἰεὶ κατὰ φύσιν γιγνομένων, ἐξ ἀνάγκης ἄρα ὀρθῶς ἔστιν ὑπολαβεῖν ἀρχὴν εἶναι τῶν κατὰ φύσιν γιγνομένων τὸ μὴ οὕτως γεγονός, ὡς τὸ νῦν γίγνεται, ἀλλ' ἐτέρως· διὸ δίκαιόν ἐστι καὶ τοῦ αἰεὶ γινομένου ζητεῖν τὴν ἀρχὴν. Ἄλλως γίνεται ζῶον ἐκ ζώου, καὶ ἄλλως γέγονε ζῶον ἐκ μὴ ζώου· καὶ τὸ μὲν ζῶον ἐκ μὴ ζώου οὔτε κατὰ φύσιν γέγονεν οὔτε αἰεὶ γίνεται, τὸ δὲ ζῶον ἐκ ζώου αἰεὶ τε καὶ κατὰ φύσιν γίνεται, ἐξ ὅτου ἔλαβεν ἀρχὴν τοῦ γίνεσθαι ἐκ ζώου τοῦ μὴ ἐκ ζώου. Καὶ τοῦτο ἐπὶ πάντων τῶν αἰεὶ κατὰ φύσιν γιγνομένων, οὐκ ἐπὶ τινῶν μόνον· ἀδύνατον γὰρ τὰ ἐξ ἀρχῶν γενητῶν τὴν αὐτὴν ἔχειν γένεσιν, ἢ ἐσχῆκασιν αἰ ἀρχαί. Ἡ ἐν τοῖς γενητοῖς αἰδιότης ἀναρχος εἶναι οὐ δύναται. Καὶ γὰρ τὸ τρίγωνον αἰεὶ ταῖς δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχει τὰς τρεῖς γωνίας, ἀρχὴν ἔχον γενητὴν τὴν εὐθειαν, ἧς ὁ λόγος ἐστὶ γραμμὴ ἄκρως τεταμένη. Αὕτη γὰρ ἐστὶν αἰτία τοῦ τὸ τρίγωνον δυσὶν ὀρθαῖς ἴσας ἔχειν τὰς τρεῖς γωνίας· καὶ ταύτης μὲν οὐκ οὔσης οὐκ ἐνδέχεται εἶναι τρίγωνον, τριγώνου δὲ μὴ ὄντος ἐνδέχεται

εἶναι εὐθεΐαν. Αἱ ἀρχαὶ τῶν κατὰ φύσιν ἀεὶ γινομένων αἰτίδιοι εἶναι οὐ δύνανται. Εἰ γὰρ ἦν ἔχουσι φύσιν ταύτην μεταδιδόασιν τοῖς ἐξ αὐτῶν γιγνομένοις, γενητὴ δὲ αὕτη, γενητὴ ἄρα καὶ ἡ τῶν ἀρχῶν φύσις, εἰ καὶ ὁ τρόπος τῆς γενέσεως ἐνήλλακται καὶ ἔστιν ἕτερος τῆς τῶν ἐξ ἀρχῶν. μγ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἄνάγκη εἶναι τι ἔν καὶ αἰτίδιον τὸ πρῶτον κινουῦν. Δέδεικται γὰρ ὅτι ἀνάγκη ἀεὶ κίνησιν εἶναι. Εἰ δὲ ἀεὶ, ἀνάγκη συνεχῆ εἶναι· καὶ γὰρ τὸ ἀεὶ συνεχές· τὸ γὰρ ἐφεξῆς οὐ συνεχές. Εἰ δὲ συνεχής, μία· μία δ' ἢ ὑφ' ἑνός τε κινουῦντος καὶ ἑνός τοῦ κινουμένου· εἰ γὰρ ἄλλο καὶ ἄλλο κινήσει, οὐ συνεχής ἢ κινήσεις ἄλλ' ἐφεξῆς.

Εἰ τὸ πρῶτον κινουῦν τὴν κατὰ φοράν κίνησιν, ἡ δὲ κατὰ φοράν κίνησις ἐστὶ τοῦ οὐρανοῦ, ὁ δὲ οὐρανὸς ἐστὶ φυσικὸν σῶμα, τὸ δὲ φυσικὸν σῶμα ἐν ἑαυτῷ ἔχει φυσικῶς τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως τὴν ἀρχήν, περιττῶς ἄρα κινεῖται ὁ οὐρανὸς τοῦ πρώτου κινουμένου τὴν κατὰ φοράν κίνησιν· ἦν καὶ εἰ μὴ τὸ πρῶτον κινουῦν ἐκίνοι αὐτόν, ἐκινεῖτο ἂν αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ, διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν πέμπτον στοιχεῖον μήτε βαρύτητα ἔχον κινουσαν αὐτὸν ἐπὶ τὸ κάτω, μήτε κουφότητα κινουσαν αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἄνω, ἀλλὰ ἑτέραν δύναμιν ἀνώνυμον κινουσαν αὐτὸν περὶ τὸ μέσον. Εἰ τὸ πρῶτον κινουῦν τὴν κατὰ φοράν κίνησιν τὸν οὐρανὸν οὔτε κατὰ φύσιν αὐτὸν κινεῖ (περιττὸν γὰρ τὸ οὕτως κινεῖν) οὔτε παρὰ φύσιν (δευτέρα γὰρ ἐστὶ κινήσις ἢ παρὰ φύσιν τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως), οὐκ ἄρα κινεῖ τι τὸν οὐρανόν. Εἰ πᾶσα κινήσις, ὡς γίνεται νῦν, οὕτως καὶ τὸ πρότερον ἐγένετο, γίνεται δὲ νῦν κατὰ μεταβολὴν τοῦ μέλλοντος γίνεσθαι, τὸ δὲ μέλλον γίνεσθαι πρὸ τοῦ γενέσθαι οὐπω ἦν, τὸ δὲ πρῶτον μὲν οὐκ ὄν, ὕστερον δέ, γενητὸν τοῦτο πᾶν, τὸ δὲ γενητὸν ἀναρχόν τε καὶ αἰτίδιον οὐ δυνατὸν εἶναι, οὐκ ἄρα ἡ κινήσις αἰτιδὸς τε καὶ ἀναρχος. μδ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Φανερόν ὅτι ἡ φορά πρώτη. Τὸ γὰρ πρῶτον ὡσπερ ἐφ' ἑτέρων, οὕτως καὶ ἐπὶ κινήσεως ἂν λέγοιτο πλεοναχῶς. Λέγεται δὲ πρότερον, οὗ γε μὴ ὄντος οὐκ ἔσται τὰ ἄλλα, ἐκεῖνο δὲ ἄνευ τῶν ἄλλων, καὶ τὸ χρόνω, καὶ τὸ κατ' οὐσίαν. Ὅτι ἀνάγκη τὴν φοράν εἶναι πρώτην. Οὐδὲ γὰρ μία ἀνάγκη οὔτε αὐξεσθαι οὔτε ἀλλοιοῦσθαι τὸ φερόμενον, οὐδὲ δὴ γίνεσθαι ἢ φθειρεσθαι· τούτων δὲ οὐδεμίαν ἐνδέχεται τῆς συνεχοῦς μὴ οὔσης, ἦν κινεῖ τὸ πρῶτον κινουῦν. Ἔτι χρόνω πρώτη· τοῖς γὰρ αἰτίδιοις μόνον ἐνδέχεται κινεῖσθαι ταύτην. Ἄλλ' ἐφ' ἑνός μὲν τῶν ἐχόντων τὴν γένεσιν τὴν φοράν ὑστάτην ἀναγκαῖον εἶναι τῶν κινήσεων· μετὰ γὰρ τὸ γενέσθαι πρῶτον αὐξήσις καὶ ἀλλοίωσις, φορά δὲ ἤδη τε λειομένων κινήσις ἐστίν. Ἄλλὰ ἕτερον ἀνάγκη κινούμενον εἶναι κατὰ φοράν πρότερον, ὃ καὶ τῆς γενέσεως αἴτιον ἔσται τοῖς γιγνομένοις, οὐ γιγνόμενον, οἷον τὸ γεννησαν τοῦ γεννηθέντος, ἐπεὶ δόξειεν ἂν ἡ γένεσις εἶναι πρώτη τῶν κινήσεων διὰ τοῦτο, ὅτι γενέσθαι δεῖ τὸ πρᾶγμα πρῶτον.

Τὸ δὲ ἐφ' ἐνὸς μὲν ὄτουοῦν τῶν γιγνομένων οὕτως ἔχει, ἀλλ' ἕτερον ἀναγκαῖον πρότερόν τι κινεῖσθαι τῶν γιγνομένων, ὃν αὐτὸ καὶ μὴ γιγνόμενον, καὶ τούτου ἕτερον πρότερον.

Εἰ τὸ αὐξανόμενον τοῦτό ἐστι γενητόν, αὐξάνει δὲ ἢ φορὰ τῷ ποσῷ τῆς κινήσεως, οὐκ αἰδῖος ἢ φορὰ· τὸ γὰρ φερόμενον σῶμα ἔχει τόπους διαφόρους, ἐν οἷς κατατεῖνον τὴν μετάστασιν τῶν αὐτοῦ μερῶν φερόμενον ποιεῖ τῆς κατὰ φορὰν κινήσεως τὴν αὐξῆσιν. Εἰ ἐν αὐτῇ ἔχει ἢ φορὰ τῷ ποσῷ τῆς κινήσεως τὴν αὐξῆσιν, πῶς λέγεται ἢ φορὰ τῆς κατ' αὐξῆσιν κινήσεως εἶναι πρώτη; Εἰ ἀδύνατόν ἐστι τὸ μὴ ἠργμένον καὶ πεπερασμένον δέξασθαι τῆ προσθήκη τὴν αὐξῆσιν, οὐκ ἄρα ἀναρχος ἢ φορὰ, τῷ ποσῷ τῆς κινήσεως αἰεὶ μείζων γινομένη. Εἰ ἢ φορὰ ἐν τῷ γίνεσθαι καὶ ἀπογίνεσθαι τὸ εἶναι ἔχει, οὐκ ἄρα αἰδῖος ἢ φορὰ, ἥς αἰεὶ προηγείται τοῦ εἶναι τὸ μὴ εἶναι· πᾶσα γὰρ κίνησις κατὰ μεταβολὴν γίνεται τοῦ μήπω ὄντος, ἀλλὰ μέλλοντος. Εἰ πᾶσα φορὰ τῷ παρελθόντι πεπερασμένον ἐστὶ, τὸ δὲ πεπερασμένον πᾶν ἐξ ἀνάγκης καὶ ἠργμένον, τὸ δὲ ἠργμένον πᾶν γενητόν, γενητὴ ἄρα ἢ φορὰ. Καὶ εἰ ἢ φορὰ τοῦ φερομένου σώματος οὐκ ἔστι προτέρα, γενητόν ἄρα καὶ τὸ φερόμενον. Εἰ ἐν τοῖς αἰδῖοις τὸ μὲν μόνον κινεῖ, τὸ δὲ μόνον κινεῖται αἰδῖως τὴν κατὰ φορὰν κίνησιν, πῶς οὐκ ἔστι τῶν ἀδυνάτων τὸ ἀναρχον ἠργμένην κινεῖσθαι κίνησιν; Εἰ τὸ οὐ ἄνευ τῶν ἄλλων οὐδὲν ἐστι τοῦτο οὐσία τε καὶ χρόνω τῶν ἄλλων πρῶτόν ἐστι, πῶς οὖν ἐστὶν ἀγένητον; Ἐτέθη γὰρ τὸ πρῶτον κινεῖν πάντων πρῶτον εἶναι καὶ ἀγένητον, ἔτι δὲ ὁ οὐρανὸς καὶ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ φαινόμενά τε καὶ κινούμενα εἶναι ἀγένητα πάντα· ὅπερ ἐστὶν ἄτοπον, τὸ λέγειν ἀγένητόν τι εἶναι πρότινος αἰδῖου ἐν τοῖς αἰδῖοις. Εἰ τὸ πρῶτον κινεῖν τὴν συνεχομένην κίνησιν κινεῖ, κινεῖ δὲ οὔτε τὴν κατὰ φύσιν οὔτε τὴν παρὰ φύσιν, ἐκείνην μὲν ὡς περιττήν, καθὼς ἐρρήθη, ταύτην δὲ ὡς δευτέραν οὔσαν τῆς κατὰ φύσιν κινήσεως, οὐκ ἄρα κινεῖ τὴν συνεχῆ κίνησιν οὐδὲν. Εἰ τῶν αἰδῖων κινουμένων οὔτε ἢ κίνησις προτέρα τῶν κινουμένων, οὔτε τὰ κινούμενα πρότερα τῆς κινήσεως, ἔστι δὲ ἢ κίνησις πᾶσα κατὰ μεταβολὴν τοῦ μήπω ὄντος ἀλλὰ μέλλοντος, ἔσται ἄρα τὰ κινούμενα πάντα ἐκ μεταβολῆς τοῦ μήπω ὄντος, ἀλλὰ μέλλοντος, τὸ εἶναι ἔχοντα. Εἰ ἐφ' ἐνὸς τῶν γιγνομένων ἢ φορὰ ὑστάτη τῶν κινήσεων, ἀλλ' ἀνάγκη ἕτερον κινούμενον κατὰ φορὰν εἶναι πρότερον, ὃ καὶ τῆς γενέσεως αἴτιον ἀγένητον ὃν, πῶς ἐνδέχεται τὸ αὐτὸ τῆς κατὰ φύσιν γενέσεως αἴτιον εἶναι, καὶ τῆς ὑπὲρ τὴν φύσιν γενέσεως; Ὁ γὰρ πρῶτος γεννήσας οὐκ ἐγεννήθη. Καίτοι τὸ πρότερον κινούμενον οὕτως ἐκινεῖτο ἐπὶ τῆς γενέσεως τοῦ πρῶτως γινομένου, ὡς ὕστερον ἐκινήθη ἐπὶ τῆς γενέσεως τῶν ἐξ ἐκείνου. Ἦ ἄρα οὐκ ἔστιν αἴτιον τῆς πάσης γενέσεως τὸ οὕτως κινούμενον ἀγενήτως, ἢ οὐ κινεῖ τὸ πρῶτον κινεῖν τὴν συνεχῆ κίνησιν, διαφορᾶς γενέσεως ἐν τοῖς γιγνομένοις θεωρουμένης,

καθ' ἦν τὰ μὲν ὑπὲρ τὴν φύσιν γέγονε, τὰ δὲ κατὰ φύσιν.
Εἰ ἔστιν ἀγένητον τὸ πρότερον καὶ ὕστερον, ἔσται ἄρα ὅτε
τὸ ἀγένητον οὐκ ἀγένητον· ὅπερ ἔστιν ἄτοπον, τὸ ποτέ
μὴ εἶναι τὸ ἀγένητον.

με. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἐν δὲ τῷ συνεχεῖ ἔνεστι μὲν ἄπειρα ἡμίσεα, ἀλλ'

οὐκ ἐντελεχεῖα ἀλλὰ δυνάμει.

Εἰ ἐντελεχεῖα μὲν οὐδὲν ἄπειρον, δῆλον ὅτι οὐδὲ ἡ κίνησις
οὐδὲ ὁ χρόνος ἔστιν ἄπειρος. Κινήσεώς τε καὶ χρόνου τῷ
παρελθόντι πεπερασμένων ὄντων, ἐξ ἀνάγκης εἰσὶν ἠργγμένοι·
ἠργγμένων δὲ αὐτῶν, ἐξ ἀνάγκης εἰσὶ καὶ γενητοί· εἰ δὲ ἡ
κίνησις καὶ ὁ χρόνος εἰσὶ γενητοί, ἐξ ἀνάγκης ἄρα καὶ τὸ
κινούμενον σῶμα, τὸ ἀεὶ ἐν τῷ κινεῖσθαι τὸ εἶναι ἔχον· εἰ
δὲ καὶ ἀεὶ τὸν ληφθέντα χρόνον τούτου τὰ ἡμίσεα ἐνδέχεται
ληφθῆναι ἐκ τοῦ μέλλοντος καὶ προστεθῆναι τῷ παρελθόντι,
ἀλλ' οὐδ' οὕτως ἐνδέχεται τὸν χρόνον τῷ παρελθόντι ἄπει
ρον εἶναι ἐντελεχεῖα ποτέ.

μ. Ἀριστοτέλους ἐκ τοῦ Περὶ οὐρανοῦ πρώτου λόγου.

*) Ἀναγκαῖον εἶναι τι σῶμα ἀπλοῦν, ὃ πέφυκε φέρε
σθαι τὴν κύκλω κίνησιν κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν.

Τίς οὖν χρεια τοῦ πρώτως κινουῦντος κινεῖν τοιοῦτον σῶμα,
τὸ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν τὴν κύκλω κινούμενον κίνησιν;

μζ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Φανερόν ὅτι πέφυκε τις οὐσία σώματος ἄλλη παρὰ
τὰς ἐνταῦθα συσταθείσας, θειότερα καὶ προτέρα τούτων
ἀπάντων.

Εἰ τοῦτο τὸ σῶμα αἰδίως καὶ ἀνάρχως περὶ τὴν γῆν
τὴν ἐνταῦθα οὕσαν οὐσίαν κινεῖται, πῶς δύναται τῆς γῆς
εἶναι πρότερον, ἢς χωρὶς οὐκ ἂν ἐκινεῖτο τὴν κύκλω κίνησιν;
Καὶ εἰ τὸ αἶδιον καὶ τὸ ἀγένητον καὶ τὸ χρήσιμον πρὸς σύ
στασιν τῶν ἐνταῦθα γιγνομένων, ὡς πρόσεστι τῷ τοιοῦτῳ
σώματι, οὕτως πρόσεστι τῇ γῆ, διὰ τί τὸ σῶμα ἐκεῖνο τι
μιώτερον καὶ πρότερον τῆς γῆς;

μη. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Τὸ δὲ κύκλω σῶμα φερόμενον ἀδύνατον ἔχειν βάρος ἢ
κουφότητα.

Εἰ τὸ μὴ ἔχον βάρος καὶ κουφότητα οὐ δυνατὸν εἶναι
ἀπτόν (ἐν γὰρ τοῖς ἔχουσι βάρος καὶ κουφότητά ἐστι τὸ
ἀπτόν), πῶς τὸ ἐκείνων ἄνευ μὴ δυνάμενον εἶναι ἔχει, ἐκεῖνα
δὲ οὐκ ἔχει; Πῶς δὲ τῇ αὐτοῦ κινήσει θερμαντικὴν τινα
δύναμιν ἀέρος ἀποτελεῖ, καθάπερ τὰ ἐνταῦθα σῶματα τὰ
ἔχοντα βαρύτητα καὶ κουφότητα, τὰ ταῖς ἑαυτῶν κινήσει
θερμαντικὰς ἐκτελοῦντα ἐνεργείας;

μθ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Αἰ δὲ τῆς φορᾶς ἐναντιώσεις κατὰ τὰς τῶν τόπων
εἰσὶν ἐναντιώσεις· εἰ μὲν γὰρ ἴσαι ἦσαν, οὐκ ἂν ἦν κίνησις
αὐτῶν, εἰ δὲ ἡ ἕτερα κίνησις ἐπεκράτει, ἡ ἕτερα οὐκ ἂν ἦν.
Ὡστε εἰ ἀμφοτέρα ἦν, μάτην ἂν ἦν θάτερον σῶμα μὴ κι
νούμενον τὴν αὐτοῦ κίνησιν· μάτην γὰρ ὑπόδημα τοῦτο λέ

γομεν, οὐ μή ἐστιν ὑπόδεσις. Ὁ δὲ θεὸς καὶ ἡ φύσις οὐδὲν μάτην ποιούσιν.

Εἰ ἦσαν ἐν φορᾷ σωμάτων κινήσεις ἐναντία, ἢ ἴσαι κατὰ τὴν ἀντιπερίστασιν κωλύουσαι τὰς ἀλλήλων κινήσεις, εἴτε ἄνισοι, καὶ διὰ τὴν ἐπικράτειαν τοῦ θατέρου τὸ ἕτερον ἀκίνητον ἐγένετο, τῇ βίᾳ τοῦ ἐπικρατοῦντος ἐπικρατούμενον, τὴν αὐτοῦ κατὰ φύσιν μὴ ἀνύον κίνησιν, μάτην ἂν ἐγένετο τὰ οὕτως πρὸς τὰς οἰκείας τε καὶ κατὰ φύσιν κινήσεις ἐμπεποδισμένα, καὶ θεοῦ οὐκ ἂν ἦν ἔργα ταῦτα οὔτε φύσεως δηλονότι. Εἰ τῶν μάτην γινομένων ὁ θεὸς τούτων ποιητὴς οὐκ ἦν οὔτε ἡ φύσις, τῶν οὐ μάτην ἄρα γινομένων, ἀλλ' ἀνεμποδίστως τὰς κατὰ φύσιν αὐτῶν κινήσεις ἐντελούντων, ὁ θεὸς τούτων ἐστὶ ποιητὴς καὶ ἡ φύσις. Πῶς οὖν οὐκ ἔστι τῶν ἀτοπωτάτων τὸ ἀγέννητα λέγειν ἀϊδιά τε καὶ ἄναρχα ταῦτα, ὧν ὁ θεὸς καὶ ἡ φύσις ἐστὶ ποιητὴς; Καὶ εἰ ὑποδήματα ἔργα τεχνίτου ἐκεῖνα λέγομεν τὰ ἔχοντα ὑπόδεσιν, διὰ τί μὴ καὶ τὰ σώματα τὰ κατὰ φύσιν τὰς οἰκείας ἐκτελοῦντα κινήσεις λέγομεν νοήματα θεοῦ τε καὶ φύσεως;

ν. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Τὸ μὲν οὖν ἕτερον εἶναι τὸν λόγον τὸν ἄνευ τῆς ὕλης καὶ τὸν ἐν τῇ ὕλῃ τῆς μορφῆς καλῶς λέγεται, καὶ ἔστω τοῦτο ἀληθές. Ἄλλ' οὐδὲν ἦττον οὐδεμία ἀνάγκη διὰ τοῦτο πλείους εἶναι κόσμους, οὐδὲ ἐνδέχεται πλείους γενέσθαι, ἐπεὶ περ οὗτος ἐκ πάσης ἐστὶ τῆς ὕλης, ὥσπερ ἔστιν.

Εἰ τὸ ἀύλως καὶ ἐνύλως ἐστὶ τοῦ λόγου πρὸς τὸν λόγον ἢ διαφορά, δηλὸν ὅτι ὕστερον τοῦ λόγου τοῦ ἀύλου ὁ λόγος ὁ ἔνυλος. Πῶς οὖν ἀγέννητος ὁ κόσμος ἐκ τοῦ ὑστέρου λόγου τὴν σύστασιν ἐσχηκώς; Εἰ ἀνείδεος καὶ ἀνούσιος καὶ τοῦ εἶναι τότε τι ἐστερημένη ἢ ὕλη πρὸ τοῦ λαβεῖν τὸ εἶδος καὶ γενέσθαι οὐσία καὶ τότε τι, πῶς ἀγέννητος ὁ κόσμος ἐκ τῆς τοιαύτης ὕλης γεγονώς; Εἰ ὁ ἐσχηκῶς τὸν λόγον τοῦ ἐνὸς κόσμου οὗτος καὶ πλειόνων κόσμων εἶχε τοὺς λόγους, καὶ μὴ τῷ ἀρεσκομένῳ τοῦ κόσμου ἐποίει τὴν ποίησιν κατὰ τὴν οἰκείαν βούλησιν, ἀλλὰ τῇ εὐπορίᾳ τῆς ὕλης ἴσχυσε ποιεῖν κόσμον ἓνα καὶ τῇ ἀπορίᾳ αὐτῆς οὐκ ἴσχυσε ποιεῖν πλείονας κόσμους, πῶς οὐ δοκεῖ μάτην ἐσχηκῆναι πλειόνων κόσμων τοὺς λόγους, ὧν τὴν ποίησιν οὐκ ἴσχυσε διὰ τὴν ἀπορίαν τῆς ὕλης; Εἰ ἐξ ἀγενήτου ἀδύνατον γενέσθαι ἀγέννητον, πῶς, εἰ ἀγέννητος μὲν ἡ ὕλη, ἀγέννητος δὲ καὶ ὁ κόσμος, γίνεται οὗτος ἐξ ἐκείνης; Εἰ μὴ, ὡς ἐποίησεν ὁ θεὸς τὰ ἐκ τῆς ὕλης, οὕτως καὶ τὴν ὕλην ἐποίησεν, οὐκ ἄρα ποιεῖ ὁ θεὸς ὅσα βούλεται, ἀλλ' ὅσα ἰσχύει. Εἰ δὲ ἴσην τῇ βουλήσει ἔχει τὴν ἰσχὺν ἐν πᾶσι, ποιητὴς ἄρα τῆς ὕλης ὁ θεός, ὥσπερ καὶ τῶν ἐκ τῆς ὕλης. Εἰ ἡ ὕλη ὑποκειμένη θεῷ εἰς ποίησιν τῶν ἐξ αὐτῆς, ἀνείδεος οὕσα καὶ ἀνούσιος, ἀποίός τε καὶ ἄποσος, ὑπὸ τῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως μετεβλήθη εἰς ταῦτα πάντα καὶ γέγονεν οὐσία πεποιωμένη καὶ πεποσωμένη, πῶς οὐκ ηὐξήθη ὑπὸ τῆς αὐτῆς τοῦ θεοῦ δυνάμεως τὰς τοσαύτας ἐν αὐτῇ ἐργασαμένης μεταβολὰς εἰς τοσοῦτον, ὥστε καὶ πλείονας

κόσμους γενέσθαι ἔξ αὐτῆς, ἀλλ' εἰς γένεσιν ἑνὸς κόσμου ἀναλωθεῖσα ἄκοντα τὸν θεὸν ἔπαυσε τοῦ ποιεῖν πλείονας κόσμους;

να. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ὁ δὲ οὐρανὸς ἔστι μὲν τῶν καθ' ἕκαστα καὶ τῶν ἐκ τῆς ὕλης ἀλλ' εἰ μὴ ἐκ μορίου αὐτῆς συνέστηκεν ἀλλ' ἐξ ἀπάσης, τὸ μὲν εἶναι αὐτῷ οὐρανῷ καὶ τῷδε τῷ οὐρανῷ ἕτερόν ἐστιν, οὐ μέντοι οὔτε εἴη ἂν ἄλλος οὔτ' ἂν ἐνδέχοιτο γενέσθαι πλείους διὰ τὸ πᾶσαν τὴν ὕλην περιειληφέναι τοῦτον.

Εἰ ἔστιν ὁ οὐρανὸς τῶν καθ' ἕκαστα καὶ τῶν ἐκ τῆς ὕλης καὶ λόγου συγκειμένων, ὥστε τὸ μὲν εἶναι αὐτῷ οὐρανῷ, τῷ αὐτῷ δὲ λόγῳ εἶναι ἕτερον, πῶς οὐκ ἔστι γενητὸς ἀρχὴν ἔχων τῆς οἰκείας οὐσίας, τὴν σύνθεσιν ὕλης τε καὶ λόγου ἐξ ὧν ἔστιν; Εἰ ἡ ὕλη καθ' ἑαυτὴν οὔτε βαρύτητα ἔχει οὔτε κουφότητα (ἔστι γὰρ ταῦτα τῶν ἐξ αὐτῆς γινομένων σωμάτων πάθη), εἰ ἐκ πάσης τῆς τοιαύτης ὕλης γέγονεν ὁ οὐρανὸς ὁ μὴτε βαρύτητα ἔχων μὴτε κουφότητα, πόθεν γέγονε τὰ ἄλλα πάντα, τῆς ὕλης ἀναλωθείσης πάσης εἰς τὴν τοῦ οὐρανοῦ ποιήσιν; Εἰ πρὸ τοῦ εἰδοποιηθῆναι τὴν ὕλην τῷ εἶδει τοῦ οὐρανοῦ οὕτως οὐκ εἶχε βαρύτητα καὶ κουφότητα, ὡς νῦν οὐκ ἔχει μετὰ τὸ εἰδοποιηθῆναι αὐτήν, πῶς οὐκ ἐκινεῖτο πρὸ τῆς εἰδοποιήσεως, ὡς νῦν κινεῖται μετὰ τὴν εἰδοποίησιν; Εἰ τὸ κινεῖσθαι οὐσίας ἐστὶ, καὶ τὸ μὴ ἔχειν βαρύτητα καὶ κουφότητα ὕλης ἐστὶ καὶ οὐκ οὐσίας, κινεῖται δὲ ὁ οὐρανὸς τὴν κύκλῳ κίνησιν διὰ τὸ μὴ ἔχειν βαρύτητα καὶ κουφότητα, δῆλον ὅτι διὰ τὴν ὕλην τὸ κινεῖσθαι οὕτως ἔχει ὁ οὐρανὸς καὶ οὐ διὰ τὸ εἶδος. Πῶς οὖν ἀκίνητος ἡ ὕλη πρὸ τοῦ εἶδους κατὰ τὴν κύκλῳ κίνησιν, οὔτε βαρύτητα ἔχουσα οὔτε κουφότητα;

νβ. Ἐκ τοῦ δευτέρου λόγου Περὶ οὐρανοῦ.

Ἐκαστὸν ἐστίν, ὧν ἐστὶν ἔργον, ἕνεκα τοῦ ἔργου. Θεοῦ δὲ ἐνέργεια ἀθανασία· τοῦτο δ' ἐστὶ ζωὴ αἰδίου. Ὡστε ἀνάγκη τῷ θεῷ κίνησιν αἰδίου ὑπάρχειν. Ἐπεὶ δὲ ὁ οὐρανὸς τοιοῦτον (σῶμα γὰρ τι θεῖον), διὰ τοῦτο ἔχει ἐγκύκλιον σῶμα, ὃ φύσει κινεῖται αἰεὶ.

Εἰ τοῦ μὲν ἀγενήτου καὶ αἰδίου οὐδὲν ἐστὶ τοῦ εἶναι αἴτιον, ὧν δὲ ἐστὶν ἔργον ταῦτα ἕνεκεν τοῦ ἔργου ἐστίν, οὐκ ἄρα αἰδία ὧν τὰ ἔργα τοῦ εἶναι ἐστὶν αἴτια. Εἰ ἀψύχων ἐστὶ τὸ τῆ παρουσίᾳ μόνον ἐνεργεῖν τὰς κατὰ φύσιν ἐνεργείας, λογικῶν δὲ τὸ τῆ βουλήσει, πῶς ἐστὶ θεὸς ὁ οὐρανός, ὁ μὴ βουλήσει τὴν ἀθανασίαν ἐνεργῶν, ἀλλὰ τῆ κινήσει τε καὶ τῆ μεταστάσει τῶν ἑαυτοῦ μερῶν; Εἰ τὸ ἀγέννητον οὔτε πρὸς τὸ εἶναι οὔτε πρὸς τὸ ποιεῖν χρῆζει τινὸς ἢ τινῶν τῶν ἕξωθεν τῆς συνεργείας, πῶς ὁ οὐρανός, καὶ πρὸς τὸ εἶναι αὐτὸν κινήτῳν χρῆζων τῆς γῆς, περὶ ἣν κινεῖται, καὶ πρὸς τὸ ποιεῖν τοῦ ἡλίου καὶ τῆς σελήνης καὶ τῶν λοιπῶν ἀστρῶν, ἐστὶν ἀγέννητος; Εἰ τοῦ ἀγενήτου οὐκ ἔστι λόγος ἐν τῷ ποιοῦντι, πῶς, εἰ ἀγέννητος ὁ οὐρανός, ἔχει λόγον αὐτὸν ἐν τῷ ποιοῦντι

καὶ λόγον ἔνυλον ἐν τῇ ὕλῃ, δι' ὃν ἕτερον τὸ οὐρανῶ εἶναι τῷ τόδε οὐρανὸν εἶναι; Εἰ οὐ δύναται ὁ οὐρανὸς ποιῆσαι τῇ βουλήσει ἃ ποιεῖ τῇ κινήσει, πῶς θεὸς οὗτος αἴδιος, αἴδιον ἐνεργῶν ζωὴν ἀβουλήτως; Εἰ ἐν τοῖς αἰδέοις οὐκ ἐνεργεῖ ὁ οὐρανὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν (ἔχουσι γὰρ ταύτην ἐκ τῆς οἰκείας φύσεως), τὰ γενητὰ δὲ καὶ φθαρτὰ αἰωνίως οὐ ζῶσι, ποῦ ἡ αἰώνιος ζωὴ, ἣν ἐνεργεῖ ὁ οὐρανός; Εἰ μὴ μόνον πρὸς γένεσιν τῶν γιγνομένων, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν τῶν φθειρομένων φθορὰν χρησίμη ἡ τοῦ οὐρανοῦ κίνησις, πῶς θεὸς ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ ἐνέργεια αὐτοῦ ζωὴ αἰώνιος, δι' ἧς φθείρεται τὰ φθαρτὰ; Εἰ ἐκ τῆς ὕλης συναγένητον τῇ ὕλῃ οὐ δυνατὸν εἶναι, πῶς ἀγένητος ὁ οὐρανός, ὁ ὢν ἐκ τῆς ὕλης; Εἰ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων ὕστερον ἀμφοτέρων, πῶς ὁ οὐρανός, ὁ ὢν ἐκ τῆς ὕλης καὶ τοῦ εἶδους, συναδέιός ἐστιν ἀμφοτέροις; Εἰ τὸ εἶδος οὐκ ἐκ τῆς ὕλης, ἀλλὰ ἐκ τοῦ ποιοῦντος, πῶς ὁ οὐρανός, ἄλλοθεν ἔχων τὴν ὕλην καὶ ἐτέρωθεν τὸ εἶδος, ἀγένητός ἐστιν; Εἰ ὑλικόν ἐστι σῶμα ὁ οὐρανός καὶ σφαιρικὸν ἔχει τὸ σχῆμα καὶ ἔστιν ἀγένητος, πῶς οὐκ ἀμφοτέρα ἔχει ἐκ τῆς ὕλης, καὶ τὸ εἶναι ὃ ἐστι καὶ τὸ ἔχειν ὃ ἔχει; Εἰ ἔστιν ἡ ὕλη τὸ τοῖς καθ' αὐτὸ ἐξ αὐτῆς γιγνομένοις πρώτως ὑποκείμενον καὶ ἐνυπάρχον, πῶς ἀγένητος ὢν ὁ οὐρανός, ὡς τὰ γενητὰ τὴν ὕλην ἔχει ὑποκειμένην τε καὶ ἐνυπάρχουσαν;

νγ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἐπειδὴ ὁ οὐρανὸς σῶμά τι θεῖον, διὰ τοῦτο ἔχει τὸ ἐγκύκλιον σῶμα, ὃ φύσει κινεῖται κύκλω ἀεὶ. Διὰ τί οὖν οὐχ ὅλον τὸ σῶμα τοῦ οὐρανοῦ τοιοῦτον; Ὅτι ἀνάγκη μένειν τι τοῦ σώματος τοῦ φερομένου κύκλω τὸ ἐπὶ τῷ μέσῳ, τούτου δ' οὐδὲν οἶόν τε μένειν μόριον οὔθ' ὅλως οὔτ' ἐπὶ τοῦ μέσου. Καὶ γὰρ ἂν ἡ κατὰ φύσιν κίνησις ἦν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ μέσον· φύσει δὲ κύκλω κινεῖται· οὐ γὰρ ἂν ἦν αἴδιος ἡ κίνησις· οὐθὲν γὰρ παρὰ φύσιν αἴδιον. Ὑστερον δὲ τὸ παρὰ φύσιν τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ ἔκστασις τίς ἐστιν ἐν τῇ γενέσει τὸ παρὰ φύσιν τοῦ κατὰ φύσιν. Ἀνάγκη τοίνυν γῆν εἶναι· τοῦτο γὰρ ἡρεμῆ ἐπὶ τοῦ μέσου. Ἀλλὰ μὴν εἰ γῆν, ἀνάγκη καὶ πῦρ εἶναι· τῶν γὰρ ἐναντίων εἰ θάτερον φύσει, ἀνάγκη καὶ θάτερον εἶναι φύσει, ἐάνπερ ἢ ἐναντίον, καὶ εἶναί τινα αὐτοῦ φύσιν· ἡ γὰρ αὐτὴ ὕλη τῶν ἐναντίων καὶ τῆς στερῆσεως προτέρα, λέγω δὲ οἶον τὸ θερμὸν τοῦ ψυχροῦ. Ἀλλὰ μὴν εἶπερ ἔστι πῦρ καὶ γῆ, ἀνάγκη καὶ τὰ μεταξὺ αὐτῶν εἶναι σώματα· ἐναντίωσιν γὰρ ἕκαστον ἔχει πρὸς ἕκαστον τῶν στοιχείων. Τούτων δὲ ὑπαρχόντων ἀνάγκη γένεσιν εἶναι διὰ τὸ μηδὲν οἶόν τ' αὐτῶν εἶναι αἴδιον· πάσχει γὰρ καὶ ποιεῖ τὰ ἐναντία ὑπ' ἀλλήλων, καὶ φθαρτικὰ ἀλλήλων ἐστίν. Ἔτι δὲ οὐκ εὐλογον εἶναί τι κινήτὸν αἴδιον, οὐ μὴ ἐνδέχεται κατὰ φύσιν εἶναι τὴν κίνησιν αἴδιον· τούτων δ' ἐστὶ κίνησις. Ὅτι μὲν τοίνυν ἀναγκαῖον εἶναι γένεσιν, ἐκ τούτων δήλον. Εἰ δὲ γένεσιν, ἀναγκαῖον εἶναι καὶ ἄλλην φθοράν, ἢ μίαν ἢ πλείους· κατὰ γὰρ τὴν τοῦ ὅλου ὡσαύτως ἀναγκαῖον ἔχειν τὰ στοιχεῖα τῶν σωμάτων πρὸς ἄλλ

ληλα. Νῦν δὲ τοσοῦτόν ἐστι δῆλον, διὰ τίνα αἰτίαν πλείω τὰ ἐγκύκλια ἐστί σώματα, ὅτι ἀνάγκη γένεσιν εἶναι, γένεσιν δέ, εἴπερ καὶ πῦρ, τοῦτο δὲ καὶ τὰ ἄλλα, εἴπερ καὶ τὴν γῆν· ταύτην δέ, ὅτι ἀνάγκη μένειν τι αἰεὶ, εἴπερ καὶ κινεῖσθαι τι αἰεὶ.

Εἰ διὰ μὲν τὸ μὴ ἔχειν βαρύτητα καὶ κουφότητα ἐστὶ σῶμα αἰεὶ κινητὸν περὶ τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ σῶμα, ἀνάγκη ἄρα ὅλον τὸ σῶμα τοῦ οὐρανοῦ κινεῖσθαι περὶ τὸ μέσον· εἰ δὲ σῶμα μὲν τοιοῦτον ἔχει ὁ οὐρανός, κίνησιν δὲ τοιαύτην οὐκ ἔχει, δῆλον ὅτι παρὰ φύσιν κινεῖται. Εἰ περὶ τὸ μέσον κινεῖται τοῦ οὐρανοῦ σῶμα, οὐχ ὅλον δὲ κατὰ τὴν φοράν τοῦ στοιχείου, ἐξ οὗ εἶναι λέγεται τὸ σῶμα, ἀλλὰ σφαιρικῶς κατὰ ἀντιμετάστασιν τῶν μερῶν, πῶς οὐχὶ ἡ σφαιρική κίνησις ἐπικρατεῖ τὴν στοιχείου κίνησιν; Καίτοι οὐδαμῶς τοῖς ἐκ τῶν στοιχείων σώμασιν ἡ κίνησις κατὰ τὸ εἶδος ὑπάρχει, ἀλλὰ κατὰ τὰ στοιχεῖα ἐξ ὧν εἰσὶ. Πῶς οὖν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ σώματος ἡ ἀνάγκη τῆς κινήσεως ἐνήλλακται; Σώματι μήτε βαρύτητα ἔχοντι μήτε κουφότητα ἀναγκαῖόν ἐστιν ἔχειν στάσιν ἀκίνητον μᾶλλον ἢ κίνησιν ἄστατον· εἰ γὰρ μήτε ὑπὸ βαρύτητός ἐστι κατωφερὲς μήτε ὑπὸ κουφότητος ἀνωφερὲς, ἀνάγκη μένειν αὐτὸ ἀκίνητον. Εἰ ἐσχηματίζετο λίθος τῷ τῆς σφαίρας σχήματι καὶ ἐτίθετο ἐν τῷ ἀέρι, ἐνεχθῆναι κάτω εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν, οὐκ ἂν ἐφέρετο κάτω κυλιόμενος σφαιρικῶς διὰ τὸ σχῆμα, ἀλλὰ κατ' εὐθεΐαν ἐφέρετο κατὰ τὴν ἑαυτοῦ βαρύτητα. Πῶς οὖν τὸ πέμπτον στοιχεῖον, ἐξ οὗ ἔστιν ὁ οὐρανός, τὸ πεφυκὸς περὶ τὸ μέσον κινεῖσθαι διὰ τὸ μὴ ἔχειν βαρύτητα ἢ κουφότητα, οὐ κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν ὅλον σὺν τοῖς ἑαυτοῦ μέρεσι φέρεται περὶ τὸ μέσον, ἀλλὰ σφαιρικῶς κατὰ ἀντιμετάστασιν τῶν μερῶν κινεῖται τὴν κίνησιν, οὐκ οὔσαν τῆς τοῦ στοιχείου φύσεως ἀλλὰ τοῦ σφαιρικοῦ σχήματος; Εἰ οὔτε παρὰ φύσιν οὔτε περιττὸν οὔτε μάτην ἐστὶ τι ἐν τοῖς αἰδίοις, πῶς οὐκ ἔστιν ὁ οὐρανός παρὰ φύσιν κινούμενος, καὶ μάτην ἔχει τοῦ στοιχείου τὴν φύσιν, καθ' ἣν οὐ κινεῖται, καὶ περιττῶς ὑπὸ τοῦ πρώτως κινουῦντος μὴ κινουμένου κινεῖται κίνησιν, ἣν καὶ χωρὶς ἐκείνου ἠδύνατο κινήθῃναι; Εἰ μὴ τὸ ἡρεμοῦν ἡρέμει αἰεὶ ἐπὶ τοῦ μέσου, οὐκ ἂν τὸ κινούμενον αἰεὶ περὶ τὸ μέσον ἐκινεῖτο. Πῶς οὖν οὐκ ἔστι ψευδὲς τὸ τὸν οὐρανὸν κινεῖσθαι αἰεὶ τῇ ἑαυτοῦ φύσει; Εἰ μὴ τὴν φύσιν καὶ τὴν θέσιν ἣν ἔχει ἔσχεν ἡ γῆ, ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ οὐρανός εἰ μὴ τὴν φύσιν καὶ τὴν θέσιν ἣν ἔχει ἔσχεν, οὐκ ἂν τὸ κινούμενον ἐκινεῖτο, οὔτ' ἂν τὸ ἡρεμοῦν ἡρέμει. Πῶς οὖν αἰδία ταῦτα καὶ ἀγένητα, ὧν τὸ τι εἶναι καὶ τὸ πῶς εἶναι ἐστὶν ἑκατέρου διὰ θάτερον· ὅπερ ἐστὶν ἴδιον τῶν γενητῶν; Εἰ ἐν τοῖς αἰδίοις οὔτε κατὰ πρόνοιαν ἐστὶ τι οὔτε τι αὐτόματον (τὰ γὰρ κατὰ πρόνοιαν δεύτερα τῆς προνοίας, καὶ τὸ κατ' αὐτόματον ἢ παρὰ φύσιν ἢ συμβεβηκὸς ἐν τοῖς κατὰ προαίρεσιν γιγνομένοις ἐστίν· ἀλλὰ τὸ μὲν παρὰ φύσιν δεύτερόν ἐστι τοῦ κατὰ φύσιν· κατὰ γὰρ τὴν ἐκτροπήν τοῦ κατὰ φύσιν γίνεται τὸ παρὰ φύσιν·

καὶ τὸ συμβαῖνον ἐν τοῖς κατὰ προαίρεσιν γινομένοις δεύ-
τερόν ἐστι τῆς προαιρέσεως), πῶς ὑπάρχει ἐν τοῖς αἰδίοις
τὸ εἶναι τόδε τι διὰ τὸ εἶναι ἄλλο τόδε τι, οἷον ἐπειδὴ ὁ
οὐρανός ἐστιν ἀναγκαῖον εἶναι καὶ τὴν γῆν, εἰ δὲ γῆ καὶ οὐ-
ρανός ἐστι; Τοῦτο δὲ προνοίας ἐστὶν ἔργον, τῆς τόδε τὸ
πᾶν ἐκ διαφορῶν κατ' οὐσίαν τε καὶ χρεῖαν μερῶν ποιησά-
σης. Ἡ ἄρα οὐκ αἴδια ὁ τε οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ καὶ τὰ ἐν
αὐτοῖς πάντα, τὰ πρὸς τὸ εἶναί τε καὶ ποιεῖν καὶ πάσχειν
ἀλλήλοις συντελοῦντα, ἢ εἰ αἴδια, οὐκ ἀνάγκη τόδε τόδε εἶναι,
ἐπειδὴ τόδε τόδε ἐστίν. Μίαν αἴδιον ἀνάγκην ὑποθέμενος
ὁ Ἀριστοτέλης πολλὰς ἄλλας αἰδίους ἀνάγκας ἐκ τῆς ὑπο-
θεθείσης ἐξήρτησεν. Ἀνάγκη, φησὶν, εἶναι κινήσιν αἴδιον.
Εἰ δὲ κινήσις, ἀνάγκη εἶναι καὶ χρόνον αἴδιον· ἀριθμὸς
γὰρ κινήσεως ὁ χρόνος. Εἰ δὲ αἴδιος ἡ κινήσις, ἀνάγκη ταύτη
εἶναι συνεχῆ. Εἰ δὲ συνεχὴς ἡ κινήσις, ἀνάγκη εἶναι σῶμα
ἀπλοῦν παρὰ τὰ ἐνταῦθα σώματα, μήτε βαρύτητα μήτε κου-
φότητα ἔχον· τὰ γὰρ βαρῆα καὶ κοῦφα σώματα, ἐπειδὴ κατ'
εὐθείαν κινεῖται, συνεχῶς κινεῖσθαι οὐ δύναται. Εἰ δὲ συνε-
χῶς κινεῖται, ἀνάγκη σφαιρικὸν ἔχειν σχῆμα· τούτῳ γὰρ τῷ
σχήματι ἐνδέχεται μόνῳ τὴν συνεχῆ γενέσθαι κινήσιν. Εἰ δὲ
σφαιρικῶς κινεῖται, ἀνάγκη τὴν γῆν εἶναι ἐν τῷ μέσῳ αἰ-
ήρεμοῦσαν, ἵνα περὶ αὐτὴν γίνηται τῆς σφαίρας ἡ κινήσις.
Εἰ δὲ ἡ γῆ, ἀνάγκη καὶ τὰ μεταξὺ γῆς τε καὶ πυρὸς σώματα.
Εἰ δὲ ταῦτα, ἀνάγκη εἶναι τὴν γένεσιν, ἐπειδὴ ταῦτα αἴδια
εἶναι οὐ δύναται. Εἰ δὲ ἡ γένεσις, ἀνάγκη εἶναι καὶ ἄλλα
ἐγκύκλια σώματα. Ἄλλ' εἰ, εἰ τόδε τόδε ἐστίν, ἀνάγκη
τόδε τόδε εἶναι ἐν τοῖς ἀγενήτοις τε καὶ αἰδίοις χώραν οὐκ
ἔχει, οὐκ ἄρα αἴδια τε καὶ ἀγένητα τὰ ἠθέντα. Εἰ δὲ αἴδια
ταῦτα καὶ ἀγένητα, οὐκ ἄρα τοῦτο δι' ἐκεῖνο οὔτε ἐκεῖνο
διὰ τοῦτο. Ἐπειδὴ εἰ ἡ γῆ ἐστὶν, ἀνάγκη καὶ τὸ πῦρ εἶναι
καὶ τὰ μεταξὺ αὐτῶν σώματα, πῶς, εἰ ἡ μὲν γῆ ἀγένητός τε
καὶ αἴδιος, τὸ πῦρ οὐκ αἴδιον, τὸ ὑπάρχον κοῦφόν τε καὶ
ἀνωφερές; Εἰ γάρ, ὡς φησὶν, ὧν ἐναντίων τὸ θάτερον
φύσει καὶ τὸ θάτερον ἀνάγκη φύσει εἶναι, πῶς οὐκ ἄτοπον
τὸ τὴν γῆν εἶναι αἴδιον τε καὶ ἀγένητον, τὸ δὲ πῦρ μὴ εἶναι
αἴδιον, ἢ τὸ πῦρ εἶναι αἴδιον, τὴν δὲ γῆν μὴ εἶναι αἴδιον,
τὰ δι' ἄλληλα ὄντα; Εἰ διὰ τὴν γένεσιν ἀνάγκη εἶναι ἄλλα
ἐγκύκλια σώματα, πῶς οὐκ ἡ γένεσις ἐστὶν αἰτία τῶν αἰδίων;
Αἴδια γὰρ τὰ ἐγκύκλια σώματα, καὶ ἡ γένεσις κατὰ τὴν
τούτων κινήσιν. Εἰ δὲ τοῦτο ἄτοπον, οὐκ ἄρα τὰ ἐγκύκλια
σώματα ἀγένητα ὧν γὰρ τὸ εἶναι διὰ τὸ ἄλλα γενέσθαι
ἐστί, γενητὰ ταῦτα καὶ οὐκ αἴδια. Εἰ ἐνδέχεται ἐν τοῖς αἰ-
δίοις ὑπάρξειν τὸ ὑπάρξον ἐν τοῖς γενητοῖς, τόδε ἀνάγκη
εἶναι, ἐπεὶ τόδε ἐστὶ τόδε, οὐδὲν ἄρα διαφέρει τὰ ἀγένητα
τῶν γενητῶν· ἐν γάρ, φησὶ, τοῖς αἰδίοις τὸ ἐνδεχόμενον οὐδὲν
διαφέρει τοῦ εἶναι.

νδ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἐπειδὴ ἔστι διχῶς ἐπὶ τοῦ κύκλου κινήσθαι, καὶ οὐκ
εἰσὶν ἐναντίαι αὗται. Ἀλλὰ εἰ μὴθὲν ὡς ἔτυχεν ἀπὸ

ταύτομάτου ἐνδέχεται ἐν τοῖς αἰδίοις εἶναι, ὁ δὲ οὐρανὸς αἰδῖος καὶ ἡ κύκλω φορά, διὰ τίνα ποτὲ αἰτίαν ἐπὶ θάτερα φέρεται, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ θάτερα; Ἀνάγκη γὰρ καὶ τοῦτο ἀρχὴν εἶναι ἢ εἶναι αὐτοῦ ἀρχὴν. Εἰ γὰρ ἡ φύσις ἀεὶ ποιεῖ τῶν ἐνδεχομένων τὸ βέλτιστον, ἔστι δὲ καθάπερ τῶν ἐπὶ τῆς εὐθείας φορῶν ἢ πρὸς τὸν ἄνω τόπον τιμιώτερα (θειότερος γὰρ ὁ τόπος ὁ ἄνω τοῦ κάτω), τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ εἰς τὸ πρόσθεν τῆς εἰς τὸ ὀπίσθεν ἔχει, εἶπερ καὶ τὸ δεξιὸν καὶ τὸ ἀριστερόν. Μαρτυρεῖ δ' ἡ ἠθεῖσα ἀπορία, ὅτι τὸ πρότερον καὶ τὸ ὕστερον· αὕτη γὰρ ἡ αἰτία λύει τὴν ἀπορίαν. Εἰ γὰρ ἔχει ὡς ἐνδέχεται βέλτιστα, αὕτη ἂν εἴη αἰτία καὶ τοῦ εἰρημένου· βέλτιστον γὰρ κινεῖσθαι ἀπλῆν τε κίνησιν καὶ ἄπαυστον, καὶ ταύτην ἐπὶ τὸ τιμιώτερον. Εἰ τὸν οὐρανὸν ἡ φύσις ἐποίησε κινήσθαι εἰς τὸ ἔμπροσθεν καὶ μὴ εἰς τὸ ὀπίσω, ἢ ἀεὶ τῶν ἐνδεχομένων τὸ βέλτιστον ποιουμένη, πῶς αἰδῖος ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ τούτου φορά, ὑπὸ τῆς φύσεως γεγενημένος καὶ τὸ τὴν βελτίστην κινήσθαι κίνησιν ἔχων; Εἰ τὴν διαφορὰν, ἣν ἔχει ὁ ἄνω τόπος πρὸς τὸν κάτω, ταύτην ἔχει ἢ εἰς τὸ πρόσθεν κινήσιν πρὸς τὴν εἰς τὸ ὀπίσθεν κίνησιν κατὰ τὸ τιμιώτερον καὶ θειότερον καὶ βέλτιστον, πῶς οὐκ εἰσὶν ἐναντία αἱ κινήσεις αὗται τοσοῦτον ἀλλήλων διαφέρουσαι; Εἰ τῶν ἀπλῶν σωμάτων ἡ κίνησις ἀπλή, οὐ κατὰ τὸ ἐνδεχόμενον ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀναγκαῖον, πῶς διχῶς κινήσθαι δύναται ὁ οὐρανὸς ἀπλοῦν σῶμα ἔχων καὶ κινεῖται ἐνδεχομένως; Εἰ πανταχόθεν ἐστὶν ὁ οὐρανὸς ἴσος ἑαυτῷ, καὶ ἴσα ἔχων τὰ μέρη τοῖς μέρεσι, καὶ ὡς ἐὰν κινήθῃ τὴν σφαιρικὴν τε καὶ ἔγκυκλον σώζει κινήσιν, δύναται ἄρα καὶ ἀπὸ μεσημβρίας κινήσθαι εἰς ἄρκτον καὶ ἀπὸ ἄρκτου εἰς μεσημβρίαν, ὡς δύναται κινήσθαι ἀπὸ ἀνατολῆς εἰς δύσιν καὶ ἀπὸ τῆς δύσεως εἰς ἀνατολήν. Πῶς οὖν οὐ μάτην ἡ φύσις τῷ σώματι τοῦ οὐρανοῦ ἐνέθηκε τοσοῦτων κινήσεων τὰς δυνάμεις, εἰ τετραχῶς μὲν ἔχει τὰς δυνάμεις, μοναχῶς δὲ κινεῖται;

νε. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Περὶ δὲ τῶν καλουμένων ἀστρῶν ἐπόμενον ἂν εἴη λέγειν, ἐκ τίνων συνεστᾶσι καὶ τίνες αἱ κινήσεις αὐτῶν. Εὐλογώτατον δὲ καὶ τοῖς εἰρημένοις ἐπόμενον τὸ ἕκαστον τῶν ἀστρῶν ποιεῖν ἐκ τούτου τοῦ σώματος ἐν ᾧ τυγχάνει τὴν φοράν ἔχον, ἐπειδὴ ἔφαμέν τι εἶναι ὁ κύκλω φέρεσθαι πέφυκεν· ὡσπερ γὰρ οἱ πύρινα φάσκοντες εἶναι διὰ τοῦτο λέγουσιν, ὅτι τὸ ἄνω σῶμα πῦρ εἶναι φασιν, ὡς εὐλογον ὄν ἕκαστον συνεστάναι ἐκ τούτων ἐν οἷς ἕκαστον ἐστίν, ὁμοίως καὶ ἡμεῖς λέγομεν. Ἡ δὲ θερμότης ἀπ' αὐτῶν καὶ τὸ φῶς γίνεται παρατριβομένου τοῦ ἀέρος ὑπὸ τῆς ἐκείνων φορᾶς. Πέφυκε γὰρ ἡ κίνησις ἐκπυροῦν καὶ λίθους καὶ ξύλα καὶ σίδηρον· εὐλογώτερον οὖν τὸ ἐγγύτερον τοῦ πυρός, ἐγγύτερον δὲ ὁ ἀήρ οἶον καὶ ἐπὶ τῶν φερομένων βελῶν· ταῦτα γὰρ ἐκπυροῦται οὕτως ὥστε τήκεσθαι τὰς μολυβδίδας, καὶ ἐπεὶ περ αὐτὰ ἐκπυροῦται, ἀνάγκη καὶ τὸν κύκλω αὐτῶν ἀέρα τὸ

αὐτὸ πάσχειν. Ταῦτα μὲν οὖν αὐτὰ ἐκθερμαίνεται διὰ τὸ ἐν ἀέρι φέρεσθαι, ὅς διὰ τὴν πληγὴν τῇ κινήσει γίνεται πῦρ τῶν δὲ ἄνω ἕκαστον ἐν τῇ σφαίρᾳ φέρεται, ὥστε αὐτὰ μὲν μὴ ἐκπυροῦσθαι, τοῦ δὲ ἀέρος ὑπὸ τὴν τοῦ κυκλικοῦ σώματος σφαίραν ὄντος ἀνάγκη φερομένης ἐκείνης θερμαίνεσθαι, καὶ ταύτην μάλιστα ἢ ὁ ἥλιος τυγχάνει ἐνδεδεδεμένος. Διὸ δὴ πλησιάζοντός τε αὐτοῦ καὶ ἀνίσχοντος καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς ὄντος γίνεται θερμότης. Ὅτι μὲν οὖν οὔτε πύρινά ἐστιν οὔτε ἐν τῷ πυρὶ φέρεται, ταῦθ' ἡμῖν εἰρήσθω περὶ αὐτῶν.

Εἰ ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης, ἐξ ἧς ἐστὶν ὁ οὐρανός, ἐκ ταύτης ἐστὶ καὶ τὰ ἄστρα, πῶς οὐκ ἔστι ψευδὲς τὸ Ἐκ πάσης γέγονε τῆς ὕλης ὁ οὐρανός, καὶ τὸ Πᾶσαν τὴν ὕλην περιείληφεν; Εἰ τὸ κινούμενον καὶ τῇ κινήσει θερμαντικὸν ἐτέρου γιγνόμενον, ἐὰν μὴ προηγουμένως αὐτὸ τῇ ἑαυτοῦ κινήσει θερμανθῆ, θερμαντικὸν ἐτέρου γενέσθαι οὐ δύναται, πῶς ἢ σφαῖρα καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἄστρα θερμαίνουσι τῇ ἑαυτῶν κινήσει τὸν ἀέρα, αὐτὰ μὴ θερμαινόμενα; Εἰ τὸ τῇ ἑαυτοῦ κινήσει θερμαντικὰς ἐνεργείας ἐκτελοῦν ἀνάγκη τοῦτο ἢ βαρύτητα ἔχειν ἢ κουφότητα, πῶς ὁ οὐρανός καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ἄστρα μῆτε βαρύτητα ἔχοντα μῆτε κουφότητα τὰς θερμαντικὰς ἐκτελεῖ ἐνεργείας; Εἰ τὰ τὴν αὐτὴν ἔχοντα κινητὴν οὐσίαν, τούτοις ἀνάγκη τὴν αὐτὴν καθ' αὐτὸ κινεῖσθαι κίνησιν καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός, πῶς οὐκ ἔστιν ὁ ἥλιος κατὰ συμβεβηκός κινούμενος, εἰ τῇ σφαίρᾳ ἐνδέδεται; Καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἄστρον ὁ αὐτὸς λόγος, εἰ μὴ δι' ἑαυτῶν κινεῦνται τὰς κατὰ φύσιν αὐτῶν κινήσεις, ἀλλὰ διὰ τῶν σφαιρῶν αἷς εἰσὶν ἐνδεδεμένα. Εἰ ἐκ τῆς αὐτῆς ὕλης ἐστὶν ὁ ἥλιος ἧς ἐστὶν ὁ οὐρανός, τῆς μῆτε βαρύτητα μῆτε κουφότητα ἐχούσης, καὶ σφαιρικὸν ἔχει τὸ σχῆμα, ὥσπερ ἔχει καὶ ὁ οὐρανός, διὰ τί μὴ ὡσαύτως κινεῦνται ἀμφοτέρω ἢ κατὰ ἀντιμετάστασιν τῶν μερῶν ὥσπερ κινεῖται ὁ ἥλιος; Εἰ οὐδὲν παρὰ φύσιν ἐν τοῖς αἰθίοις, πῶς οὐκ ἔστι παρὰ φύσιν τὸ τὴν κίνησιν, ἣν ἔχει τις κατὰ φύσιν, ταύτην μὴ δι' ἑαυτοῦ κινεῖσθαι ἀλλὰ δι' ἐτέρου; Κινεῦνται γὰρ ὅ τε ἥλιος καὶ τὰ ἄστρα οὐ δι' ἑαυτῶν, ἀλλὰ διὰ τῶν σφαιρῶν ἐν αἷς εἰσὶν ἐνδεδεμένοι. Εἰ, ὥσπερ τὰ γενητὰ κατὰ λόγον ἐστὶν ὃ γέγονεν, οὕτως καὶ τὰ ἀγένητα κατὰ λόγον ἐστὶν ὃ ἐστὶν, ὕστερα ἄρα τοῦ λόγου τὰ ἀγένητα. Εἰ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, οὐκ ἄρα κατὰ λόγον ἐστὶ τὰ ἀγένητα. Μὴ ὄντων δὲ αὐτῶν κατὰ λόγον, πῶς ἕκαστον αὐτῶν χρεωδῶς ἐστὶν ὃ ἐστὶ καὶ ἔχει ὃ ἔχει καὶ ποιεῖ ὃ ποιεῖ; Τὰ γὰρ χρεωδῶς ὄντα λόγου τε καὶ προνοίας ἐστὶν ἔργα. Εἰ ἀκολουθεῖ τοῖς γενητοῖς τὸ ἐκ λόγου εἶναι καὶ ὕλης, οὐκ ἄρα ἐκ λόγου καὶ ὕλης τὰ ἀγένητα. Πῶς οὖν ἀγένητα ὅ τε οὐρανός καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα καὶ ἐστὶν ἐκ λόγου καὶ ὕλης; Εἰ, καθὰ εἶπεν ὁ Ἀριστοτέλης, ἐν τοῖς αἰθίοις οὐδὲν μάτην οὐδὲ παρὰ φύσιν, πῶς ἀφ' ὧν εἶπε περὶ τῆς τοῦ ἡλίου κινήσεως συμβαίνει τῷ ἡλίῳ ἀμφοτέρω, καὶ τὸ μάτην καὶ τὸ παρὰ φύσιν; Εἰ γὰρ τοῦ ἡλίου τῇ κινούσῃ αὐτὸν σφαίρᾳ μὴ ἐνδεδεμένου τὴν αὐτὴν κατὰ

φύσιν ἐκινεῖτο κίνησιν ἣν νῦν κινεῖται, πῶς οὐ μάτην ἐνεδέθη τῇ σφαίρα; Εἰ δὲ μὴ ταύτην ἐκινεῖτο κατὰ φύσιν, ἀλλ' ἐτέραν παρὰ ταύτην εἴτε τῷ ποσῷ εἴτε τῷ ποιῷ, πῶς οὐ παρὰ φύσιν κινεῖται νῦν;

ν. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Τοὺς μὲν κύκλους κινεῖσθαι, τὰ δὲ ἄστρα ἡρεμεῖν καὶ ἐνδεδεμένα τοῖς κύκλοις φέρεσθαι.

Εἰ μὲν κατὰ φύσιν ἡρεμεῖ ἐν τοῖς κύκλοις τὰ ἄστρα, μάτην ἐνδέδεται τοῖς κύκλοις, εἰ δὲ παρὰ φύσιν ἡρεμεῖ, δῆλον ὅτι βία ἡρεμεῖ· ἀλλὰ ἐν τοῖς αἰδίοις οὐθὲν οὔτε μάτην οὔτε παρὰ φύσιν. Οὐκ ἄρα εὔρεν ὁ Ἀριστοτέλης τὸν περὶ τῆς τῶν ἄστρον κινήσεως λόγον· αἰδία γὰρ λέγει τὰ ἄστρα, καὶ ἐν οἷς εἶπε περὶ τῆς αὐτῶν κινήσεως ἀμφοτέρα φαίνεται, τὸ μάτην καὶ παρὰ φύσιν. Εἰ αἰδία μὲν τὰ ἄστρα, αἰδῖος δὲ καὶ ὁ οὐρανὸς ἐν ᾧ ἔστι τὰ ἄστρα δεδεμένα, καὶ θεὸς ἕκα στον αὐτῶν προσηγόρευται, πῶς οὐκ εἰσὶ θεοὶ ὑπὸ θεῶν συρόμενοι; Τὰ γὰρ τῷ κινουμένῳ ἐνδεδεμένα συρομένως κινεῖται. Εἰ ἄλλη ἢ σύνθεσις οὐσίας (ἐξ ὕλης γὰρ καὶ εἶδους) καὶ ἄλλη ἢ σύνθεσις ἢ ἐκ τῶν οὐσίαν ἐχόντων μερῶν, πῶς αἰδία ταῦτα λέγεται τὰ ἀμφοτέρας ἔχοντα τὰς συνθέσεις; Ὁ γὰρ οὐρανός, ἔχων τὸν ἥλιον καὶ τὰ ἄστρα ἐνδεδεμένα μέρη, σύνθετος ἐξ αὐτῶν ἔστιν· ἔχων γὰρ ταῦτα ἐν ἑαυτῷ ἔστιν ὁ οὐρανός.

νζ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Πρὸς δὲ τούτοις ἄλογον τὸ μηθὲν ὄργανον αὐτοῖς ἀποδοῦναι τὴν φύσιν πρὸς τὴν κίνησιν· οὐθὲν γὰρ ὡς ἔτυχε ποιεῖ ἢ φύσις, οὐδὲ τῶν μὲν ζώων φροντίσαι, τῶν δὲ οὕτω τιμίῳν ὑπεριδεῖν, ἀλλ' ἔοικεν ὡσπερ ἐπίτηδες ἀφελεῖν πάντα δι' ὧν ἐνδέχεται προῖέναι καθ' αὐτά.

Εἰ τῶν αἰδίων τε καὶ ἀγενήτων οὐδεὶς ἔστι ποιητής, οὐδὲ φροντίδι τινός εἰσιν ἃ εἰσιν ἢ ἔχουσιν ἃ ἔχουσι κατὰ φύσιν, πῶς, εἰ ἀγένητός ἔστιν ὁ οὐρανός καὶ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ φαινόμενα συναγένητα ὑπάρχει αὐτῷ, τὴν φύσιν ἔχει ποιητὴν τε καὶ φροντιστὴν τῶν πρὸς τὴν σύστασιν αὐτῶν τελουμένων; Εἰ ἤρμοττε τῷ περὶ τῆς κινήσεως τῶν αἰδίων τὸν λόγον ποιουμένῳ τὸ λέγειν τὴν φύσιν μηδὲν ὡς ἔτυχε ποιεῖν, πῶς οὐκ ἔστι δῆλον ὅτι ἔργα εἰσὶ τῆς φύσεως ὁ τε οὐρανός καὶ τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ φαινόμενα, τῆς ἀφελούσης αὐτῶν τὰ ὄργανα τῆς κινήσεως;

νη. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἐπεὶ οὖν δεῖ τὸν μὲν οὐρανὸν κινεῖσθαι τὴν ἑαυτοῦ κίνησιν, τὰ δ' ἄλλα ἄστρα μὴ προῖέναι δι' αὐτῶν, εὐλόγως ἂν ἐκάτερον εἴη σφαιροειδές· οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα τὸ μὲν κινήθησεται, τὸ δὲ ἡρεμήσει.

Εἰ τὸ ἡρεμοῦν ἐκεῖνο λέγεται τὸ δυνάμενον κινήθησιν τὴν κίνησιν ἐκείνην ἀφ' ἧς ἡρεμεῖ, πῶς ἡρεμεῖ τὰ ἄστρα ἰδίαν οὐκ ἔχοντα κίνησιν, καθ' ἣν κινεῖσθαι ἐχρῆν; Εἰ δὲ δύνανται μὲν ἔχει τοῦ κινεῖσθαι, κωλύεται δὲ διὰ τὸ ἐνδεδέσθαι τῇ σφαίρα, πῶς οὐ παρὰ φύσιν ἔχει τὸ κινεῖσθαι

αεί; Εἰ τοῖς αἰεὶ κινουμένοις ὡς ἀρμόδιον ἐδόθη τὸ σφαιρικὸν σχῆμα, πῶς τῶν ἐχόντων τὸ σφαιρικὸν σχῆμα τὸ μὲν κινεῖται αἰεὶ ὡς ὁ οὐρανός, τὸ δὲ αἰεὶ ἡρεμεῖ ὡς τὰ ἄστρα; νθ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ὡστε, ἐπεὶ οὐ φαίνεται τοῦτο αἰεὶ συμβαῖνον, οὔτε ἂν ἔμψυχον οὔτε βίαιον φέροιτο φορὰν οὐθὲν αὐτῶν, ὥσπερ τὸ μέλλον ἔσεσθαι προνοούσης τῆς φύσεως, ὅτι μὴ τοῦτον τὸν τρόπον ἐχούσης τῆς κινήσεως οὐθὲν ἂν ἦν τῶν περὶ τὸν δεῦρο τόπον ὁμοίως ἔχον.

Πῶς οὖν αἰεὶ καὶ ἀγένητα τὰ κατὰ τὴν πρόνοιαν τῆς φύσεως τὸ εἶναι τοιάδε καὶ τὸ κινεῖσθαι τοιῶσδε εἰληφότα; Τὰ γὰρ κατὰ πρόνοιαν δεύτερα τῆς προνοίας, καὶ τὰ αἰεὶ οὐδενός ἐστι δεύτερα. Εἰ τὸ μέλλον ἔσεσθαι πρὸ τοῦ εἶναι οὐκ ἦν, πῶς ἐνδέχεται περὶ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ἄστρον καὶ τῆς αὐτῶν κινήσεως ἀμφοτέρωθεν εἶναι ἀληθῆ, τὸ μέλλον ἔσεσθαι καὶ τὸ αἰεὶ καὶ ἀγένητα αὐτὰ εἶναι; Τὸ γὰρ μέλλον οὕτω ἐστὶ, καὶ τὸ αἰεὶ τε καὶ ἀγένητον πάντοτε ἔνεστιν. Εἰ ἔνεκα τοῦ τὰ περὶ τὸν δεῦρο τόπον ὡς ἔσχεν ὁμοίως ἔχειν τὸν εἰρημένον τρόπον τῆς κινήσεως τοῦ οὐρανοῦ ἢ φύσις προενοήσεν εἶναι, πῶς αἰεὶ τε καὶ ἀγένητα ταῦτα, ἃ ἔνεκεν τῶν γενητῶν ἐστὶν ὡς ἔστι καὶ κινεῖται ὡς κινεῖται;

ξ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἐπειδὴ γὰρ δέδεικται ὅτι οὐ πεφύκασιν κινεῖσθαι δι' αὐτῶν, ἢ δὲ φύσις οὐδὲν ἀλόγως οὐδὲ μάτην ποιεῖ, δῆλον ὅτι καὶ σχῆμα τοιοῦτον ἀποδέδωκε τοῖς ἀκίνητοις ὃ ἥκιστα ἐστὶ κινητικόν. Ἡκιστα δὲ κινητικὸν ἢ σφαῖρα διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ὄργανον πρὸς τὴν κίνησιν. Ὡστε δῆλον ὅτι σφαιροειδῆ ἂν εἴη τὸν ὄγκον.

Εἰ ἡ φύσις δέδωκε τοῖς αἰεὶ κινητοῖς τὸ σφαιρικὸν σχῆμα ἐπιτήδειον πρὸς τὴν εὐκίνησιν, πῶς οὐκ ἔστι τὰ ἄστρα μάτην εἰληφότα σχῆμα τοιοῦτον, ἐνδεδεμένα τοῖς κύκλοις καὶ τὴν κατὰ φύσιν αὐτῶν μὴ δυνάμενα ἐκτελεῖν κίνησιν; Εἰ οὐ πεφύκασιν τὰ ἄστρα δι' αὐτῶν κινεῖσθαι, οὐκ ἄρα ἔχουσι κατὰ φύσιν τὴν αἰεὶ κίνησιν. Πῶς οὖν εἰσὶν ἐκ τοῦ αὐτοῦ στοιχείου ἔξ ὧ καὶ ὁ οὐρανός, τοῦ μήτε βαρύτητα ἔχοντος μήτε κουφότητα; Εἰ ὁ μὲν οὐρανός διὰ τὸ εἶναι αὐτὸν ἐκ τοιοῦτου στοιχείου καὶ διὰ τὸ σφαιρικὸν ἔχειν τὸ σχῆμα πέφυκε περὶ τὸ μέσον κινεῖσθαι αἰεὶ δι' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ ἄστρα ἐκ τοῦ αὐτοῦ ὄντα στοιχείου καὶ τὸ αὐτὸ ἔχοντα σχῆμα οὐ πεφύκασιν κινεῖσθαι δι' ἑαυτῶν, μάτην ὡς ἔοικε δέδωκεν αὐτοῖς ἢ φύσις οὐσίαν τε καὶ σχῆμα πρὸς τὴν αἰεὶ κίνησιν ἐπιτήδειον, εἰ στάσιν ἔχουσιν ἀκίνητον. Τὸ οὐσίαν ἔχειν καὶ σχῆμα αἰεὶ κινήτων τὰ ἄστρα καὶ στάσιν ἀκίνητον πῶς οὐκ ἔστι δεῖγμα τῆς ἀλόγου τε καὶ ματαίας ποιήσεως τῆς παρὰ τὴν φύσιν πεποιηκυίας ἡρεμεῖν τὰ ἄστρα; Εἰ τῶν ἀγενήτων τε καὶ αἰεὶ αἰεὶ οὐσίαι πάσης ποιήσεως τῆς τε κατὰ τὸν λόγον καὶ τῆς παρὰ τὸν λόγον ἀνώτεραί εἰσι, πῶς, εἰ ἀγένητος ὁ οὐρανός καὶ τὰ ἄστρα, κατὰ πρόνοιαν τῆς φύσεως τῆς μηθὲν ἀλόγως μήτε ματαίως ποιούσης εἰσὶν ὃ εἰσι

καὶ ἔχουσιν ἂ ἔχουσιν; Εἰ οὐκ ἐχρῆν κινεῖσθαι τὰ ἄστρα, διὰ τί ὅλως κινουῦνται δι' ἐτέρων; Εἰ δὲ ἐχρῆν κινεῖσθαι, διὰ τί μὴ δι' ἑαυτῶν κινουῦνται ἀλλὰ δι' ἐτέρων, δυναμένης τῆς φύσεως ποιεῖν αὐτὰ κινεῖσθαι δι' ἑαυτῶν τὴν κίνησιν ἣν νῦν κινουῦνται δι' ἐτέρων, τῆς ἐν εὐκίνητοτάτῃ αὐτῶν οὐσία πεποιηκυίας αὐτὰ ἀκίνητα καθ' αὐτά; Εἰ ἐν τοῖς αἰδίοις οὐδὲν παρὰ φύσιν, παρὰ φύσιν δὲ τὸ οὐσίαν μὲν καὶ σχῆμα ἔχειν ἀεὶ κινήτον, στάσιν δὲ ἀκίνητον, ἄρα οὐκ αἰδία τὰ ἐν οἷς τι παρὰ φύσιν, ἢ ψευδὲς τὸ ἐν τοῖς αἰδίοις οὐδὲν παρὰ φύσιν. Εἰ οὐδὲν τῶν ἀγενήτων οὔτε ὃ ἔχει οὔτε ὃ μὴ ἔχει κατὰ πρόνοιαν τινος ἔχει ἢ οὐκ ἔχει, πῶς, εἰ ἀγένητος ὁ οὐρανὸς καὶ τὰ ἄστρα, κατὰ πρόνοιαν τῆς φύσεως ὄργανον μὲν οὐκ ἔχει κινήσεως, σχῆμα δὲ ἔχει σφαιρικὸν ἀντὶ τοῦ ὄργανου, πρὸς τὴν συνεχῆ κίνησιν ἐπιτηδειότερον ὢν τῶν πορευτικῶν ὀργάνων;

ζα. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἡ μὲν πρώτη μία οὔσα πολλὰ κινεῖ τῶν σωμάτων τῶν θείων, αἱ δὲ πολλαὶ οὔσαι ἐν μόνον ἐκάστη τῶν γὰρ πλανωμένων ἐν ὀτιοῦν πλείους φέρεται φοράς. Ταύτη οὖν ἀνισάζει ἢ φύσις καὶ ποιεῖ τινα τάξιν, τῇ μὲν μιᾷ πολλὰ ἀποδιδούσα σώματα, τῷ δὲ ἐνὶ σώματι πολλὰς φοράς. Ἐν πολλαῖς γὰρ σφαίραις ἢ μία σφαῖρα ἐνδεδεμένη φέρεται, ἐκάστη δὲ σφαῖρα σῶμα τυγχάνει ὄν.

Εἰ τῶν ἀγενήτων τε καὶ αἰδίων οὐσιῶν ποιητῆς οὐδεὶς, πῶς αἰδία τε καὶ ἀγένητα ταῦτα, ὧν ἢ φύσις τῆς τάξεώς ἐστι ποιητῆς, τῇ μὲν μιᾷ ἀποδιδούσα πολλὰ σώματα, τῷ δὲ ἐνὶ σώματι πολλὰς φοράς, τὰ πλήθη τῶν τοῦ ἐνὸς σώματος φορῶν ἰσάζουσα τῷ πλήθει τῶν σωμάτων. Εἰ τὰ ἀγένητα ταῦτα καὶ ἀποίητα, πῶς ἐνδέχεται ἐν τοῖς ἀγενήτοις πεποιημένην εἶναι τάξιν φυσικὴν; Σφαῖρα σφαῖρα ἐνδεδεμένη, τὴν αὐτὴν ἔχουσα οὐσίαν ἣν ἔχει ἢ σφαῖρα ἢ ἐνδέδεται, πῶς οὐ φαίνεται ἀμφοτέρας ἔχουσα τὰς ἀτοπίας τὰς ἐν τοῖς αἰδίοις μὴ ὑπαρχούσας, τὸ μάτην ἔχειν τὴν κινήτην οὐσίαν καθ' ἣν οὐ κινεῖται, καὶ τὸ παρὰ φύσιν κινεῖσθαι κατὰ συμβεβηκός;

ζβ. Ἐκ τοῦ τρίτου λόγου Περὶ οὐρανοῦ.

Τῶν φύσει λεγομένων τὰ μὲν εἰσιν οὐσίαι, τὰ δὲ ἔργα καὶ πάθη τούτων· λέγω δὲ οὐσίας μὲν τὰ ἀπλᾶ σώματα, οἷον πῦρ καὶ γῆν καὶ τὰ σύστοιχα τούτοις, καὶ ὅσα ἐκ τούτων, τὸν τε σύνολον οὐρανὸν καὶ τὰ μέρη τούτου, πάλιν τὰ τε ζῶα καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὰ μέρη τούτων.

Ὁ εἰρηκῶς τὸν οὐρανὸν εἶναι ἐξ ἀπλοῦ τινος στοιχείου ἐτέρου ὄντος παρὰ τὰ ἐνταῦθα στοιχεῖα, καὶ ὅτι οὐκ ἐνδέχεται οὐρανὸν ἄλλον γενέσθαι διὰ τὸ τοῦτον πᾶσαν περιειληφέναι τὴν ὕλην, πῶς νῦν λέγει ἐκ τῶν αὐτῶν εἶναι στοιχείων τὸν οὐρανόν, ἐξ ὧν καὶ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ; Ἄλλ' εἰ μὲν ἄλλον οὐρανὸν λέγει ἐξ ἄλλων στοιχείων γενέσθαι, πῶς οὐ ψεύδεται λέγων· Οὐκ ἐνδέχεται ἄλλον οὐρανὸν εἶναι πλὴν ἐνός; Εἰ δὲ τὸν αὐτὸν λέγει οὐρανὸν ποτὲ μὲν ἐξ ἄλλου θειότερου στοι

χείου παρὰ τὰ ἐνταῦθα ποτὲ δὲ ἐκ τῶν αὐτῶν στοιχείων,
πῶς οὐκ ἔστι θατέρως ψευδόμενος;
ξγ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Περὶ μὲν οὖν τοῦ πρώτου τῶν στοιχείων εἴρηται, καὶ
ποιόν τι τὴν φύσιν, καὶ ὅτι ἀφθαρτον καὶ ἀγένητον.
Εἰ στοιχεῖόν ἐστι τὸ ἐξ οὗ γίνεταί τὸ γιγνόμενον ἐνυ
πάρχον αὐτῷ, πῶς ἐνδέχεται τὸ αὐτὸ καὶ στοιχεῖον εἶναι καὶ
ἀγένητον; Εἰ πρῶτον τὸ στοιχεῖον καὶ ὕστερον τὸ ἐκ τοῦ
στοιχείου, πῶς ἀγένητον τὸ στοιχεῖον, ἐξ οὗ ὁ οὐρανός, καὶ
συναγένητος αὐτῷ ὁ οὐρανός; Εἰ διὰ τοῦτο ἀγένητον τὸ στοι
χεῖον ὅτι οὐκ ἐκ στοιχείου, πῶς ἀγένητος ὁ οὐρανός ὁ ὢν ἐκ
στοιχείου;

ξδ. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Ἄϊδια μὲν οὖν εἶναι ἀδύνατον· ὀρώμεν γὰρ καὶ πῦρ
καὶ ὕδωρ καὶ ἕκαστον τῶν ἀπλῶν σωμάτων διαλυόμενον.
Ἵσθ' ἀνάγκη γενητὰ καὶ φθαρτὰ εἶναι τὰ στοιχεῖα τῶν
σωμάτων.

Εἰ στοιχεῖον τῶν σωμάτων ἐστὶ καὶ ἡ γῆ, πῶς τὴν μὲν
γῆν συναΐδιόν τε καὶ συναγένητον εἴρηκας τῷ οὐρανῷ, τὰ δὲ
ἄλλα στοιχεῖα γενητὰ καὶ φθαρτὰ;

ξε. Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου.

Τῶν στοιχείων ἡ γένεσις ἐξ ἀλλήλων.

Πῶς γίνεται ἐξ ἀλλήλων τὰ στοιχεῖα πρῶτον μὴ γινομέ
νων κατὰ τὴν γένεσιν τὴν ἐξ ἀλλήλων; Ταύτην γὰρ τὴν γέ
νεσιν ἀνάγκη προηγεῖσθαι ἐκείνης τῆς γενέσεως ὄντων γὰρ
αὐτῶν μεταβάλλεται εἰς ἄλληλα καὶ γίνονται ἐξ ἀλλήλων.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ.

α. Ἡ φύσις ἡ ποιούσα τὰ φυσικά, ἐὰν μὴ προηγουμέ
νως γίνηται ὑπὸ τοῦ μὴ κατὰ φύσιν ποιούντος, οὔτε ὑπάρχει
οὔτε ποιεῖ.

β. Ὅτι οὐχ ἀπλῶς πᾶν πρᾶγμα γενητόν τε καὶ φθαρτόν
ἐν τῇ γενέσει ἔχει τὸν τετραμερῆ χρόνον, ἀρχὴν καὶ ἐπίδοσιν,
ἀκμὴν καὶ παρακμὴν, ἀλλὰ τὸ φύσει ἢ τέχνῃ γινόμενον.

γ. Εἰ τοῖς ἡμετέροις ὀνόμασι καλεῖται ὁ θεὸς πᾶν εἶ
τι καλεῖται, οὐκ ἔστιν ἀνάγκη ἔπεσθαι τῷ θεῷ διὰ τὸ ὄνομα
ὅσα ἔπεται τῷ ἡμετέρῳ ὀνόματι. Καλεῖται δὲ ὁ θεὸς καὶ
ἀλήθεια καὶ ἀγαθός· καὶ τῇ μὲν ἀληθείᾳ ἀντίκειται τὸ ψευ
δος, τῷ δὲ ἀγαθῷ τὸ κακόν, τῷ δὲ θεῷ οὐδὲν ἀντίκειται.
Τοῦτο μὴ νοήσας ὁ Πλάτων ὑπεναντίον τι ἐδογματίσει τῷ
θεῷ, κακὸν ἀναγκαῖόν τε καὶ αἴδιον.

δ. Οὐκ ἔστι τὸ ὄν μὴ τόδε τι ὄν, οἶον οὐκ ἔστι σῶμα
μὴ τόδε σῶμα ὄν. Ἄλλ' εἰ ἢ ὕλη τὸ εἶναι τόδε οὐκ ἔχει,
οὐδ' ἄρα τὸ εἶναι ἔχει· ἀχώριστον γὰρ τὸ εἶναι τοῦ τόδε
εἶναι.

ε. Ἡ φύσις καὶ ἡ τέχνη ἐκ τῶν οὐσιῶν ποιούσιν ἅπερ
ποιούσιν, οἶον ἐκ σπέρματος ποιεῖ ἡ φύσις τὸν ἄνθρωπον καὶ
ἐξ ἀνθρώπου τὸ σπέρμα· οὐσίαι δὲ εἰσι τό τε σπέρμα καὶ ὁ
ἄνθρωπος. Ὡσαύτως καὶ αἱ τέχναι ποιούσιν ἐκ τοῦ χαλκοῦ
ἀνδριάντα καὶ ἐκ πλίνθων οἰκίαν· οὐσίαι δ' εἰσὶν ὁ τε χαλκός

καὶ αἱ πλίνθοι. Τοίνυν τῆς ὕλης οὐκ οὔσης οὐσίας, τίς ἐστὶν ὁ ποιήσας ἐξ αὐτῆς τὰ γεγονότα ἐξ αὐτῆς, τῆς φύσεώς τε καὶ τέχνης ἀδυνατούσης ποιεῖν τι ἐκ μὴ οὐσίας;

. Εἰ, καθὼς φησὶν Ἀριστοτέλης, ἔστι σῶμα μῆτε βαρὺ μῆτε κοῦφον μῆτε ἐν τῶν τεσσάρων στοιχείων μῆτε ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων, δῆλον ὅτι, εἰ ἀληθές τοῦτο, ἔσται σῶμα μῆτε θερμὸν μῆτε ψυχρὸν μῆτε κατὰ φύσιν μῆτε κατὰ πάθος· τὸ γὰρ κατὰ φύσιν ἢ κατὰ πάθος θερμὸν ἢ ψυχρὸν ἢ τῶν τεσσάρων στοιχείων ἐστὶν ἢ ἐκ τῶν τεσσάρων ἐστὶ στοιχείων. Εἰ δὲ σῶμα οὐκ ἔστι μῆτε κατὰ φύσιν θερμὸν ἢ ψυχρὸν μῆτε κατὰ πάθος, οὐδ' ἄρα ἐστὶ σῶμα μῆτε βαρὺ μῆτε κοῦφον μῆτε ὄν τῶν τεσσάρων στοιχείων μῆτε ὄν ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων. Πῶς οὖν λέγει θερμὸν εἶναι τὸν αἰθέρα διὰ τὴν κίνησιν τοῦ οὐρανίου σώματος καὶ τῶν ἐν αὐτῷ κινουμένων σωμάτων; Τὰ γὰρ ταῖς κινήσει θερμαίνοντα σώματα πρὸ τῶν θερμαινομένων ὑπ' αὐτῶν θερμαίνεται· ἀλλ' εἰ θερμαίνεται, δῆλον ὅτι κατὰ πάθος θερμαίνεται· εἰ δὲ κατὰ πάθος, δῆλον ὅτι κατὰ ἀλλοίωσιν· εἰ δὲ κατὰ ἀλλοίωσιν, δῆλον ὅτι κατὰ μεταβολήν· εἰ δὲ κατὰ μεταβολήν, δῆλον ὅτι ἐκ τοῦ ἐναντίου εἰς τὸ ἐναντίον μεταβάλλεται. Ἐναντίον δὲ τῷ ψυχρῷ τὸ θερμὸν· ἐκ τοῦ ψυχροῦ ἄρα εἰς τὸ θερμὸν μεταβάλλεται. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἔστι σῶμα ἐκ τοῦ ψυχροῦ εἰς τὸ θερμὸν κατὰ πάθος μεταβαλλόμενον, μὴ ὄν μῆτε τῶν τεσσάρων στοιχείων μῆτε ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων, διὰ τοῦτο οὐκ ἔστι τὸ οὐράνιον σῶμα ἕτερον στοιχεῖον παρὰ τὰ τέσσαρα στοιχεῖα· θερμαίνεται γὰρ κατὰ πάθος ἐκ τοῦ ψυχροῦ εἰς τὸ θερμὸν μεταβαλλόμενον.

ζ. Εἰ τὰ ἐκ τῆς κινήσεως θερμαινόμενα σώματα τῷ πλείονι τῆς κινήσεως πλείονως θερμαίνεται, πῶς, εἰ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην σῶμά ἐστὶν ὁ ἥλιος οὐ κατὰ φύσιν θερμὸν ἀλλὰ κατὰ κίνησιν, τῷ πλείονι τῆς κινήσεως πλείονως οὔτε θερμαίνεται οὔτε θερμαίνει, ἀλλὰ ἀεὶ τῷ ἀνίσω τῆς κινήσεως τὸ ἴσον ἔχει τῆς θερμότητος;

η. Εἰ κατὰ τὸν Ἀριστοτέλην ὅρος τῆς οὐσίας ἐστὶ τὸ τῶν ἐναντίων ἀνὰ μέρος δεκτικόν, πῶς λέγει πάλιν ὁ αὐτὸς Ἀριστοτέλης τὴν ὕλην μὴ εἶναι οὐσίαν, οὔσαν τῶν ἐναντίων ἀνὰ μέρος δεκτικὴν, τῆς στερήσεως γὰρ καὶ ἕξεως;

θ. Εἰ ὁ στερούμενος τοῦ εἶναι τότε οὗτος καὶ τοῦ εἶναι ἐστέρηται, πῶς λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ἀδύνατον ἐκ τοῦ πάντη μὴ ὄντος γενέσθαι τι, τῆς ὕλης κατ' αὐτὸν ἀμφοτέρων στερουμένης, καὶ τοῦ εἶναι καὶ τοῦ τότε εἶναι;

ι. Εἰ ἐκ τοῦ πάντη μὴ ὄντος οὐ γίνεται τι, δῆλον ὅτι ἐκ τοῦ ὄντος γίνεται τι. Ἄλλ' εἰ ἡ ὕλη τοῦτο, πῶς ἀληθεύει Ἀριστοτέλης λέγων τὴν ὕλην οὐκ ὄν;

ια. Εἰ μὴ ἀλλοιοῦται ἡ ὕλη, οὐ δυνατόν γενέσθαι τι ἐξ αὐτῆς. Ἄλλ' εἰ πᾶν τὸ ἀλλοιούμενον ἐκ τοῦδε εἰς τότε ἀλλοιοῦται, οὐκ ἔστι δὲ ἡ ὕλη τότε, οὐκ ἄρα ἀλλοιοῦται· διὸ οὐδὲ γίνεται τι ἐξ αὐτῆς.

ιβ. Εἰ ἐκ τοῦ τυχόντος εἰς τὸ τυχόν οὐ γίνεται μετα

βολή, ἀλλὰ εἰς τὸ ἐναντίον ἐν τῷ αὐτῷ γένει, οἷον ἐν τῇ ποιότητι οὐ γίνεται μεταβολὴ ἐκ τοῦ λευκοῦ εἰς τὸ μέγα ἄλλ' εἰς τὸ μέλαν, κατὰ τί οὖν μεταβάλλεται ἢ ὕλη ἐν τῇ γενέσει τῶν ἐξ αὐτῆς γινομένων οὐσιῶν, μηδὲν ἔχουσα δυναμένον μεταβάλλεσθαι;

ιγ. Εἰ, ὥσπερ ἐν τοῖς ζωϊκοῖς τὸ ζῶον καὶ ἐν τοῖς χρωϊκοῖς τὸ χρῶμα, οὕτως καὶ ἐν τοῖς ὑλικοῖς ἢ ὕλη, πῶς ἀναιρουμένων τῶν ζωϊκῶν συναναιρεῖται τὸ ζῶον καὶ ἀναιρουμένων τῶν χρωϊκῶν ἀναιρεῖται τὸ χρῶμα, καὶ ἀναιρουμένων τῶν ὑλικῶν οὐκ ἀναιρεῖται ἢ ὕλη; Εἰ δὲ συναναιρεῖται τοῖς ὑλικοῖς ἢ ὕλη, πῶς προϋπάρχει τῶν ὑλικῶν ἢ ὕλη;

ιδ. Εἰ τὸ ἀπέχειν καὶ τὸ μετέχειν τῶν ὄντων ἐστὶ, δηλὸν ὅτι τὸ πάντη μὴ ὄν οὔτε ἀπέχει τινὸς οὔτε μετέχει. Πῶς οὖν μετέχει ἢ ὕλη τῆς στερήσεως, καὶ τῶν ὄντων οὐκ ἔστιν;

ιε. Εἰ ἀδύνατον τὸ αὐτὸ ἐν τῷ αὐτῷ ἀμφοτέρας κινεῖσθαι τὰς κινήσεις, τὴν τε κατὰ φύσιν καὶ τὴν παρὰ φύσιν, πῶς ὁ ἥλιος κατὰ φύσιν μὲν κινεῖται ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς εἰς δύσιν, παρὰ φύσιν δὲ ἀπὸ τῆς δύσεως εἰς ἀνατολὴν διὰ τὴν σφαῖραν; Οὐ γὰρ δυνατὸν τὸ αὐτὸ ἐν τῷ αὐτῷ τὰς ἐναντίας κατὰ φύσιν κινεῖσθαι κινήσεις.

ι . Τοῦ ἡλίου μὴ ὄντος περιττὸς ἦν ὁ ὀφθαλμὸς, καὶ τοῦ ὀφθαλμοῦ μὴ ὄντος περιττὸς ἦν ὁ ἥλιος. Ἄλλ' ἐπειδὴ δι' ἐκάτερον ἀναγκαῖος ἐκάτερος, γενητὸς ἄρα ἐκάτερος· τὸ γὰρ ἀγένητον δι' οὐδὲν ἐστὶν ἀγένητον, ἀλλὰ δι' αὐτὸ μόνον, μᾶλλον δὲ οὐ δι' αὐτό· ἀναίτιον γὰρ τὸ ἀναίτιον.

ιζ. Εἰ ἀδύνατον χρόνου ὄντος τὸ γενόμενον γενέσθαι μὲν κατ' αἰτίαν, οὐ κατὰ χρόνον δέ, πῶς λέγουσιν οἱ Ἕλληνας τὸν κόσμον γεγενῆσθαι κατ' αἰτίαν καὶ οὐ κατὰ χρόνον;

ιη. Εἰ ἀδύνατον τὸν κόσμον εἶναι χωρὶς ἐνιαυτοῦ, πῶς αἰδίου καὶ ἀγένητος ὁ κόσμος, τοῦ ἐνιαυτοῦ οὐκ ὄντος αἰδίου ἄλλ' ἐκ περιόδου πλειόνων ἡμερῶν τὸ εἶναι ἔχοντος;

ιθ. Εἰ γενητὸς ὁ ἐνιαυτός, πῶς αἰδία καὶ ἀγένητα τὰ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ;